

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ІНСТИТУТ
МІСЦЕВОГО
РОЗВИТКУ

ВИРОБНИЦТВО ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ ІЗ БІОМАСИ

Аналіз законодавства,
регуляторних аспектів і
податкової політики та
рекомендації щодо необхідних
змін у чинному законодавстві

Виробництво теплової енергії із біомаси:
аналіз законодавства, регуляторних
аспектів і податкової політики та
рекомендації щодо необхідних змін у
чинному законодавстві та для сприяння
впровадженню пілотного проекту в
м. Миргород

Травень 2014 р.
Київ, Україна

Звіт «Виробництво теплової енергії із біомаси: аналіз законодавства, регуляторних аспектів і податкової політики та рекомендації щодо необхідних змін у чинному законодавстві та для сприяння впровадженню пілотного проекту в м. Миргород» підготовлений Всеукраїнською благодійною організацією «Інститут місцевого розвитку» в рамках виконання Проекту «Місцеві альтернативні джерела енергії: м. Миргород» за фінансування Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

Авторський колектив:

Алексєєва Наталія
Бабак Альона
Колієнко Анатолій
Левицький Дмитро
Нич Олена
Стогнушенко Ольга

Упорядник: Олена Руденко

Це видання стало можливим за підтримки американського народу, що була надана через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст видання є відповідальністю Всеукраїнської благодійної організації «Інститут місцевого розвитку» і не обов'язково збігається з поглядами Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або Уряду США.

Усі права захищені.

Всеукраїнська благодійна організація «Інститут місцевого розвитку»: www.mdi.org.ua

Будь-яка частина цього звіту не може бути відтворена або використана в жодний спосіб без відповідного посилання на першоджерело, Всеукраїнську благодійну організацію «Інститут місцевого розвитку» і Проект «Місцеві альтернативні джерела енергії: м. Миргород».

Повне відтворення тексту цього звіту у будь-якій формі можливе лише з письмової згоди Проекту «Місцеві альтернативні джерела енергії: м. Миргород».

ЗМІСТ

Список скорочень	5
Резюме	7
1. Аналіз законодавства	9
1.1 Аналіз термінів та їх визначень щодо енергії біомаси як відновлювального джерела виробництва теплової енергії	10
1.2 Проектування та будівництво котельні на біомасі	14
1.2.1 Визначення розміру земельної ділянки для будівництва та набуття права на землю	14
1.2.2 Вибір виду біопалива, яке можна отримати із біомаси	23
1.2.3 Отримання дозволу на будівництво котельні на базі відновлювальних джерел енергії, завершення будівництва та введення об'єкта в експлуатацію	26
1.2.4 Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів	32
1.3 Доступ до ринку теплової енергії	35
1.4 Одержання ліцензії	38
1.5 Ціноутворення в сфері виробництва, транспортування та постачання теплової енергії, виробленої з використанням альтернативних видів палива	46
1.5.1 Види тарифів у сфері тепlopостачання	47
1.5.2 Органи, уповноважені встановлювати тарифи у сфері тепlopостачання	51
1.5.3 Порядки формування тарифів та особливості розрахунку тарифів	52
1.5.4 Процедури встановлення тарифів у сфері тепlopостачання	55
1.6 Державна підтримка та стимулювання у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та тепlopостачання	56
2. Висновки	64
3. Рекомендації	71
Список інформаційних джерел	74

Додаток I.	Перелік законів та нормативних документів з питань виробництва теплової енергії із відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива.....	76
Додаток II.	Визначення понять у сфері виробництва енергії з біомаси.....	84
Додаток III.	Вимоги до фізико-хімічних характеристик біомаси	88
Додаток IV.	Інформація про перелік ліцензій та видів тарифів у підприємства, що здійснює одночасно діяльність з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії на котельнях та виробництва теплової і електричної енергії на теж і установках з використанням нетрадиційних або поновлювальних джерел енергії.....	92
Додаток V.	Перелік заходів, економічних стимулів та механізмів державної підтримки у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та тепlopостачання	93
Додаток VI.	Податкові пільги з податку на прибуток, що передбачені у податковому кодексі України в сфері альтернативної теплоенергетики	95
Додаток VII.	Узагальнена інформація про підприємства, види прибутку за певними видами діяльності та умови звільнення їх від оподаткування податком на прибуток відповідно до Податкового кодексу України.....	96
Додаток VIII.	Податкові пільги з податку на додану вартість, що передбачені у податковому кодексі України в сфері альтернативної теплоенергетики	99
Додаток IX.	Вихід соломи в перерахунку на 100 га площі пшениці озимої в Полтавській області (2001-2012 рр.)	100

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АЕС	Атомна електростанція
USAID	Агентство США з міжнародного розвитку
БАУ	Біоенергетична асоціація України
ВБН	Відомчі будівельні норми
ВДЕ	Відновлювальні джерела енергії
ВРУ	Верховна Рада України
ГВП	Гаряче водопостачання
Гкал	Гікалорія
Гкал/год	Гікалорій на годину
ГОСТ	Государственные отраслевые стандарты
грн/тис. куб. м	Гривень на тисячу кубічних метрів
ДБН	Державні будівельні норми
Держенергоефективності	Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України
Держкоменергозбереження	Державний комітет України з енергозбереження
Держнаглядохоронпраці	Державний Комітет України по нагляду за охороною праці
Держцінінспекція	Державна інспекція України з контролю за цінами
Директива 2009/28/ЄС	Директива 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р. про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел
ДНАОП	Державний нормативний акт з охорони праці
дол. США	Долар США
ДСТУ	Державний стандарт України
ЕЕ	Електроенергія
ЄБРР	Європейський банк реконструкції і розвитку
ЄС	Європейський союз
ЖКГ	Житлово-комунальне господарство
ЗУ	Закон України
кВт	Кіловат
кВт•год	Кіловат-година
кг	Кілограм
КГУ	Когенераційна установка
Ккал	Кілокалорія
ККД	Коефіцієнт корисної дії
КМУ, КМ України	Кабінет міністрів України
кВт•год/Гкал	Кіловат-годин на гікалорію
кгс/см ²	Кілограм-сила на сантиметр квадратний, одиниця вимірювання тиску
кг у.п./Гкал	Кілограм умовного палива на гікалорію
МАДЕМ	Проект USAID «Місцеві альтернативні джерела енергії: м. Миргород»
МВт	Мегават
МВт•год	Мегават-година
МДА	Міська державна адміністрація
МДж/ кг	Мегаджоуль на кілограм
Мінрегіон	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
Мінжитлокомунгосп	Міністерство з питань житлово-комунального господарства України
Мінекономрозвитку	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України
Мінфін	Міністерство фінансів України
млн. грн.	Мільйонів гривень
МПа	Мегапаскаль

НАЕР	Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів
НАПБ	Нормативного акта з питань пожежної безпеки
НКРКП	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг
НКРЕ	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики; або Національна комісія регулювання електроенергетики України
НПДЕ	Нетрадиційні та поновлювані джерела енергії
МВтел, кВтел од.	Одиниці вимірювання потужності електричних пристроїв: Мегават, кіловат Одиниця
ОВНС	Оцінка впливів на навколишнє середовище
ОДА	Обласна державна адміністрація
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ООН	Організація об'єднаних націй
ПДВ	Податок на додану вартість
ПЕК	Паливно-енергетичний комплекс
ПЕР	Паливно-енергетичні ресурси
ПКМУ	Постанова Кабінету Міністрів України
ПКУ	Податковий кодекс України
УкрСЕПРО	Українська державна система сертифікації продукції
УКТ ЗЕД	Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності
СЗЗ	Санітарно-захисні зони
СНиП	Строительные нормы и правила
ТЕ	Теплова енергія
ТЕО	Техніко-економічне обґрунтування
ТЕС	Теплова електростанція
ТЕЦ	Теплоелектроцентрально
т/тис. т у.п.	Тонн на тисячу тонн умовного палива
ЦОВВ	Центральний орган виконавчої влади
ЦО	Централізоване опалення
ICC Ukraine	Ukrainian National Committee International Chamber of Commerce (Український національний комітет міжнародної торгової палати)
ISO	International Organization for Standardization
RHI	Renewable Heat Incentive Programme (Програма «Стимулювання відновлювальної теплової енергії»)

РЕЗЮМЕ

Звіт «Виробництво теплової енергії із біомаси: аналіз законодавства, регуляторних аспектів і податкової політики та рекомендації щодо необхідних змін у чинному законодавстві та для сприяння впровадженню пілотного проекту в м. Миргород» підготовлений Інститутом місцевого розвитку в рамках завдання 1 Робочого плану Проекту USAID «Місцеві альтернативні джерела енергії: м. Миргород» (МАДЕМ).

Цей документ містить аналіз законодавства за стадіями реалізації проекту виробництва теплової енергії, які для цілей цього звіту визначено таким чином: 1) проектування та будівництво котельні на біомасі (формування земельної ділянки та набуття права на землю для будівництва котельні, яка працює на біомасі; вибір біомаси як палива; отримання дозволу на будівництво котельні на базі відновлювальних джерел енергії, будівництво та введення об'єкта в експлуатацію); 2) приєднання до мереж тепlopостачання для цілей продажу теплової енергії; 3) одержання ліцензії (ї); 4) ціноутворення. В окремому підрозділі звіту розглянуто питання державної підтримки та стимулювання у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та тепlopостачання, у т.ч. проаналізовано норми податкового законодавства щодо економічного стимулювання (пільгового оподаткування) діяльності з виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива. Отже, інформація цього аналітичного звіту може слугувати посібником для тих, хто має намір здійснювати діяльність із виробництва теплової енергії з біомаси.

Вважаємо, що цей звіт відрізняється від аналогічних документів, які підготовлені в рамках інших міжнародних проектів з питань використання біомаси в Україні, тим, що він має не лише теоретичне, але і практичне спрямування.

У першому розділі звіту містяться результати аналізу законодавчих актів Верховної Ради України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів центральних органів виконавчої влади, державних будівельних стандартів, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання, що мають намір або здійснюють діяльність виробництва теплової енергії із використанням нетрадиційних чи поновлювальних джерел енергії (у т.ч. біомаси) та є правовою та методологічною основою здійснення такої діяльності. У ході проведеного дослідження проаналізовано положення 129 актів законодавства з питань виробництва теплової енергії із ВДЕ та альтернативних видів палива. Серед них: 37 законів України; 10 указів Президента України; 27 постанов Кабінету Міністрів України; 6 розпоряджень Кабінету Міністрів України; 36 документів – накази, постанови та листи центральних органів виконавчої влади, а також 13 документів, які встановлюють державні будівельні норми, державні стандарти, державні санітарні правила; крім цього, 6 проектів законів та інших нормативних документів.

За результатами дослідження виконано оцінку законодавчого, регуляторного та податкового середовища на предмет ідентифікації проблем, які потребують вирішення шляхом вдосконалення діючого законодавства, а також визначення бар'єрів, які можуть перешкоджати впровадженню проектів виробництва теплової енергії із відновлювальних джерел енергії (зокрема біомаси) на місцевому рівні.

Висновки за результатами проведеного дослідження законодавства містяться в другому розділі звіту. Рекомендації та пропозиції щодо необхідних змін у чинному законодавстві та для цілей сприяння впровадженню пілотного проекту в м. Миргород визначені в третьому розділі звіту.

Звіт має дев'ять додатків. Перелік нормативно-правових актів України, які встановлюють засади впровадження проектів виробництва теплової енергії з використанням біомаси та перелік законодавчих та інших визначень основних термінів у сфері альтернативної енергетики наводяться у Додатках I, II. Для працівників інженерних служб запропонована інформація про вимоги до фізико-хімічних характеристик біомаси, які необхідно оцінювати для врахування критеріїв стійкості біомаси (Додаток III). У додатку IV наведена інформація про перелік ліцензій та видів тарифів у підприємства, що здійснює одночасно діяльність з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії на котельнях та виробництва теплової і електричної енергії на ТЕЦ і установках з використанням нетрадиційних або поновлювальних джерел енергії на прикладі ТОВ «Смілаенергопромтранс», яка узагальнена на підставі офіційних постанов регуляторних органів. Перелік заходів, економічних стимулів та механізмів державної підтримки у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та тепlopостачання, які визначені у чотирьох законах України, наведені в деталях у Додатку V. Інформація про податкові пільги з податку на прибуток, що передбачені у Податковому кодексі України в сфері альтернативної теплоенергетики, наведено на схемі в Додатку VI. Узагальнена інформація про підприємства, види прибутку за певними видами діяльності та умови звільнення їх від оподаткування податком на прибуток відповідно до Податкового кодексу України містяться у таблиці в Додатку

VII. Інформація про податкові пільги з податку на додану вартість, що передбачені у Податковому кодексі України в сфері альтернативної теплоенергетики, наведено на схемі в Додатку VIII. Дані щодо виходу соломи в перерахунку на 100 га площі пшениці озимої за період 2001-2012 рр. в Полтавській області подаються у Додатку IX.

Ця редакція Звіту враховує рекомендації та коментарі учасників семінару, проведеного 17-18 грудня 2013 року в м. Полтава в рамках Проекту МАДЕМ.

1

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА

У цьому розділі проаналізовано законодавчі акти Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади, державні будівельні стандарти, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання, що мають намір здійснювати або здійснюють діяльність з виробництва теплової енергії із використанням нетрадиційних чи поновлювальних джерел енергії (у т.ч. біомаси) та є правовою та методологічною основою здійснення такої діяльності. Перелік цих законодавчих актів наведено у *Додатку І*.

Перелік актів законодавства сформовано за тематичними блоками:

- Державна політика з питань біоенергетики у сфері теплопостачання.
- Містобудівельне та земельне законодавство з питань будівництва об'єктів виробництва теплової енергії із біомаси.
- Вимоги до біопалива.
- Доступ об'єктів виробництва теплової енергії із біомаси до ринку теплопостачання.
- Ліцензування діяльності у сфері теплопостачання.
- Ціноутворення у сфері теплопостачання.
- Податкове та економічне стимулювання у сфері виробництва теплової енергії із відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) та альтернативних видів палива.

Представлений у *Додатку І* перелік документів включає 129 законів та підзаконних нормативних документів з питань виробництва теплової енергії із ВДЕ та альтернативних видів палива. Серед них: 37 законів України; 10 указів Президента України; 27 постанов Кабінету Міністрів України; 6 розпоряджень Кабінету Міністрів України; 36 документів – накази, постанови та листи центральних органів виконавчої влади, а також 13 документів, які встановлюють державні будівельні норми, державні стандарти, державні санітарні правила; крім цього, 6 проектів законів та інших нормативних документів.

Спершу, в цьому розділі проведено порівняльний аналіз визначень терміну «енергія біомаси» відповідно до законів України для визначення виду господарської діяльності, до якого слід віднести діяльність виробників теплової енергії з біомаси, відповідно, які регуляторні та податкові обмеження або стимули поширюються на діяльність таких виробників. Нами проаналізовано відповідність визначення терміну «біомаса» у положеннях національного законодавства із тим, що міститься в Директиві Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р.

Окремо проаналізовано законодавчі вимоги щодо процедур, необхідних для започаткування виробництва енергії з біомаси, створення інфраструктури для отримання палива з біомаси, доступу виробників теплової енергії до мереж теплопостачання, регуляторних вимог щодо ліцензування діяльності з виробництва теплової енергії з використанням біомаси. Детально розглянуті законодавчі та окремі методичні аспекти формування та встановлення тарифів на виробництво енергії з відновлювальних джерел енергії та особливості формування тарифів на теплову енергію для її кінцевих споживачів.

Аналіз законодавства проведено за логікою реалізації проекту виробництва теплової енергії з використанням біомаси, який для цілей цього звіту розподілений на чотири стадії:

- I. Проектування та будівництво котельні на біомасі: формування земельної ділянки та набуття права на землю для будівництва котельні, яка працює на біомасі; вибір біомаси як палива; отримання дозволу на будівництво котельні на базі відновлювальних джерел енергії, будівництво та введення об'єкта в експлуатацію;
- II. Приєднання до мереж теплопостачання для цілей продажу теплової енергії.
- III. Одержання ліцензії (ї).
- IV. Ціноутворення.

Окремим підрозділом надано аналіз системи державної підтримки та стимулювання у сфері альтернативної енергетики (теплової), енергозбереження та теплопостачання.

За результатами дослідження виконано оцінку законодавчого, регуляторного та податкового середовища на предмет ідентифікації проблем, які потребують вирішення шляхом вдосконалення діючого законодавства, а також визначення бар'єрів, які можуть перешкоджати впровадженню проектів виробництва теплової енергії із відновлювальних джерел енергії (зокрема біомаси) на місцевому рівні.

Таким чином, інформація цього розділу може слугувати посібником для тих, хто має намір здійснювати діяльність з виробництва теплової енергії з біомаси.

Терміни у сфері виробництва енергії з біомаси, які вживаються в цьому звіті, наведені в *Додатку II*.

1.1.

Аналіз термінів та їх визначень щодо енергії біомаси як відновлювального джерела виробництва теплової енергії

Закон України «Про теплопостачання» встановлює, що виробництво теплової енергії є господарською діяльністю, пов'язаною з перетворенням енергетичних ресурсів будь-якого походження, у тому числі альтернативних джерел енергії, на теплову енергію за допомогою технічних засобів з метою її продажу на підставі договору.

Альтернативними джерелами відповідно до Закону України «Про альтернативні джерела енергії» є *відновлювані джерела енергії*, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів.

Законом, таким чином, визнано *енергію біомаси* альтернативним та відновлювальним джерелом енергії.

Термін «*біомаса*» має два практично ідентичні законодавчі визначення:

- «невикопна біологічно відновлювана речовина органічного походження у вигляді відходів лісового та сільського господарства (рослинництва і тваринництва), рибного господарства та технологічно пов'язаних з ними галузей промисловості, що зазнає біологічного розкладу, а також складова промислових або побутових відходів, що здатна до біологічного розкладу» (*ЗУ «Про електроенергетику»*)
- «біологічно відновлювальна речовина органічного походження, що зазнає біологічного розкладу (відходи сільського господарства (рослинництва і тваринництва), лісового господарства та технологічно пов'язаних з ним галузей промисловості, а також органічна частина промислових та побутових відходів)» (*Закон України «Про альтернативні види палива»*).

Правове регулювання у сфері розвитку відновлювальних джерел енергії в Україні розвивається шляхом адаптації законодавства до вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009¹ (далі - Директиви 2009/28/ЄС). Відповідно до Директиви 2009/28/ЄС термін «біомаса»:

«означає частину продуктів, що підлягає біологічному розкладенню, відходи та залишки біологічного походження, що отримуються з сільського господарства (враховуючи речовини рослинного та тваринного походження), лісового господарства та суміжних галузей, враховуючи рибальство та аквакультуру, а також частину промислових та міських відходів, що підлягає біологічному розкладенню».

Порівняльна оцінка наведених вище визначень дозволяє зробити висновок про те, що за національним законодавством із поняття біомаси випали частина продуктів сільського, лісового господарства та суміжних галузей, що підлягають біологічному розкладенню, а також залишки біологічного походження.

¹ Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sae.gov.ua/wp-content/uploads/2012/07/1__Directive_2009_28_EC_Ukr.pdf.

Закон України «Про відходи» визначає термін «відходи» як «будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення».

Окрім цього, в законодавстві не знайшли місце у визначенні *альтернативних або відновлюваних джерел енергії* сировина енергетичних рослинних культур та продукція сільськогосподарського виробництва.

Тобто, користуючись законодавчим визначенням біомаси, ми не можемо назвати біомасою найбільш поширені на практиці її джерела, зокрема: рослинні залишки сільськогосподарського виробництва (солома, листя, стружка тощо) та лісопереробної галузі (дрова, тріска та інші); сировину енергетичних рослинних культур (енергетична верба, міскантус, інші) та продукцію сільськогосподарського виробництва (силос кукурудзи та інших зернових культур), оскільки ці види біомаси не можна кваліфікувати як «відходи». А відтак, вироблену з цих джерел енергію, не можна вважати енергією біомаси.

Енергетичні рослинні культури та продукцію сільськогосподарського виробництва, яка є джерелом енергії, відповідно до законодавства слід класифікувати як *нетрадиційні джерела та види енергетичної сировини*. До них відноситься «сировина рослинного походження, відходи, тверді горючі речовини, інші природні і штучні джерела та види енергетичної сировини, у тому числі нафтові, газові, газоконденсатні і нафтогазоконденсатні вичерпані, непромислового значення та техногенні родовища, важкі сорти нафти, природні бітуми, газонасичені води, газогідрати тощо, виробництво (видобуток) і переробка яких потребує застосування новітніх технологій і які не використовуються для виробництва (видобутку) традиційних видів палива»².

Паливо, яке повністю виготовлене (видобуте) з нетрадиційних та поновлювальних джерел і видів енергетичної сировини (включаючи біомасу) або є сумішшю традиційного палива з альтернативним, вміст якого має відповідати технічним нормативам моторного палива, законом визначається *альтернативним паливом*³.

При цьому, *до альтернативних видів твердого палива* належать: продукція та відходи сільського господарства (рослинництва і тваринництва), лісового господарства та технологічно пов'язаних з ним галузей промисловості, а також гранули, брикети, деревне вугілля та вуглиста речовина, вироблені з цієї продукції та відходів, що використовуються як паливо; органічна частина промислових та побутових відходів, а також гранули та брикети, вироблені з них⁴.

Належність палива до альтернативного підтверджується документом про ідентифікацію палива, що видається уповноваженим органом виконавчої влади в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України⁵. Кабінетом Міністрів встановлено, що Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження видає свідоцтво про належність палива до альтернативного⁶ та з цією метою проводить експертизу⁷ і забезпечує ведення реєстру альтернативних видів палива.

У законодавстві види палива, які виготовлені із біомаси називаються *біопаливом*. Та визначені як - «тверде, рідке та газове паливо, виготовлене з біологічно відновлювальної сировини (біомаси), яке може використовуватися як паливо або компонент інших видів палива»⁸. Окрім зазначеного визначення «біопалива», законом встановлено визначення «твердого біопалива», зокрема: це тверда біомаса, що використовується як котельно-пічне паливо, у тому числі дрова, торф, тирса, тріска, солома, інші сільськогосподарські відходи, гранули та брикети, вироблені з біомаси, деревне вугілля та вуглиста речовина⁹.

Таким чином, аналіз законодавства свідчить про наявність чотирьох законів, у яких надані визначення термінів: «альтернативна енергетика», «альтернативні джерела енергії», «відновлювальні джерела енергії», «нетрадиційні джерела та види енергетичної сировини», «біомаса», «альтернативні види палива», «тверде біопаливо». За нашою оцінкою, не всі види біомаси можна кваліфікувати як джерело відновлювальної енергії. До альтернативних або відновлювальних джерел енергії можна віднести лише частину біомаси, яку можна кваліфікувати як відходи лісового, сільського, рибного господарства та технологічно пов'язаних з ними галузей промисловості. У той

² ЗУ «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV.

³ Стаття 3, ЗУ «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV.

⁴ Стаття 51, ЗУ «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV.

⁵ Стаття 6, ЗУ «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV.

⁶ Постанова КМ України «Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного» №1307 від 05.10.2004 р.

⁷ Наказ Держкоменергозбереження «Про затвердження Порядку проведення експертизи для підтвердження належності палива до альтернативного» від 10.12.2004 р. №183.

⁸ Стаття 1, ЗУ «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV.

⁹ Стаття 2, ЗУ «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV.

час найбільш поширені на практиці джерела біомаси, включаючи сировину рослинного походження, частину продуктів, що підлягають біологічному розкладенню, та біологічні залишки зазначених галузей, слід відносити до більш широкого поняття «нетрадиційні джерела енергії та види енергетичної сировини».

Класифікацію джерел енергії відповідно до законодавства України відображено на рисунку 1.

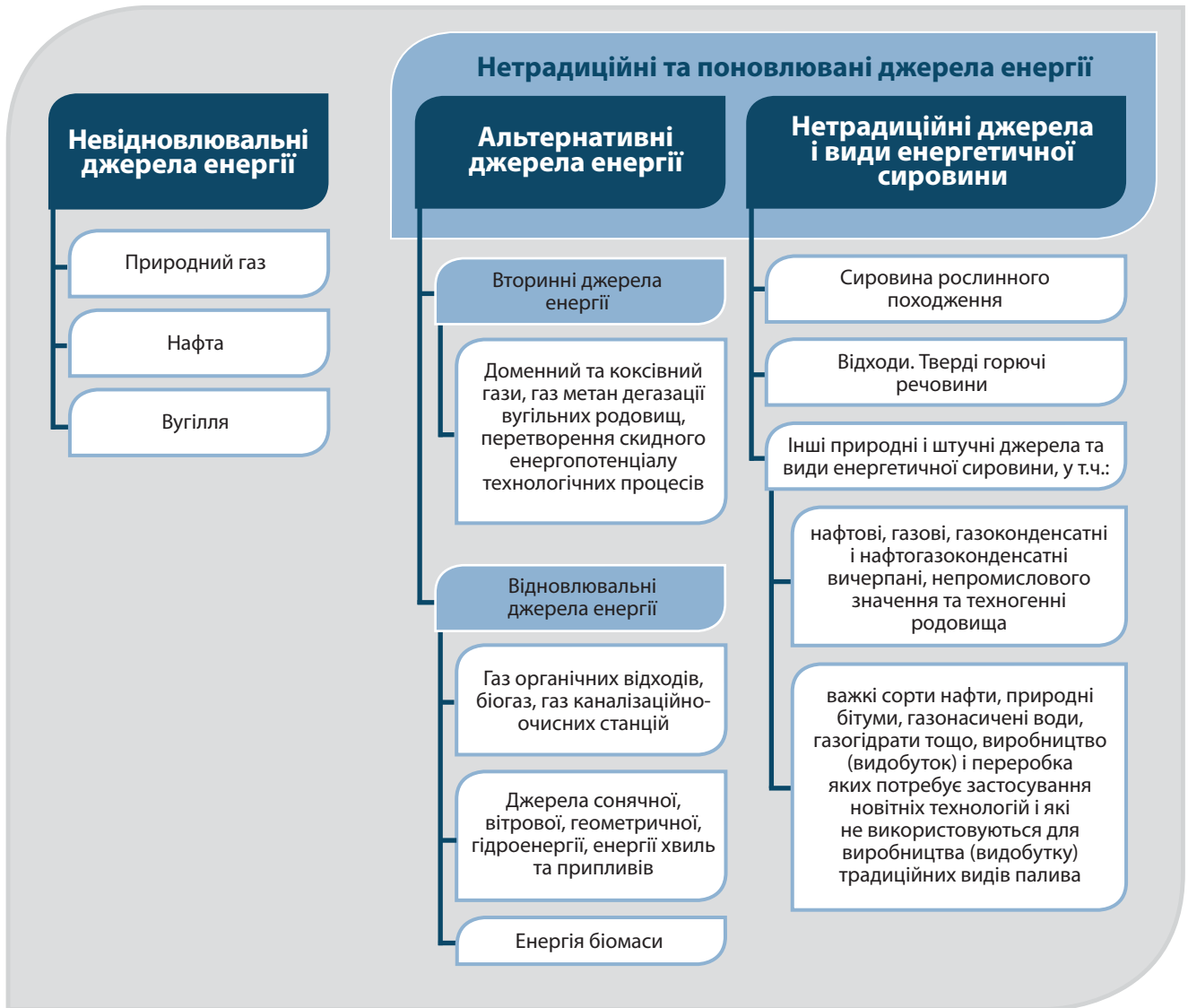

РИС. 1. Класифікація джерел енергії відповідно до законодавства України.

При цьому, є необхідність чітко визначити в законодавстві які види біомаси є джерелом відновлювальної енергії.

По-перше, це необхідно для визначення зобов'язань України використовувати енергію, що була видобута з відновлюваних джерел, для досягнення цілей енергетичного співтовариства, встановлених Директивою 2009/28/ЄС.

Державною цільовою економічною програмою енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки передбачено, що частка енергоносіїв, отриманих з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, у енергетичному балансі держави становитиме у 2015 році не менш як 10%¹⁰. У редакції проекту оновленої «Енергетичної стратегії

¹⁰ Постанова КМ України «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 - 2015 роки» від 01.03.2010 р. №243.

України на період до 2030 року» цей показник визначений дещо інакше, зокрема: передбачається збільшення частки лише відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у загальному балансі встановлених потужностей до рівня близько 10% до 2030 р., що за базовим сценарієм становить близько 6 ГВт¹¹. У жовтні 2012 року Україна взяла на себе зобов'язання в рамках Європейського енергетичного співтовариства досягти 11% відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) в структурі валового кінцевого енергоспоживання до 2020 року¹².

По-друге, це необхідно для ідентифікації операцій суб'єктів господарювання з виробництва теплової енергії із біомаси до виробництва енергії з відновлювальних джерел, які звільняються від оподаткування відповідно до законодавства. Тобто, виробники теплової енергії, які використовують біомасу як джерело енергії, повинні розрізняти виробництво теплової енергії на установках з використанням нетрадиційних джерел енергії та видів енергетичної сировини від виробництва на установках, що використовують енергію біомаси, яку можна кваліфікувати як відходи і, відповідно, віднести до відновлювальних джерел енергії.

Крім того, в законі України «Про тепlopостачання» існує певна неточність у визначенні термінів. Як показав нещодавній досвід, ця неточність створює проблему для практиків при проходженні містобудівельних процедур, необхідних для реалізації проектів виробництва теплової енергії на установках із використанням ВДЕ.

Зокрема, є неточність класифікації видів енергоносіїв (джерел енергії), які включені до визначення терміну «енергоносії» у статті 1 зазначеного закону. Так, «органічне паливо, електроенергія, нетрадиційні та поновлювані види енергії, вторинні енергетичні ресурси» перелічені через кому, і це дає право тлумачити ці джерела енергії, як різні види.

Відповідно, можна формально не відносити біогаз та біомасу, які є нетрадиційними та поновлювальними видами енергії у визначенні закону України «Про альтернативні джерела енергії», до органічного палива, оскільки поняття «органічне паливо» відокремлене від поняття «нетрадиційні та поновлювальні види енергії».

Такий висновок є, у принципі, неправильним (якщо біомасу не відносити до органічного виду палива, то її слід класифікувати як неорганічну речовину, а це невірно з точки зору хімічних властивостей біомаси), хоча і дійсно він впливає із визначення енергоносіїв у Законі «Про тепlopостачання». Однак, саме такий висновок зроблений у листі Біоенергетичної асоціації України до Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства¹³ з проханням відміни 5-ої категорії складності об'єктів з генерації біоенергії, з причини, що нібито біомаса і біогаз не є органічним паливом.

Тому, для виключення можливості різних тлумачень терміну «органічне паливо», можна внести зміни до визначення терміну «енергоносії» у законі України «Про тепlopостачання» таким чином, аби прийняти традиційну класифікацію джерел енергії на відновлювальні та невідновлювальні. Відповідно, створити умови для того, щоб були всі законодавчі підстави відносити біомасу та біогаз, які мають органічне походження, до альтернативних джерел енергії.

Таким чином, законодавство містить кілька визначень терміну «біомаса». Біомаса розглядається як біологічно відновлювальна речовина органічного походження, а також органічна частина промислових та побутових відходів; як альтернативний вид палива та альтернативне та відновлювальне джерело енергії. Виробництво теплової енергії із біомаси, як альтернативного джерела енергії, є сферою альтернативної енергетики; енергетичні рослинні культури та продукція сільськогосподарського виробництва, які є джерелом енергії, відповідно до законодавства слід класифікувати як нетрадиційні джерела та види енергетичної сировини. Види палива, які виготовлені із біомаси, називаються біопаливом. Усі ці визначення зустрічаються в різних контекстах у законодавстві України та не завжди використовуються як взаємозамінні поняття.

Відсутність єдиної термінології, класифікації, стандартів стосовно біомаси, біопалива і біоенергії та їх адаптації до Директиви 2009/28/ЄС не сприяє розвитку вектору біоенергетики в Україні.

¹¹ Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. Документ від 07.06.2012р. Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=222022&cat_id=104126.

¹² Decision on the Implementation of Directive 2009/28/EC and amending Article 20 of the Energy Community Treaty D/2012/04/MC-EnC. Режим доступу: <http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1766219.pdf>.

¹³ Лист Біоенергетичної асоціації України №39 від 21.10.2013 р. до Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Режим доступу: <http://www.uabio.org/img/files/news/pdf/uabio-letter-min-regionbud-cat-hazard.pdf>.

1.2.

Проектування та будівництво котельні на біомасі

Згідно зі статтею 26 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», проектування та будівництво об'єктів (у тому числі й котельні на біомасі) здійснюється власниками або користувачами земельних ділянок у такому порядку:

- 1) отримання замовником або проектувальником вихідних даних;
- 2) розроблення проектної документації та проведення у передбачених законодавством випадках її експертизи;
- 3) затвердження проектної документації;
- 4) виконання підготовчих та будівельних робіт;
- 5) прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів;
- 6) реєстрація права власності на об'єкт містобудування.

Однак, як видно із наведеного, зазначеним діям має передувати набуття інвестором¹⁴ прав на земельну ділянку, необхідну для будівництва.

Також слід мати на увазі, що проектування та будівництво котельні на біомасі залежить від того, який саме вид біомаси передбачається використовувати як паливо. Схематично поетапний план реалізації проекту будівництва котельні на біомасі зображено на рисунку 2.

Тож нижче послідовно розглядаються такі питання:

- 1) Формування земельної ділянки та набуття права на землю для будівництва котельні, яка працює на біомасі;
- 2) Вибір виду біопалива, яке можна отримати із біомаси;
- 3) Проектування, отримання дозволу на будівництво котельні на базі відновлювальних джерел енергії, будівництво та введення об'єкта в експлуатацію.

1.2.1.

Визначення розміру земельної ділянки для будівництва та набуття права на землю

Будівництво опалювальних котелень на альтернативному паливі (зокрема із біомаси), а також об'єктів переробки і складування біопалива вимагає виділення відповідної земельної ділянки (ділянок).

У цьому розділі проаналізовані вимоги містобудівельного, земельного законодавства та державних санітарних правил щодо розміру земельної ділянки для будівництва опалювальної котельні на альтернативному паливі, встановлення санітарно-захисних зон та охоронних зон.

Окремо розглянуті вимоги земельного та цивільного законодавства з питань набуття речових прав на земельну ділянку для будівництва опалювальних котелень на альтернативному паливі та об'єктів переробки і складування біопалива, у разі, коли земельна ділянка ще не сформована і не зареєстрована в Державному земельному кадастрі, а також вимоги до проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок особливо цінних земель, земель лісгосподарського призначення, а також земель водного фонду, природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення на предмет необхідності проведення державної експертизи землевпорядної документації.

¹⁴ Тут під «інвестором» мається на увазі будь-який суб'єкт, який замовляє та фінансує будівництво котельні на базі відновлювальних джерел енергії.

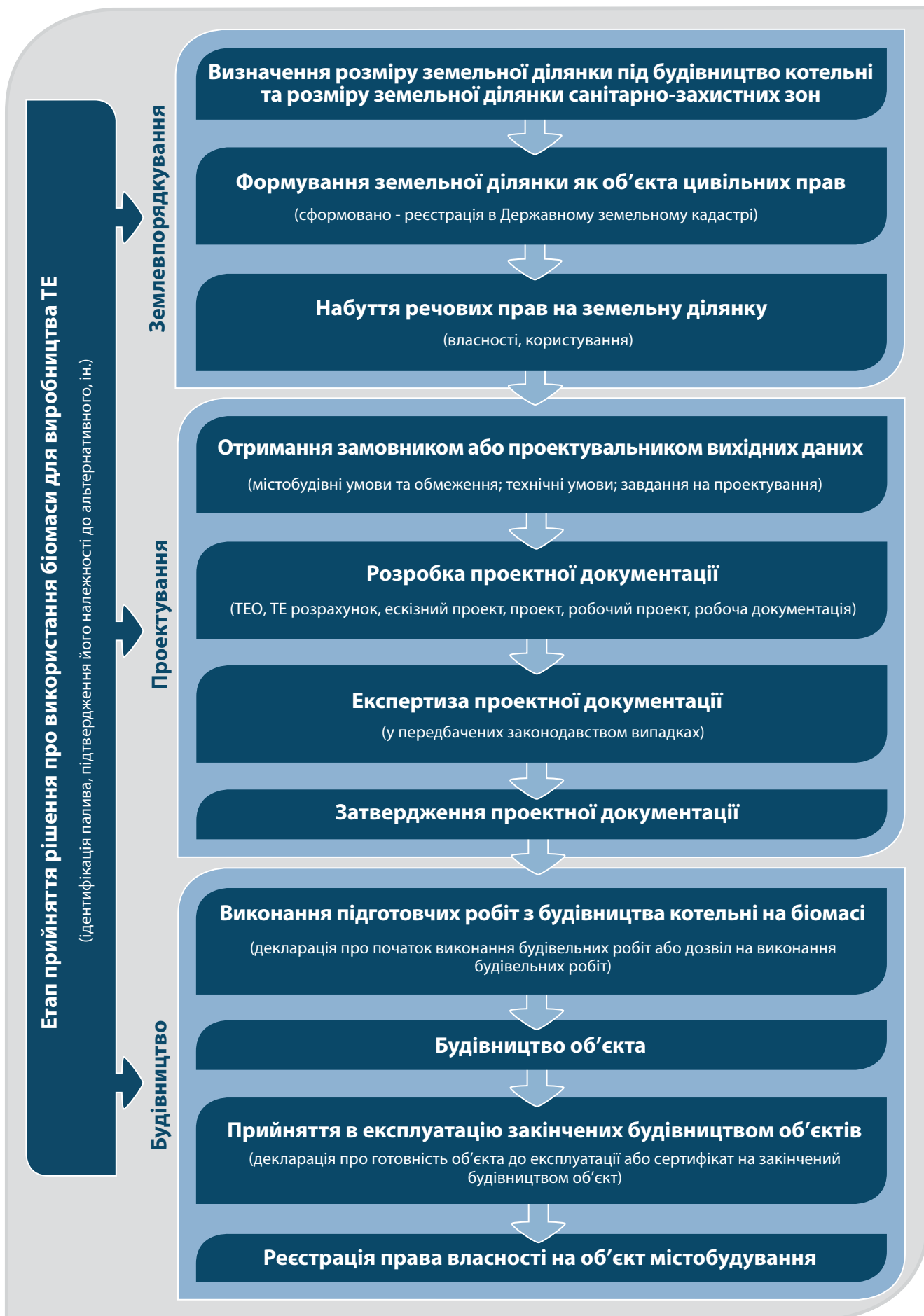

РИС. 2. Поетапний план реалізації проекту будівництва котельні на біомасі.

1.2.1.1.

Вимоги містобудівельного законодавства до розміру земельних ділянок

Будівництво опалювальних котелень на альтернативному паливі (зокрема із біомаси), а також об'єктів переробки і складування біопалива вимагає виділення відповідної земельної ділянки (ділянок).

Розміри таких ділянок регламентуються пунктом 8.34 ДБН 360-92** «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень». Для опалювальних котелень, що стоять окремо і розміщуються у районах житлової забудови, вимагаються розміри земельних ділянок, що визначені в таблиці 1.

ТАБЛИЦЯ 1. Вимоги до розміру земельних ділянок для котелень, що працюють на твердому та газоподібному паливі.

Теплопродуктивність котелень, Гкал/год (МВт)	Розміри земельних ділянок котелень, що працюють на паливі, га	
	твердому	газоподібному
5 - 10 (6 - 12)	1,0	1,0
Більше 10 - 50 (12 - 58)	2,0	1,5
Більше 50 - 100 (58 - 116)	3,0	2,5
Більше 100 - 200 (116 - 233)	3,7	3,0
Більше 200 - 400 (233 - 466)	4,3	3,5

Джерело: Пункт 8.34 ДБН 360-92** «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень».

Розміри земельних ділянок опалювальних котелень, які забезпечують споживачів гарячою водою з безпосереднім водозабором, а також котелень, доставка палива яким передбачається залізницею, слід збільшувати на 20% порівняно з розмірами, наведеними в таблиці 1.

Також, згідно із вимогами зазначеного ДБН, на етапі вибору земельних ділянок для виробничих майданчиків котелень зі складами біомаси і їх проектування необхідно враховувати таке:

- районні опалювальні котельні необхідно розміщувати за межами житлових районів на спеціально виділених ділянках (у кварталах комунально-господарського призначення або комунально-складських територіях);
- розміщення золошлаковідвалів котелень слід передбачати за сельбищною територією;
- протипожежні розриви між складами горючих матеріалів і житловими та громадськими будинками населених пунктів становлять 50-100 м залежні від ємності складу, причому на території складу повинні бути передбачені електрична пожежна сигналізація та протипожежне водопостачання.

Протипожежні розриви встановлюють залежно від призначення, категорії за вибухопожежною і пожежною небезпекою, ступеня вогнестійкості будинків відповідно до вимог ДБН 360, СНиП II-89, ДБН Б.2.4-1, ДБН Б.2.4-3, СНиП 2.11.06.

Крім розмірів земельних ділянок, що виділяються для котелень, регламентуються також розміри *санітарно-захисних зон (СЗЗ)*. Згідно зі статтею 114 Земельного кодексу України, санітарно-захисні зони створюються навколо об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, ультразвукових і електромагнітних хвиль, електронних полів, іонізуючих випромінювань тощо, з метою відокремлення таких об'єктів від територій житлової забудови. У межах СЗЗ забороняється будівництво житлових об'єктів, об'єктів соціальної інфраструктури та інших об'єктів, пов'язаних з постійним перебуванням людей.

Вимоги щодо розміру СЗЗ встановлюються «Державними санітарними правилами планування та забудови населених пунктів» (далі – Державні санітарні правила), затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 р. №173.

Згідно із вимогами зазначених правил при виборі земельних ділянок під будівництво котелень, потрібен обов'язковий експертний висновок органів та установ санітарно-епідеміологічної служби щодо правильності визначення розмірів виробничої території і СЗЗ для таких об'єктів.

Якщо виробнича територія таких об'єктів необхідна для розміщення на ній будівель, споруд і технологічних пристроїв, то СЗЗ відокремлює промислові, сільськогосподарські та інші об'єкти, що є джерелами забруднення довкілля, від житлової забудови у разі неможливості створення на підприємствах безвідходних технологій.

СЗЗ встановлюються від джерел шкідливості (для промислових та опалювальних котелень це димові труби, місця зберігання і підготовки палива, джерела шуму) до межі житлової забудови, ділянок громадських установ, будинків і споруд, в тому числі дитячих, навчальних, лікувально-профілактичних установ, закладів соціального забезпечення, спортивних споруд та ін., а також територій парків, садів скверів та інших об'єктів зеленого будівництва загального користування, ділянок оздоровчих та фізкультурно-спортивних установ, місць відпочинку, садівницьких товариств та інших, прирівняних до них об'єктів.

Розмір СЗЗ встановлюється таким чином, щоб на зовнішній її межі, зверненій до житлової забудови, концентрації та рівні шкідливих факторів не перевищували їх гігієнічні нормативи (граничні допустимі концентрації, граничні допустимі розміри), а на межі курортно-рекреаційної зони — не перевищували 0,8 від значення нормативу.

Основою для встановлення СЗЗ є санітарна класифікація підприємств, виробництв та об'єктів, що наведена у додатку 4 Державних санітарних правил.

Наприклад, для складів торфу, дров і інших легкозаймистих речовин (у тому числі соломи) СЗЗ становить 100 м. Для котелень розмір СЗЗ встановлюється на основі розрахунку розсіювання шкідливих речовин в атмосферному повітрі. Розрахунки розсіювання, показують, що для такого палива як солома, торф, дрова із зольністю до 10% величина СЗЗ котелень становить від 50 до 100 м залежно від ефективності газоочисних систем котелень¹⁵. Якщо на території котельні розташований склад зазначених вище видів палива, то санітарна зона приймається рівною не менше 100 м.

Згідно з пунктом 5.1 Державних санітарних правил котельні на біомасі комунального призначення відносяться до виробничих об'єктів. Таким чином на них розповсюджуються вимоги пункту 4.3 зазначених правил про те, що «...У сельбищній зоні населеного пункту допускається розташування промислових підприємств, які не є джерелами викидів шкідливих речовин..... вище нормативних рівнів, що не потребують обладнання під'їзних залізничних шляхів, інтенсивного руху автомобільного транспорту (понад 40 автомобілів за добу). При цьому відстань до житлових будинків, ділянок дитячих дошкільних закладів, шкіл, закладів охорони здоров'я, відпочинку та фізкультурних споруд слід встановлювати за погодженням з органами державного санітарного нагляду, але не менше 50 м від межі території об'єкту. Таким чином, така вимога Державних санітарних правил може бути суттєвим обмеженням для розміщення котелень на території населених пунктів де об'єкти дошкільних і шкільних закладів а також житлових будинків, що знаходяться безпосередньо біля території котельні.

Проект організації СЗЗ розробляється в комплексі з проектом будівництва (реконструкції) підприємства з першочерговою реалізацією заходів, передбачених у СЗЗ.

Відповідно до пункту 5.7 Державних санітарних правил, СЗЗ для підприємств та об'єктів, що проектується або реконструюються з впровадженням нової технології (до якої можна віднести і об'єкти з переробки і спалювання біомаси) і не обладнані способами очищення викидів, може бути збільшена, але не більше, ніж у 3 рази. І натомість розміри СЗЗ можуть бути зменшені, коли в результаті розрахунків та лабораторних досліджень, проведених для району розташування підприємств або іншого виробничого об'єкта, буде встановлено, що на межі житлової забудови та прирівняних до неї об'єктів концентрації шкідливих речовин у атмосферному повітрі, рівні шуму, вібрації, ультразвуку, електромагнітних та іонізуючих випромінювань, статичної електрики не перевищуватимуть гігієнічні нормативи.

Крім СЗЗ, які покликані захистити людей від шкідливого впливу об'єктів енергетики, законодавство передбачає встановлення також *охоронних зон* задля забезпечення стабільної роботи цих об'єктів.

Відповідно до статті 23 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів», охоронні зони магістральних теплових мереж встановлюються уздовж наземних, надземних і підземних

¹⁵ Для цілей цього звіту розрахунки виконані спеціалістами Інституту місцевого розвитку.

трубопроводів у вигляді території, що віддалена на певну відстань по обидва боки від крайніх елементів конструкції теплових мереж та по периметру наземних споруд на визначеній відстані.

Відповідно до статті 24 зазначеного закону, розмір охоронних зон магістральних теплових мереж визначається паралельними прямими по обидва боки від крайніх елементів трубопроводів та навколо інших об'єктів магістральної тепломережі на відстані від 3,0 до 5,0 метра.

У межах охоронних зон магістральних теплових мереж забороняється виконувати будь-які дії, що можуть порушити стабільну роботу об'єктів теплових мереж, спричинити їх пошкодження, нещасні випадки або перешкоджають виконанню планових, аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт.

Стосовно розміщення котельень (у тому числі на біопаливі) у зоні міської забудови діють правила, які викладені в 360-92** «Містобудування планування і забудова міських і сільських поселень».

1.2.1.2. Набуття речових прав на земельну ділянку

Згідно зі статтею 8 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» планування та забудова земельних ділянок здійснюється їх власниками чи користувачами в установленому законодавством порядку. Майбутній власник котельні, що будується на певній земельній ділянці, має бути власником або користувачем цієї земельної ділянки.

Земельна ділянка (ділянки), на якій будуватиметься котельня на альтернативному паливі, а також об'єкти переробки і складування біопалива, може:

- 1) належати власнику таких об'єктів на праві власності;
- 2) перебувати в користуванні власника таких об'єктів:
 - на праві постійного користування (стаття 92 Земельного кодексу України),
 - за договором оренди (стаття 93 Земельного кодексу України),
 - згідно з суперфіцієм (стаття 102-1 Земельного кодексу України).

Загалом, всі зазначені речові права на землю можуть належати суб'єктам як державної і комунальної, так і приватної власності. Винятком є лише право постійного користування земельною ділянкою, яке, за деякими винятками, може належати лише підприємствам, установам та організаціям, що належать до державної та комунальної власності.

Однак перш, ніж земельна ділянка буде передана у власність чи користування, вона повинна бути сформована як об'єкт цивільних прав згідно з вимогами статті 79-1 Земельного кодексу України.

Тому, для цілей впровадження пілотного проекту в м. Миргороді, слід розрізнати ситуацію, коли земельна ділянка достатніх розмірів вже сформована і закріплена на праві власності або (постійного) користування за суб'єктом господарювання для виробничого використання, і ситуацію, коли земельна ділянка не сформована і не зареєстрована в Державному земельному кадастрі, або ж коли необхідно змінити цільове призначення земельної ділянки.

Перша ситуація з організаційної точки зору є простою, і якихось додаткових дій щодо набуття прав на земельну ділянку (за умови, що замовником будівництва виступатиме той самий суб'єктом, за яким закріплена земельна ділянка), не вимагає.

Тому розглянемо більш складну ситуацію, коли земельна ділянка не сформована.

Формування земельних ділянок може здійснюватися одним із таких шляхів:

- 1) у порядку відведення земельних ділянок із земель державної та комунальної власності;
- 2) шляхом поділу чи об'єднання раніше сформованих земельних ділянок;
- 3) шляхом визначення меж земельних ділянок державної чи комунальної власності за проектами землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів.

Сформована земельна ділянка підлягає державній реєстрації у Державному земельному кадастрі і вважається сформованою з моменту присвоєння їй кадастрового номера. Лише після цього можуть реєструватися речові права на таку земельну ділянку, а сама ділянка - бути об'єктом цивільних прав.

Формування земельних ділянок (крім випадків поділу чи об'єднання раніше сформованих земельних ділянок без зміни їх цільового призначення) здійснюється за проектами землеустрою щодо відведення земельних ділянок.

Вимоги до таких проектів землеустрою встановлює стаття 50 Закону України «Про землеустрій».

Речові права на земельну ділянку підлягають державній реєстрації згідно з Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Питання формування земельної ділянки, на якій у подальшому вестиметься будівництво котельні, а також речового права, на якому ділянка буде закріплена за власником котельні, має свої особливості залежно від того, хто виступатиме власником створюваної котельні (територіальна громада, комунальне підприємство, суб'єкт господарювання приватного сектора економіки), та з земель якої форми власності (державна, комунальна, приватна) формуватиметься земельна ділянка.

Теоретично можлива велика кількість варіантів формування земельної ділянки та закріплення її за власником котельні, однак ми дамо характеристику найбільш імовірним з практичної точки зору:

- ділянка формується з ініціативи територіальної громади (органів місцевого самоврядування),
- ділянка формується з ініціативи суб'єкта господарювання для передачі у власність або користування.

Формування земельної ділянки з ініціативи органів місцевого самоврядування

В разі, якщо власником котельні виступатиме територіальна громада і формування земельної ділянки для цього ініціюють органи місцевого самоврядування, формування земельної ділянки для будівництва котельні може здійснюватися одним із таких шляхів:

- 1) поділ чи об'єднання раніше сформованих земельних ділянок комунальної власності;
- 2) визначення меж земельних ділянок комунальної власності за проектами землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів.

Також можлива передача земельної ділянки з державної власності в комунальну власність у порядку статті 117 Земельного кодексу України (зі змісту зазначеної статті випливає, що на момент передачі ділянка вже повинна бути сформованою).

Втім, оскільки в подальшому сама котельня повинна бути передана певному суб'єкту господарювання для експлуатації, йому ж необхідно буде передати і відповідну земельну ділянку. Тому формування земельної ділянки територіальною громадою в особі відповідних органів місцевого самоврядування уявляється скоріше проміжним (а в більшості випадків - взагалі необов'язковим) етапом. Тож зупинимось детальніше на порядку формування земельної ділянки для її виділення безпосередньо суб'єкту господарювання.

Формування земельної ділянки з ініціативи суб'єкта господарювання

Суб'єкти господарювання (юридичні особи) можуть отримати земельну ділянку з земель державної або комунальної власності у користування або у власність. Зауважимо, що про другий випадок (отримання у власність) можна говорити в разі, якщо суб'єкт господарювання не є державним або комунальним підприємством.

Для отримання *у користування* земельних ділянок державної або комунальної власності, які ще не є сформованими (або сформовані, але передбачається зміна їх цільового призначення), звертаються з клопотанням про надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування.

У клопотанні зазначаються:

- 1) орієнтовний розмір земельної ділянки;
- 2) цільове призначення земельної ділянки.

До клопотання додаються:

- 1) графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування та розмір земельної ділянки;
- 2) письмова згода землекористувача, засвідчена нотаріально (у разі вилучення земельної ділянки у попереднього землекористувача).

Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування в межах їх повноважень у місячний строк розглядає клопотання і дає дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або надає мотивовану відмову у його наданні. В разі отримання дозволу (або неотримання ні дозволу ні мотивованої відмови в місячний строк) розробляється проект землеустрою.

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки, на якій планується будівництво котельні, розробляється згідно з вимогами Закону України «Про землеустрій» та відповідно до статті 186-1 Земельного кодексу України підлягає погодженню:

- 1) з територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що здійснює реалізацію державної політики у сфері земельних відносин;
- 2) зі структурними підрозділами районних державних адміністрацій у сфері містобудування та архітектури (а якщо місто не входить до території певного району, - з виконавчим органом міської ради у сфері містобудування та архітектури, якщо ж такий орган не утворений, - зі структурним підрозділом обласної державної адміністрації з питань містобудування та архітектури).

Органи, що погоджують проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки, зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня його одержання безоплатно надати або надіслати рекомендованим листом з повідомленням розробнику свої висновки про його погодження або про відмову в такому погодженні з обов'язковим посиланням на закони та прийняті відповідно до них нормативно-правові акти, що регулюють відносини у відповідній сфері.

Крім того, проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок особливо цінних земель, земель лісогосподарського призначення, а також земель водного фонду, природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення підлягають обов'язковій державній експертизі землевпорядної документації відповідно до Закону України «Про державну експертизу землевпорядної документації».

Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування у двотижневий строк з дня отримання проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, а в разі необхідності здійснення обов'язкової державної експертизи землевпорядної документації згідно із законом - після отримання позитивного висновку такої експертизи приймає рішення про надання земельної ділянки у користування.

Рішенням про надання земельної ділянки у користування за проектом землеустрою щодо її відведення здійснюються:

- 1) затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки;
- 2) вилучення земельних ділянок у землекористувачів із затвердженням умов вилучення земельних ділянок (у разі необхідності);
- 3) надання земельної ділянки особі у користування з визначенням умов її використання і затвердженням умов надання, у тому числі (у разі необхідності) вимог щодо відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Земельна ділянка комунальної чи державної власності для будівництва котельні, що передається в користування, може бути передана на умовах договору оренди, суперфіцію, а комунальному підприємству - також на умовах постійного користування, передбаченого статтею 92 Земельного кодексу України.

У разі надання земельних ділянок державної власності у постійне користування підприємствам, установам, організаціям комунальної власності одночасно здійснюється передача земельних ділянок державної власності у комунальну власність.

Для отримання у власність земельної ділянки під будівництво котельні суб'єкти господарювання (юридичні особи) подають до відповідного органу виконавчої влади або сільської, селищної, міської ради заяву (клопотання), де зазначаються:

- 1) місце розташування земельної ділянки;
- 2) цільове призначення ділянки;
- 3) розміри та площа ділянки;
- 4) згода на укладення договору про оплату авансового внеску в рахунок оплати ціни земельної ділянки.

До заяви (клопотання) додаються:

- 1) документ, що посвідчує право користування земельною ділянкою (у разі його наявності), та документи, що посвідчують право власності на нерухоме майно (будівлі та споруди), розташоване на цій земельній ділянці (у разі наявності на земельній ділянці будівель, споруд);
- 2) копія установчих документів юридичної особи.

Нагадаємо, що в придбанні земельної ділянки комунальної або державної власності комунальним підприємством немає сенсу, оскільки за таким підприємством ділянка закріплюється на праві постійного користування.

Орган державної влади або орган місцевого самоврядування у місячний строк розглядає заяву (клопотання) і приймає рішення про надання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки (якщо такий проект відсутній) та/або про проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки чи про відмову в продажі із зазначенням обґрунтованих причин відмови.

Стаття 128 Земельного кодексу України, яка регламентує питання придбання земельної ділянки комунальної або державної власності, не визначає особливого порядку і вимог до розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, тож застосовуються вимоги, викладені вище.

Рішення органу державної влади або органу місцевого самоврядування про продаж земельної ділянки є підставою для укладання договору купівлі-продажу земельної ділянки.

Договір купівлі-продажу земельної ділянки підлягає нотаріальному посвідченню. Документ про оплату або про сплату першого платежу (у разі продажу земельної ділянки з розстроченням платежу) є підставою для видачі державного акта на право власності на земельну ділянку та її державної реєстрації.

Ціна земельної ділянки визначається за експертною грошовою оцінкою, що проводиться організаціями, які мають відповідну ліцензію на виконання цього виду робіт, на замовлення органів державної влади або органів місцевого самоврядування.

Слід зауважити, що згідно зі статтею 134 Земельного кодексу України не підлягають продажу на конкурентних засадах (земельних торгах) земельні ділянки державної чи комунальної власності або права на них у разі будівництва, обслуговування та ремонту об'єктів інженерної, транспортної, енергетичної інфраструктури, а також будівництва об'єктів забезпечення життєдіяльності населених пунктів (у тому числі котельні). Тобто, для цілей реалізації пілотного проекту в м. Миргороді земельна ділянка під будівництво котельні може бути передана у власність чи користування без проведення земельних торгів.

Державна реєстрація прав на земельну ділянку

Речові права на земельну ділянку (як право власності, так і право користування) підлягають державній реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Статтею 4-1 зазначеного закону встановлено особливості державної реєстрації речових прав на земельні ділянки державної та комунальної власності, зокрема в низці випадків дозволяється не реєструвати права держави чи територіальної громади на такі земельні ділянки. Детальний порядок державної реєстрації та перелік документів, які необхідно для неї подати, встановлює Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 р. №703.

Правовий статус санітарно-захисних і охоронних зон

На відміну від земельної ділянки, на якій будуватимуться котельня, об'єкти переробки і складування біопалива, земельні ділянки, що потрапили до санітарно-захисної або охоронної зони, не обов'язково повинні бути у власності чи користуванні власника вищезазначених об'єктів.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів», земельні ділянки в межах спеціальних зон (в тому числі СЗЗ, охоронних зон) об'єктів енергетики не вилучаються (викупаються) у власників чи користувачів земельних ділянок, а використовуються з обмеженнями (крім випадків, коли встановлення спеціальних зон призводить до неможливості використання земельних ділянок за цільовим призначенням).

Лише у разі, якщо встановлення спеціальних зон об'єктів енергетики призводить до неможливості раціонального використання земельної ділянки за цільовим призначенням, власник чи користувач земельної ділянки має право вимагати вилучення (викупу) всієї земельної ділянки для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, а орендар такої земельної ділянки має право вимагати в односторонньому порядку розірвання договору оренди земельної ділянки та відшкодування завданих цим збитків.

Узагальнюючи інформацію цього розділу зазначимо:

Розміри земельної ділянки для будівництва опалювальної котельні на альтернативному паливі регламентуються нормативно-правовими документами (ДБН 360-92**) та залежать від її теплопродуктивності. Правильність визначення розмірів виробничої території і СЗЗ для таких об'єктів визначається експертним висновком органів та установ санітарно-епідеміологічної служби.

Відповідна земельна ділянка повинна бути закріплена за власником котельні на праві власності або користування (постійне користування, оренда, суперфіцій).

У випадку, коли така земельна ділянка ще не сформована і не зареєстрована в Державному земельному кадастрі, необхідно її сформулювати, що в більшості випадків вимагає, серед іншого, розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки та отримання погоджень від територіального органу центрального органу виконавчої влади, що здійснює реалізацію державної політики у сфері земельних відносин, та структурного підрозділу районної державної адміністрації (або виконавчого органу міської ради) у сфері містобудування та архітектури. Проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок особливо цінних земель, земель лісгосподарського призначення, а також земель водного фонду, природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення підлягають також обов'язковій державній експертизі землепорядної документації.

Крім земельної ділянки для власне будівництва і експлуатації опалювальної котельні, законодавство передбачає встановлення санітарно-захисних та охоронних зон. Розмір СЗЗ встановлюється таким чином, щоб на зовнішній її межі, зверненій до житлової забудови, концентрації та рівні шкідливих факторів не перевищували їх гігієнічні нормативи (граничні допустимі концентрації, граничні допустимі розміри). СЗЗ для підприємств та об'єктів, що проектується або реконструюється з впровадженням нової технології (до якої можна віднести і об'єкти з переробки і спалювання біомаси) і не обладнані способами очищення викидів, може бути збільшена, але не більше, ніж у 3 рази. І натомість розміри СЗЗ можуть бути зменшені, коли в результаті розрахунків та лабораторних досліджень, проведених для району розташування підприємств або іншого виробничого об'єкта, буде встановлено, що на межі житлової забудови та прирівняних до неї об'єктів концентрації шкідливих речовин у атмосферному повітрі, рівні шуму, вібрації, ультразвуку, електромагнітних та іонізуючих випромінювань, статичної електрики не перевищуватимуть гігієнічні нормативи.

Земельні ділянки в межах таких зон не обов'язково повинні належати власнику котельні на праві власності чи користування, однак за певних умов власники чи користувачі таких земельних ділянок мають право вимагати вилучення (викупу) в них цих ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

Для визначення розмірів виробничої території і СЗЗ для котельні на альтернативному паливі, та закріплення речових прав на землю суб'єкти господарювання повинні отримати такі основні документи дозвільного характеру:

- експертний висновок органів та установ санітарно-епідеміологічної служби щодо правильності визначення розмірів санітарно-захисної зони,
- дозвіл відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки,
- погодження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки,
- висновок державної експертизи землепорядної документації проекту землеустрою (щодо відведення земельних ділянок особливо цінних земель, земель лісгосподарського призначення, а також земель водного фонду, природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення),
- рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування про надання земельної ділянки у власність чи користування.

Зауважимо, що вище перераховано лише документи дозвільного характеру. Для отримання кожного із зазначених документів та для державної реєстрації прав на земельну ділянку вимагається подання окремого пакету документів згідно з вимогами відповідних порядків.

До найбільш поширених видів біомаси, які використовують в Україні в якості сировини для отримання палива і використання його з метою генерування електричної або теплової енергії відносять:

- солома, стебла кукурудзи, соняшника та ін.(тюки, гранули (пелети), брикети);
- лушпиння і інші відходи переробки соняшника, зернових і інших сільськогосподарських культур (пелети, брикети);
- деревина її відходи і продукти її переробки (пелети; тріска; брикети; дрова);
- відходи тваринництва та птахівництва;
- відходи овочевих культур і їх переробки;
- рослинні відходи харчової промисловості
- торф;
- одно- і багаторічна трав'яна біомаса (енергетична верба, сорго, міскантус, просо лозоподібне «світчграс» тощо).
- плодова біомаса.

В Україні відсутні технічні стандарти, які визначають технічні умови і вимоги до біопалива та перелік класифікаційних груп. Тому, наведена класифікація видів біомаси є аналогічною тій, що міститься в європейському технічному стандарті EN 14961-1:2010 «Solid biofuels - Fuel specifications and classes – Part 1: General requirements»¹⁶.

Із зазначених видів біомаси можна отримувати види палива, які відповідно до класифікації, передбаченої Реєстром альтернативних видів палива НАЕР¹⁷, включають:

- тверде паливо: продукти переробки твердої біомаси - пелети, гранули, брикети, рулони, тюки і інші види продуктів переробки;
- рідке паливо;
- рідке паливо, сумішеве;
- рідке паливо, суспензія;
- рідке паливо, емульсія;
- рідке паливо, дисперсія;
- газове/газоподібне паливо: біогаз, генераторний газ і інші види штучних і синтетичних горючих газів, отриманих із біомаси.

Детально характеристики біомаси як палива описано в *Додатку III*.

Законом встановлено, що належність палива до альтернативного підтверджується документом про ідентифікацію палива. Таким документом є свідоцтво про належність палива до альтернативного, що видається Держенергоефективності в порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного» №1307 від 05.10.2004 р. Отже, біопаливо, призначене для реалізації як товарна продукція, підлягає обов'язковій сертифікації.

Що стосується біомаси у первинному непереробленому вигляді, то питання її використання для виробництва теплової енергії залишається законодавчо неврегульованим.

Для підтвердження належності палива до альтернативного, його відповідності ознакам, визначеним у статті 3 Закону України «Про альтернативні види палива», проводиться експертиза. Крім того, обов'язковою є експертиза відповідності кожного виду палива технічним показникам.

Експертизу палива проводять випробувальні лабораторії, що мають атестат акредитації в Системі сертифікації УкрСЕПРО (сертифіковані) на проведення робіт у сфері експертизи різних видів (тверде, рідке чи газове/газоподібне) палива та можуть надавати заявникам експертні висновки щодо дослідженого палива. Для цього заявник укладає договір з відповідною лабораторією та сплачує всі витрати, пов'язані з проведенням експертизи

¹⁶ EN 14961-1:2010 «Біопаливо тверде. Технічні характеристики і класи палива. Частина 1. Загальні вимоги» (переклад).

¹⁷ Форма реєстру затверджена наказом Держкоменергозбереження «Про затвердження Порядку проведення експертизи для підтвердження належності палива до альтернативного» від 10.12.2004 р №183.

палива та зберіганням лабораторією контрольних зразків цього палива протягом терміну дії виданого на нього свідоцтва про належність палива до альтернативного.

Відповідно до Наказу Держкоенергозбереження «Про затвердження Порядку проведення експертизи для підтвердження належності палива до альтернативного» від 10.12.2004 р. №183 здійснюється у послідовності, яка описана далі в тексті.

Для проведення експертизи палива заявник подає до лабораторії заяву про проведення експертизи палива, ідентичні між собою зразки цього палива (з метою проведення експертизи та для зберігання лабораторією як контрольних у випадку виникнення спірних ситуацій) та, у разі потреби, супровідні документи на це паливо (технічні умови, паспорт, відомості щодо екологічної та пожежної безпеки).

Результати експертизи викладаються в експертному висновку щодо наявності в паливі ознак альтернативного палива, який лабораторія видає заявнику. Контрольні зразки палива, на яке видано свідоцтво про належність палива до альтернативного, повинні зберігатись лабораторією, що проводила експертизу, протягом терміну дії свідоцтва про належність палива до альтернативного.

Таким чином, суб'єкти господарювання, які безпосередньо виробляють та/або реалізують біологічні види палива (біопаливо), відповідно до законодавства повинні мати пакет підтверджуючих документів, до якого щонайменше входять:

- протокол випробувань/сертифікат відповідності біопалива,
- технічні умови на виробництво біопалива,
- експертний висновок про належність палива до альтернативного,
- свідоцтво про належність палива до альтернативного.

Відповідно до положень СНиП II-35-76 «Котельные установки. Нормы проектирования» при реалізації проектів спорудження котельень на біомасі необхідно враховувати ряд факторів, у тому числі таких як:

- визначення джерела сировини (вид сировини для виробництва біопалива, вид відходів, деревини чи культури сільського або лісового господарства, наприклад, якщо мова йде про соломку, то необхідно вказати вид сільськогосподарської культури, із якої буде отримана соломка), вміст шкідливих інгредієнтів у сировині, що може призвести до утворення токсичних продуктів згорання, елементарний склад і зольність сировини, теплоту згорання на сухий склад і вологість);
- вид палива для тепло- і електрогенерувальних установок (котельень, ТЕЦ, двигунів комбінованих систем вироблення теплової і електричної енергії) повинен відповідати указаному в завданні на проектування;
- у разі доставки палива автотранспортом на котельні повинні бути передбачені автомобільні ваги. Відсутність ваг допускається у разі, якщо вони розташовані на базисному (центральному) складі;
- склади твердого палива і приймально-розвантажувальні пристрої для нього необхідно проектувати, як правило, відкритими. З огляду на те, що тверда біомаса гігроскопічна і може збільшувати свою вологість, доцільно передбачити закриті склади¹⁸ (для прикладу див. [вставку 1](#));
- ємність складу повинна забезпечувати 7 добову роботу котельні (у разі автомобільної доставки твердого палива).

У разі проектування районних опалювальних котельень, які є єдиними джерелами теплоти для споживачів, порушення теплопостачання для яких пов'язане із небезпекою для життя людей (1-а категорія споживачів), повинно передбачатись дублююче паливо. Наприклад, спостереження Полтавської державної аграрної

ВСТАВКА 1. Розрахунок об'єму складу для соломи

Годинні витрати соломи котла тепловою продуктивністю 1 МВт становить близько 318 кг за год.

Для такого котла на солі на складі повинен бути забезпечений запас у 55 тонн тюкованої соломи. При щільності соломи близько 80 кг/м³ об'єм соломи у складі повинен становити не менше 700 м³.

Об'єм споруди самого складу з урахуванням вільного пересування транспорту у ньому – близько 2000 м³. Механізми і обладнання, призначені для складських операцій не повинні подрібнювати паливо.

Ємність паливних бункерів котлів повинна передбачувати запас не менше 1,5 год.

Джерело: Розраховано відповідно до СНиП II-35-76 «Котельные установки. Нормы проектирования»

¹⁸ У разі збільшення вологості, наприклад, соломи до 25 %, вона стає непридатною для використання як паливо у зв'язку із значним зменшенням величини теплоти згорання.

академії щодо виходу соломи в перерахунку на 100 га площі пшениці озимої (2001-2012 рр.), свідчать, що по роках обсяги соломи значно варіюють. При цьому, у 2003 році через неврожай пшениці, соломи взагалі не було (див. Додаток IX).

Враховуючи характеристики біомаси, визначені в законах України, які зумовлюють вірогідність припинення її постачання для котельень у силу непереборних обставин, котельні повинні бути забезпечені дублюючим базовим паливом – природним газом, або мазутом з можливістю їх спалювання. Іншим варіантом створення резерву палива є наявність у котельні котлів, які працюють із різними видами палива – базовим і одним із поновлювальних видів палива (біомасою).

Згідно із Законом України «Про альтернативні види палива» стандарти, за якими встановлюються вимоги щодо якості альтернативних видів палива, повинні забезпечувати ефективне та економічне використання енергетичного потенціалу палива.

Сьогодні для біомаси відсутні державні стандарти встановлення обов'язкових вимог до її якості, як до палива, що може використовуватись для промислового і комунально-побутового споживання. У якості зразка можна розглядати міждержавний стандарт ГОСТ 5542-87 «Газы горючие, природные для промышленного и коммунально-бытового назначения», затверджений постановою державного комітету СРСР по стандартах від 16.04.87 №36. Або ISO 13 686 «Природный газ. Описание качества», або EN 14961-1:2010 «Solid biofuels - Fuel specifications and classes – Part 1: General requirements»¹⁹. У таких документах вказується нормований склад палива, межі його відхилення від нормованих значень, допустимі величини токсичних інгредієнтів і т.і.

Відсутність стандартів якості біопалива створює господарські ризики для виробників теплової енергії. Зокрема, ефективна робота паливоспалювального обладнання можлива лише за умови дотримання стабільних і постійних фізико-хімічних характеристик біомаси (див. деталі у *Додатку III*.)

Тому встановлені величини фізико-хімічних характеристик біомаси, яка використовується у якості палива, повинні бути зафіксовані в довгостроковій угоді на постачання біопалива і підтверджені технічними умовами на біопаливо, які надаються виробником.

Допустимі норми відхилення характеристик біопалива від договірних величин за відсутності державних стандартів можуть бути встановлені згідно з даними заводів-виробників паливоспалювального обладнання.

За відсутності даних заводів-виробників обладнання для оцінки взаємозамінності біопалива можна використовувати широко розповсюджений у теорії і практиці спалювання будь-якого палива критерій сталої величини теплоти згорання. Величина теплоти згорання біопалива не повинна відрізнятись від договірних величин більше ніж на 10%.

На рівні держави важливим є дотримання виробниками та трейдерами біопалива (із біомаси) критеріїв сталості біомаси, що передбачено Директивою 2009/28/ЄС (див. інформацію у *вставці 2*). Сьогодні можна знайти багато повідомлень про продаж біопалива, але не вся біомаса реалізується з дотриманням критеріїв сталості. Для України релевантними є п'ять схем сертифікації сталості біомаси, які вже погоджені або перебувають у процесі погодження

ВСТАВКА 2.

Схеми сертифікації сталості біомаси в Україні

ДВДЕ ЄС вимагає, щоб біопаливо та біорідини, що потрапляють на ринок ЄС, відповідали критеріям сталості. Якщо компанії-постачальники пального не можуть довести відповідність критеріям ДВДЕ ЄС, таке біопаливо не може бути зараховано до національних цілей із використання відновлювальних джерел енергії і не може отримати фінансової підтримки (напр., звільнення від сплати податку). Критерії сталості застосовуються як до внутрішнього виробництва в ЄС, так і до імпорту біопалива та біомаси з третіх країн.

Обов'язкові критерії сталості ДВДЕ ЄС включають:

- скорочення викидів парникових газів щонайменше на 35% (50% із 2017 та 60% із 20183);
- заборона виробництва сировини на території, що є цінною з точки зору збереження біорізноманіття; заборона виробництва сировини на територіях під торфовищами;
- заборона виробництва сировини на територіях, що є значними накопичувачами вуглецю;
- використання системи контролю за зберіганням інформації (системи балансу маси), щоб відслідковувати сталі продукти.

Джерело: Посібник для виробників та трейдерів. Стале виробництво та сертифікація біомаси для ринку ЄС. Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/2012/2_biomass/GIZ_IER_Sustainability_biomass_handbook_17.02.2012.pdf

¹⁹ EN 14961-1:2010 «Біопаливо тверде. Технічні характеристики і класи палива. Частина 1. Загальні вимоги» (переклад).

Комісією ЄС²⁰ (ISCC, RSB, NTA 8080, BioGrace, REDcert). Водночас, на державному рівні не відбувається аналіз обсягу біомаси для використання в межах країни та для експорту, що реалізується з дотриманням критеріїв сталості.

Програмні документи Уряду України не передбачають завдання по проведенню аналізу можливостей стійкого постачання біомаси, що унеможливує оцінки відсотку загальної потреби держави в енергії, які можуть бути задоволені із біомаси до 2030 року без негативного впливу на біорізноманіття або продовольчу безпеку. На державному рівні не відбувається аналіз обсягу біомаси для використання в межах країни та для експорту, що реалізується з дотриманням критеріїв сталості.

Таким чином, виробництво енергії з відновлюваних джерел (зокрема біомаси) стикається з таким бар'єром як відсутність усталеного оптового ринку біомаси, який би дозволив довгострокове стабільне постачання біопалива без великих коливань ціни.

1.2.3.

Отримання дозволу на будівництво котельні на базі відновлювальних джерел енергії, завершення будівництва та введення об'єкта в експлуатацію

Правові та організаційні основи містобудівельної діяльності, в результаті якої можливе створення об'єктів використання біопалива для забезпечення енергією комунально-побутових і промислових споживачів регламентує Закон України «Про регулювання містобудівельної діяльності».

Згідно із зазначеним законом основним видом містобудівельної документації, призначеної для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови території населеного пункту є генеральний план населеного пункту. На основі генерального плану розробляється енерго- і екологоефективна схема теплопостачання населеного пункту.

Відповідно до Закону України «Про теплопостачання» розвиток систем теплопостачання, будівництво нових і реконструкція існуючих джерел теплоти повинні ґрунтуватися на затверджених схемах теплопостачання.

Об'єкти, які призначені для вироблення теплової або електричної енергії із біомаси для районів забудови населеного пункту, є об'єктом будівництва.

Згідно зі статтею 26 Закону України «Про регулювання містобудівельної діяльності», проектування та будівництво об'єктів (у тому числі й котельні на біомасі) здійснюється у такому порядку:

- 1) отримання замовником або проектувальником вихідних даних;
- 2) розроблення проектної документації та проведення у передбачених законодавством випадках її експертизи;
- 3) затвердження проектної документації;
- 4) виконання підготовчих та будівельних робіт;
- 5) прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів;
- 6) реєстрація права власності на об'єкт містобудування.

1.2.3.1

Отримання вихідних даних

Основними складовими вихідних даних є:

- 1) містобудівні умови та обмеження;
- 2) технічні умови;
- 3) завдання на проектування.

Перш за все, замовник подає до виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (якщо майбутній об'єкт розміщується не в межах території села, селища або міста – до районної державної адміністрації) заяву про намір щодо забудови земельної ділянки, що перебуває у його власності або користуванні.

²⁰ Джерело: Сайт Інституту біомаси та сталого розвитку. Режим доступу: <http://phytosustainable.blogspot.com/2013/08/c.html>.

Містобудівні умови та обмеження надаються відповідними спеціально уповноваженими органами містобудування та архітектури на безоплатній основі. Порядок надання містобудівних умов і обмежень забудови земельної ділянки, їхній склад і зміст затверджено наказом Мінрегіону від 07.07.2011 р. №109.

До містобудівних умов та обмежень можуть включатися вимоги щодо архітектурних та інженерних рішень. Склад, зміст, порядок надання містобудівних умов та обмежень визначаються центральним органом виконавчої влади з питань будівництва, містобудування та архітектури.

Розгляд заяви та надання вихідних даних або прийняття рішення про відмову у видачі вихідних даних здійснюються спеціально уповноваженим органом містобудування та архітектури протягом десяти робочих днів з дня реєстрації заяви.

Технічні умови - комплекс умов та вимог до інженерного забезпечення об'єкта будівництва, які повинні відповідати його розрахунковим параметрам, зокрема щодо водо-, тепло-, енерго- і газопостачання, каналізації, радіофікації, зовнішнього освітлення, відведення зливових вод, телефонізації, телекомунікації, диспетчеризації, пожежної та техногенної безпеки.

Технічні умови надаються протягом десяти робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви.

Технічні умови повинні містити достовірну інформацію та обґрунтовані вимоги до об'єктів будівництва, а також відповідати намірам заявника щодо забудови земельної ділянки.

У технічних умовах враховується, що місце приєднання інженерних мереж замовника до магістральних чи інших інженерних мереж розташовується на межі земельної ділянки замовника або за його згодою на території такої земельної ділянки.

Технічні умови є чинними до завершення будівництва об'єкта. До початку будівництва технічні умови є чинними протягом двох років. Зміни до технічних умов можуть вноситися тільки за згодою замовника.

За відсутності на відповідній території необхідного водо-, тепло-, електро-, газопостачання, його недостатньої потужності за рішенням замовника може бути передбачено застосування автономних систем інженерного забезпечення в установленому законодавством порядку.

Склад, зміст, порядок надання технічних умов та порядок визначення вартості послуг з їх надання визначаються відповідними центральними органами виконавчої влади. Питання приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення регулюють Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, затверджені наказом Мінжитлокомунгоспу від 27.06.2008 р. №190, приєднання до електричних мереж - Правила приєднання електроустановок до електричних мереж, затверджені постановою НКРЕ від 17.01.2013 р. №32. На відміну від містобудівних умов і обмежень, деякі технічні умови можуть видаватися відповідними суб'єктами господарювання (підприємствами водопостачання, постачальниками електроенергії тощо).

При підготовці до будівництва (реконструкції) котельні технічні умови, або погодження, як правило, необхідно отримати в таких суб'єктів містобудівельної діяльності:

- територіальному відділенні інспекції з енергозбереження;
- органах санітарно-епідеміологічної служби (СЕС),
- органах державного пожежного нагляду,

Для отримання технічних умов необхідно підготувати техніко-економічне обґрунтування проектного рішення (ТЕО), яке виконується відповідними спеціалізованими організаціями або проектними організаціями.

Завдання на проектування визначає обґрунтовані вимоги замовника до планувальних, архітектурних, інженерних і технологічних рішень та властивостей об'єкта містобудування, його основних параметрів, вартості та організації його будівництва і складається з урахуванням містобудівних умов та обмежень, технічних умов. Вимоги до завдання на проектування визначаються ДБН А.2.2-3-2012 «Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектною документації для будівництва».

За наявності вихідних даних може бути розпочато розроблення проектної документації на будівництво.

Проектна документація - затвержені текстові та графічні матеріали, якими визначаються містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні, технологічні вирішення, а також кошториси об'єктів будівництва. Проектні роботи включають комплекс робіт, який пов'язаний із здійсненням інженерних вишукувань та створенням проектної документації для об'єктів будівництва.

Порядок розроблення проектної документації на будівництво об'єктів регламентується ДБН А.2.2-3-2012 «Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва», а також наказом Мінрегіону «Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів» від 16.05.2011 р. №45.

Замовник може вільно обирати проектувальну організацію. Якщо розроблення проектної документації здійснюватиметься за державні кошти, вибір проектувальника проводиться відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель».

Проектна організація повинна мати повноваження на виконання робіт, що передбачені заявою про наміри замовника і технічними умовами на розробку проекту, та мати відповідну ліцензію.

При виборі проектувальника доцільно одразу вирішити й питання вибору виконавця будівельних робіт – генерального підрядника чи підрядника (у разі якщо будівельні роботи виконуються без залучення субпідрядників). Суміщення функцій проектувальника і генерального підрядника (підрядника) в одній юридичній чи фізичній особі, як правило, дає позитивний ефект, як щодо термінів будівництва, так і щодо оперативності вирішення усіх поточних питань у ході будівництва.

Відповідальність за якість проектних рішень і дотримання вимог нормативної документації несе проектувальник згідно із законодавством, однак *затвердження проектної документації інвестором (замовником) є фактом прийняття під його повну відповідальність рішень, передбачених у документації.*

Залежно від характеру об'єктів та категорії їх складності, проектна документація підлягає експертизі, а також повинна супроводжуватися додатковими документами.

Відповідно до частини першої статті 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», до проектної документації на будівництво, зокрема, об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, додаються *результати оцінки впливу на стан навколишнього природного середовища* (матеріали оцінки та звіти про оцінку і громадське обговорення). Враховуючи, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.1995 р. №554 «Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку», включає «виробництво електроенергії і тепла на базі органічного палива», до проектної документації на будівництво котельні на біопаливі необхідно додавати зазначені результати оцінки.

Хоча закон вимагає, щоб порядок проведення такої оцінки визначав Кабінет Міністрів України, останній такого порядку досі не затвердив, у зв'язку з чим слід керуватися положеннями ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд» (далі – ДБН А.2.2-1-2003), а також статей 35 – 36 Закону України «Про екологічну експертизу». Серед іншого, ДБН А.2.2-1-2003 передбачає, що матеріали врахування громадських інтересів повинні містити:

- відомості про опублікування в засобах масової інформації Заяви про наміри і проведення громадських обговорень;
- письмові та інші документи звернень громадян;
- перелік матеріалів, представлених з боку замовника і виконавця ОВНС на розгляд місцевого населення та громадських організацій, перелік питань і зауважень громадян, обґрунтовані відповіді;
- узагальнені рішення про враховану частину громадських пропозицій та обґрунтування, що стосуються неврахованої їх частини;
- рішення громадської експертизи (якщо вона проводилась).

Безпосередньо порядок проведення громадського обговорення визначають «Порядок залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля», затверджений

постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.2011 р. №771, та «Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля», затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 18.12.2003 р №168. З урахуванням положень зазначених документів, громадське обговорення об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, не може тривати менш як 30 днів з дати опублікування повідомлення про проведення державної екологічної експертизи, але й не більш як 3 місяці.

Статтею 32 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачається поділ усіх об'єктів будівництва на п'ять категорій складності, залежно від яких встановлюються, зокрема, вимоги щодо стадійності підготовки та подальшого узгодження проектної документації. Віднесення об'єкта будівництва до тієї чи іншої категорії складності здійснюється проектною організацією і замовником будівництва відповідно до будівельних норм та державних стандартів на підставі класу наслідків (відповідальності) такого об'єкта будівництва.

Категорія складності об'єкта визначається згідно з вимогами ДБН А.2.2-3-2012 «Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва» (далі - ДБН А.2.2-3-2012). З урахуванням «Орієнтовного переліку об'єктів за класами наслідків (відповідальності)», наведеного в ДБН В.1.2-14-2009 «Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель, споруд, будівельних конструкцій та основ», за класами наслідків (відповідальності) об'єкти теплоенергетики на біомасі потужністю менше за 1 ГВт слід віднести до класу СС2, а за категорією складності - до III категорії. Втім, на практиці, проекти будівництва котельень, що працюють на органічному паливі, відносять до V категорії складності²¹. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства дійшло такого ж висновку, роз'яснюючи, що при визначенні категорії складності об'єктів будівництва відповідно до додатка А (обов'язкового) ДСТУ-Н Б В.1.2-16:2013 до об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, необхідно відносити устаткування для виробництва пару і гарячої води тепловою потужністю 200 кВт і більше з використанням органічного палива²². Це висуває до проектів будівництва додаткові вимоги, як буде показано нижче.

ДБН А.2.2-3-2012 визначає такі стадії проектування:

- техніко-економічне обґрунтування,
- техніко-економічний розрахунок,
- ескізний проект,
- проект,
- робочий проект,
- робочу документацію.

Для об'єктів III категорії складності передбачається дві стадії проектування:

- проект,
- робоча документація.

Для об'єктів IV та V категорій складності виробничого призначення проектування проводиться в три стадії:

- техніко-економічне обґрунтування,
- проект,
- робоча документація.

За відповідного обґрунтування за узгодженим рішенням замовника і проектувальника кількість стадій може бути змінено.

У *техніко-економічному обґрунтуванні* (ТЕО) обґрунтовується техніко-економічна чи інша доцільність впровадження котельень на біопаливі, їх потужність, тип і якість обладнання, порядок забезпечення біопаливом, способи підготовки і складування біопалива, вибір ділянки для будівництва, вартість обладнання і будівництва а також основні техніко-економічні показники проекту.

Обов'язковою складовою ТЕО є оцінка впливів планованої діяльності на стан навколишнього середовища (ОВНС), про яку йшлося вище.

²¹ Підставою для цього є положення ДБН А.2.2-3-2012 передбачає, що «об'єкт підвищеної небезпеки, ідентифікований згідно з законодавством, відносять до V категорії складності», а котельня на органічному паливі належить до об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку і підпадає під визначення об'єкта підвищеної небезпеки згідно зі статтею 1 Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 р. №2245-III: <http://archiforum.org.ua/viewtopic.php?id=279>.

²² Лист Мінрегіону «Про категорію складності об'єкта» від 02.09.2013 р. №7/16-13666.

У проекті визначаються містобудівні, архітектурні, художні, екологічні, технічні, технологічні, інженерні рішення об'єкта, кошторисна вартість будівництва. Проект розробляється на підставі, в тому числі, схваленого на попередній стадії ТЕО.

Робоча документація розробляється після затвердження проекту (крім випадків, коли за рішенням проектувальника та замовника робоча документація може розроблятися до затвердження проекту) та включає:

- робочі креслення,
- паспорт опоряджувальних робіт,
- кошторисну документацію,
- специфікації обладнання, виробів і матеріалів,
- опитувальні аркуші та габаритні креслення на відповідні види обладнання та виробів,
- робочу документацію на будівельні роботи,
- ескізи креслення загальних видів нетипових виробів,
- переліки робіт, для яких необхідне складання актів на приховані роботи та актів проміжного прийняття відповідальних конструкцій,
- вихідні вимоги щодо розроблення конструкторської документації на обладнання індивідуального виготовлення (включаючи нетипове та не стандартизоване обладнання), за яким вихідні вимоги на попередніх стадіях не розробляються.

Статтю 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», встановлено види та випадки обов'язкової експертизи проектів будівництва, а саме:

- щодо додержання нормативів з питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, міцності, надійності, довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення – проекти будівництва об'єктів, що належать до IV і V категорій складності;
- в частині міцності, надійності та довговічності будинків і споруд – проекти будівництва об'єктів, що споруджуються на територіях зі складними інженерно-геологічними та техногенними умовами;
- щодо кошторисної частини проектною документації - проекти будівництва об'єктів, що споруджуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії.

За рішенням замовника, може проводитися експертиза проектів будівництва і інших об'єктів.

Експертиза проектів будівництва об'єктів IV і V категорій складності, що споруджуються за рахунок бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії, здійснюється експертною організацією державної форми власності.

Порядок проведення експертизи проектів будівництва визначає «Порядок затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 р. №560.

Строк проведення експертизи для об'єктів, щодо яких проводиться оцінка впливів на навколишнє середовище (тобто, і для котельні на біомасі), може становити до 90 календарних днів, а її орієнтовна вартість становить від 1% до 2% від кошторисної вартості будівництва об'єкта.

Замовником експертизи, за загальним правилом, є замовник будівництва. Проектувальник за необхідності бере участь у розгляді проектних рішень в експертних організаціях. За дорученням замовника будівництва функції замовника експертизи може взяти на себе проектувальник за його згодою.

Будівництво котельні на біопаливі підпадає під визначення інвестиційної діяльності згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність». Відповідно до статті 15 зазначеного закону, інвестиційні проекти, що реалізуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних підприємств, установ та організацій, а також за рахунок кредитів, наданих під державні гарантії, підлягають обов'язковій державній експертизі. Порядок проведення такої експертизи визначає «Порядок проведення державної експертизи інвестиційних проектів», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 9.06.2011 р. №701.

Державна експертиза, а також підготовка і надання за її результатами висновку проводяться центральними органами виконавчої влади, які реалізують державну політику у сфері, якої стосується інвестиційний проект, або Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями у разі, коли інвестиційний проект стосується розвитку відповідного регіону.

Таким чином, проект будівництва котельні на біомасі може бути затверджений лише після проведення всіх передбачених законодавством експертиз. Проекти будівництва, які реалізуються із залученням коштів державного бюджету, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, а також коштів підприємств, установ та організацій державної форми власності (крім випадків, передбачених законодавчими актами), підлягають затвердженню:

- Кабінетом Міністрів України за поданням центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, а також інших органів державної влади та за погодженням з Мінекономрозвитку, Мінфіном і Мінрегіоном - щодо об'єктів загальною кошторисною вартістю 100 млн. гривень і більше, надкатегорійних за метаном та небезпечних за раптовими викидами шахт, в яких проводяться роботи на глибині понад 800 метрів, незалежно від їх кошторисної вартості, а також щодо об'єктів, проекти будівництва яких реалізуються із залученням кредитів, що надані під державні гарантії;
- центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями та іншими органами державної влади - щодо об'єктів загальною кошторисною вартістю від 30 до 100 млн. грн.;
- підприємствами, установами та організаціями державної форми власності - щодо об'єктів загальною кошторисною вартістю до 30 млн. грн.

Містобудівельні та протипожежні обмеження розміщення, проектування і експлуатації об'єктів використання біомаси як палива. Проектна документація на нове будівництво, розширення, реконструкцію, технічне переоснащення, реставрацію та капітальний ремонт котельень, у тому числі на біопаливі, підлягає експертизі (перевірці) органами державного пожежного нагляду. Виконання таких норм є обов'язковим для юридичних і фізичних осіб не залежно від форми власності. Норми встановлюють вимоги щодо вибухопожежної і пожежної безпеки забудови, планування, конструктивних рішень і систем протипожежного захисту на стадії проектування, реконструкції і експлуатації будівель і пристроїв.

Рівень протипожежних вимог до котельень на біопаливі залежить від комплектації виробничого майданчика котельні будівлями, а також категорії будівель і приміщень. Категорія будівель і приміщень за пожежною і вибуховою небезпекою встановлюється згідно вимог «Норм определения категорий помещений, зданий и наружных установок по взрывопожарной и пожарной опасности» НАПБ Б.03.002 – 200.

Згідно із існуючою класифікацією приміщень за пожежною та вибуховою небезпекою приміщення котельного залу для котлів на твердій біомасі відноситься до категорії Г, а складські приміщення для зберігання біопалива і його переробки (підготовки до згорання) – до вибухопожежонебезпечних приміщень категорії Б внаслідок наявності в таких приміщеннях горючого пилу біомаси з температурою спалахування більше за 28°C, який може утворювати у суміші з повітрям вибухонебезпечні суміші.

Пожежно-технічну класифікацію будівельних матеріалів і конструкцій, з яких споруджуються будівлі, а також об'ємно-планувальні рішення і обладнання будинків інженерно-технічними засобами захисту від пожежі регламентує інший документ - ДБН В. 1.1-7-2002* «Захист від пожежі. Пожежна безпека об'єктів будівництва».

Згідно із зазначеними нормами будівельні конструкції, які використовуються при спорудженні будівель класифікують за вогнестійкістю та здатністю поширювати вогонь. Показником вогнестійкості є межа вогнестійкості конструкції, що визначається часом (у хвиликах) від початку вогневого випробування за стандартним температурним режимом до втрати несучої здатності, втрати цілісності, або втрати теплоізолювальної спроможності.

Згідно з вимогами СНІП II-35-76 «Котельные установки» будівлі котельень і паливних складів відносяться до II-ої категорії вогнестійкості. Таким чином вони повинні бути виконані із несучим та огорожувальними конструкціями з природних або штучних кам'яних матеріалів, бетону, залізобетону із застосуванням листових і плитних негорючих матеріалів із збереження несучої здатності у разі пожежі не менше 0,75 год.

Протипожежні обмеження, які необхідно враховувати при вирішенні питань з визначення ефективності використання біопалива для генерування теплоти для комунально-побутових об'єктів, реалізуються за рахунок наступних заходів на етапах вибору ділянки і проектування об'єктів:

- розміщенням вибухопожежонебезпечних виробничих і складських будівель з урахуванням переважаючого напрямку вітру, а також рельєфу місцевості;
- встановленням протипожежних розривів між будівлями і спорудами;
- зниженням пожежної небезпечності будівельних матеріалів, що використовуються в зовнішніх огорожувальних конструкціях, у тому числі оздоблення та облицювання фасадів, а також у покриттях.

Виконання підготовчих і будівельних робіт

До початку будівельних робіт може бути розпочате виконання підготовчих робіт – на підставі зареєстрованої декларації про початок виконання підготовчих робіт, як того вимагає стаття 35 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». У разі, якщо вже наявна зареєстрована декларація про початок виконання будівельних робіт або дозвіл на виконання будівельних робіт (про них ітиметься нижче), то підготовчі роботи можуть бути розпочаті на підставі таких декларації або дозволу.

Реєстрацію декларації про початок виконання підготовчих робіт здійснює орган державного архітектурно-будівельного контролю на безоплатній основі протягом п'яти робочих днів з дня отримання декларації. У разі якщо орган державного архітектурно-будівельного контролю не зареєстрував декларацію про початок виконання підготовчих робіт або не відмовив в її реєстрації в установлений строк, право на виконання підготовчих робіт виникає на одинадцятий робочий день з дня, коли декларація повинна бути зареєстрована або повернена. У такому разі декларація вважається зареєстрованою.

До підготовчих робіт належать такі: роботи з підготовки земельної ділянки, влаштування огороження будівельного майданчика та знесення будівель і споруд, порушення елементів благоустрою в межах відведеної земельної ділянки під забудову, вишукувальні роботи, роботи із спорудження тимчасових виробничих та побутових споруд, необхідних для організації і обслуговування будівництва, улаштування під'їзних шляхів, складування будівельних матеріалів, підведення тимчасових інженерних мереж, а також з винесення інженерних мереж та видалення зелених насаджень.

Відповідно до статті 34 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», виконання будівельних робіт дозволяється:

- для об'єктів, які належать до I-III категорій складності – після реєстрації органом державного архітектурно-будівельного контролю декларації про початок виконання будівельних робіт,
- для об'єктів IV-V категорій складності – після видачі замовнику органом державного архітектурно-будівельного контролю дозволу на виконання будівельних робіт.

Реєстрацію декларації про початок виконання будівельних робіт проводить орган державного архітектурно-будівельного контролю на безоплатній основі протягом п'яти робочих днів з дня надходження декларації. У разі якщо він не зареєстрував декларацію про початок виконання будівельних робіт або не прийняв рішення про відмову в її реєстрації в установлений строк, право на виконання будівельних робіт виникає на одинадцятий робочий день з дня, коли декларація повинна бути зареєстрована або повернена.

Дозвіл на виконання будівельних робіт видається органами державного архітектурно-будівельного контролю на безоплатній основі протягом десяти робочих днів з дня реєстрації заяви. У разі якщо в установлений строк органом державного архітектурно-будівельного контролю не видано дозвіл на виконання будівельних робіт або відмову в його видачі, замовник звертається до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, для вжиття протягом десяти робочих днів заходів, пов'язаних з видачею зазначеного дозволу або відмовою в його видачі. У разі якщо протягом зазначеного строку не буде видано дозвіл на виконання будівельних робіт або відмову в його видачі, право на виконання будівельних робіт виникає на десятий робочий день з дня реєстрації звернення до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, а дозвіл вважається виданим.

Порядок подання та реєстрації декларації про початок виконання будівельних робіт, видачі та анулювання дозволу на виконання будівельних робіт, форми відповідних документів визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 р. №466 «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт».

1.2.4.

Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів

Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, що належать до I - III категорій складності, здійснюється шляхом реєстрації відповідною інспекцією державного архітектурно-будівельного контролю на безоплатній основі поданої замовником декларації про готовність об'єкта до експлуатації.

Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, що належать до IV і V категорій складності, здійснюється на підставі акта готовності об'єкта до експлуатації шляхом видачі органами державного архітектурно-

будівельного контролю сертифіката. Акт готовності об'єкта до експлуатації підписується замовником, генеральним проектувальником, генеральним підрядником або підрядником (у разі якщо будівельні роботи виконуються без залучення субпідрядників), субпідрядниками, страховиком (якщо об'єкт застрахований).

Форма декларації про готовність об'єкта до експлуатації, форма акта готовності об'єкта до експлуатації, форма сертифіката, порядок їх подання і реєстрації (видачі) визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 р. №461 «Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів».

Прийняття рішення про реєстрацію (відмову у реєстрації) декларації про готовність об'єкта до експлуатації, видачу (відмову у видачі) сертифіката здійснюється інспекціями державного архітектурно-будівельного контролю протягом десяти робочих днів з дати подання відповідних документів.

Датою прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта є дата реєстрації декларації про готовність об'єкта до експлуатації або дата видачі сертифіката. Експлуатація закінчених будівництвом об'єктів, не прийнятих в експлуатацію, забороняється. Замовник відповідно до закону несе відповідальність за повноту та достовірність даних, зазначених у поданій ним декларації про готовність об'єкта до експлуатації, та за експлуатацію об'єкта без зареєстрованої декларації або сертифіката.

Замовник зобов'язаний протягом семи календарних днів з дня введення в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта письмово поінформувати про це місцевий орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням об'єкта будівництва.

Слід звернути увагу, що, відповідно до статті 40 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», замовник, який має намір щодо забудови земельної ділянки у відповідному населеному пункті, зобов'язаний взяти участь у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населеного пункту, і сплатити відповідні кошти до прийняття об'єкта в експлуатацію.

Однак до пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту не залучаються замовники у разі будівництва, зокрема:

- об'єктів будь-якого призначення на замовлення державних органів або органів місцевого самоврядування за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів;
- об'єктів інженерної, транспортної інфраструктури, об'єктів енергетики, зв'язку та дорожнього господарства (крім об'єктів дорожнього сервісу).

Враховуючи, що згідно з визначенням статті 1 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 09.07.2010 р. №2480-VI котельня, підключена до магістральної теплової мережі, магістральна тепла мережа, споруда альтернативної енергетики підпадають під визначення «об'єкт енергетики», при будівництві котельні на біопаливі в рамках пілотного проекту в м. Миргороді пайова участь у розвитку інфраструктури населеного пункту не вимагається.

Для експлуатації котельень, суб'єкт господарювання повинен також одержати низку дозволів. Порядок видачі таких дозволів регламентується «Порядком видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 р. №1107. Серед іншого, зазначений Порядок вимагає подання висновку експертизи щодо відповідності машин, механізмів, устаткування вимогам законодавства з охорони праці та промислової безпеки. А як впливає із вимог ДНАОП 0.00-1.26-96 «Правила будови і безпечної експлуатації парових котлів з тиском пари не більше 0,07 МПа (0,7кгс/см²), водогрійних котлів і водопідігрівачів з температурою води не вище 115°C», затверджених наказом Державного Комітету України по нагляду за охороною праці (Держнаглядохоронпраці) від 23.07.1996 р. №125, для отримання позитивного висновку експертизи котли на біопаливі для комунальної енергетики а також обладнання котельень, яке працює під тиском більше за 0,05 МПа повинно задовольняти наступним вимогам:

- конструкція обладнання і проект котельні повинні відповідати вимогам ДНАОП 0.00-1.26-96;
- для котлів іноземного виробництва до укладання контракту на поставку необхідно отримати сертифікат відповідності котлів і іншого обладнання Правилам ДНАОП 0.00-1.26-96 від сертифікаційного центру України. Відповідно до сучасних вимог сертифікат відповідності може бути замінений на «Декларацію (сертифікат) відповідності технічному регламенту», який видається органом сертифікації України у разі позитивного рішення за результатами сертифікації (Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17.05.2001 р. №2406-III);
- для обладнання іноземного виробництва повинні бути виконані розрахунки на міцність згідно з нормами, узгодженими з Держнаглядохоронпраці України. Відповідність матеріалів іноземних марок вимогам Правил ДНАОП 0.00-1.26-96 повинна бути підтверджена спеціалізованою або експертною організацією;

- відповідність документації конструкцій котлів, розроблених іноземними виробниками вимогам нормативної документації має бути підтверджена висновками експертно-технічного центру Держнаглядохоронпраці України;
- паспорти і інструкції заводу-виготівника по монтажу і експлуатації імпортованого обладнання повинні бути складені згідно з вимогами Правил ДНАОП 0.00-1.26-96, перекладені на українську мову і підтверджені печатками заводу-виготівника;
- котли повинні бути зареєстровані в місцевого органі Держнаглядохоронпраці України;
- монтаж котла повинен виконуватись спеціалізованою організацією, зареєстрованою в органах Держнаглядохоронпраці України з наданням посвідчення про якість монтажу;
- кожен наново встановлений котел може бути введений в експлуатацію лише після його опосвідчення і обстеження технічним експертом експертно-технічного центру Держнаглядохоронпраці України, та одержання дозволу на роботу від органів Держнаглядохоронпраці. Правила проведення опосвідчення викладені в ДНАОП 0.00-1.26-96.

1.2.4.1 Реєстрація права власності на об'єкт будівництва

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», державна реєстрація речових прав на нерухоме майно є обов'язковою. Зазначений закон під нерухомим майном розуміє земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливе без їх знецінення та зміни призначення. Отже, завершена будівництвом котельня на біопаливі, підпадає під визначення нерухомого майна, і право власності на неї підлягає державній реєстрації. При цьому, відповідно до статті 18 зазначеного Закону, на новозбудовані і реконструйовані об'єкти нерухомого майна видається свідоцтво про право власності на нерухоме майно.

Державну реєстрацію прав на новозбудовані об'єкти здійснюють органи державної реєстрації прав, утворені Міністерством юстиції України в установленому законодавством порядку.

Детальний «Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень» затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 р. №703. Згідно із зазначеним Порядком, для проведення державної реєстрації прав з видачею свідоцтва про право власності на нерухоме майно у зв'язку з набуттям права власності на новозбудовані чи реконструйовані об'єкти нерухомого майна заявник подає органіві державної реєстрації прав:

- технічний паспорт на об'єкт;
- документ, що посвідчує речове право на земельну ділянку;
- витяг з Державного земельного кадастру про земельну ділянку (у разі, коли в документі, що посвідчує речове право на земельну ділянку, відсутні відомості про її кадастровий номер);
- документ, що підтверджує право власності на об'єкт нерухомого майна, розташований на земельній ділянці (у разі набуття права власності на реконструйований об'єкт нерухомого майна);
- документ, що відповідно до вимог законодавства засвідчує прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта;
- документ, що підтверджує присвоєння об'єкту нерухомого майна адреси.

Залежно від конкретних обставин (якщо замовниками будівництва виступають кілька осіб тощо) можуть вимагатися і інші документи.

Державна реєстрація прав (надання відмови в ній) проводиться в строк, що не перевищує чотирнадцяти робочих днів з моменту надходження до органу державної реєстрації прав заяви про таку реєстрацію та передбачених законодавством документів, необхідних для її проведення.

Таким чином, адміністративні процедури, пов'язані із започаткуванням діяльності об'єктів виробництва відновлюваної енергетики, є складними.

Замовникам будівництва потрібно мати справу щонайменше із шістьма державними організаціями та установами, аби виконати дозвільні процедури. Робота з кожним з цих агентств вимагає часу, підвищує рівні ризиків для бізнес-структур, і, крім того, зростає потенціал корупційних дій.

Вимагається виконання щонайменше таких адміністративних процедур:

- формування земельної ділянки під будівництво об'єктів, при необхідності - зміна її цільового призначення,
- отримання містобудівних умов і обмежень, технічних умов;
- розроблення і затвердження проектної документації;
- проведення оцінки впливів на навколишнє середовище, експертизи проектної документації;
- проведення експертизи інвестиційного *проекту в разі виконання робіт із залученням бюджетних коштів;
- реєстрація декларації про початок виконання будівельних робіт/отримання дозволу на початок будівельних робіт;
- реєстрація декларації про готовність об'єкта до експлуатації/отримання сертифіката на закінчений будівництвом об'єкт;
- реєстрація права власності на об'єкт.

1.3. Доступ до ринку теплової енергії

Доступ до ринку тепlopостачання з відновлюваних джерел енергії здійснюється шляхом: приєднання теплогенеруючих установок до теплових мереж та одержання пріоритетності на продаж теплової енергії на конкурсних засадах.

Теплогенеруючі організації, які використовують різні технології виробництва теплової енергії, мають рівні права доступу на ринок теплової енергії.²³

Приєднання теплогенеруючих установок до теплових мереж

Законом України «Про тепlopостачання» передбачено, що теплогенеруючим організаціям незалежно від організаційно-правових форм та форм власності надається право доступу до магістральних та місцевих теплових мереж за умови виконання технічних умов на приєднання.

Відносини, які виникають у процесі приєднання закінчених будівництвом, реконструйованих, технічно переоснащених тепловикористальних або теплогенеруючих установок до теплових мереж (крім теплогенеруючих установок, приєднання яких регулюється Правилами приєднання когенераційних установок до теплових мереж²⁴), регулюються Правилами приєднання до теплових мереж²⁵.

Суб'єктами зазначених відносин є власник та замовник. Власник - юридична чи фізична особа або фізична особа - підприємець, яка має у власності або користуванні теплові мережі та/або джерела теплової енергії, до яких безпосередньо або через теплові мережі та/або джерела теплової енергії інших осіб здійснюється приєднання. Замовник - юридична чи фізична особа або фізична особа - підприємець, яка має намір приєднати закінчені будівництвом, реконструйовані, технічно переоснащені об'єкти до теплових мереж відповідно до технічних умов та укладеного договору про приєднання до теплових мереж.

Приєднання до теплових мереж здійснюється власником на підставі договору про приєднання до теплових мереж, що укладається між власником та замовником.

Договір укладається за взаємною згодою сторін після подання замовником заяви на приєднання до теплових мереж. Власник протягом 10 днів з дати отримання заяви на приєднання повідомляє замовника про згоду або неможливість приєднання та/або надає інші варіанти щодо приєднання об'єкта. В свою чергу Замовник протягом 10 днів з дати отримання такого повідомлення інформує власника в письмовій формі про згоду, вибір варіанта приєднання або про відмову від приєднання.

Приєднання об'єкта замовника до теплових мереж передбачає такі етапи:

- подання замовником заяви власнику про приєднання об'єкта до теплових мереж;

²³ Стаття 19, ЗУ «Про тепlopостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV

²⁴ Наказ Міністерства з питань ЖКГ України «Про затвердження Правил приєднання когенераційних установок до теплових мереж» від 24.07.2009 р. №223.

²⁵ Постанова НКРКП «Про затвердження Правил приєднання до теплових мереж» від 19.10.2012 р. №343.

- отримання технічних умов на приєднання до теплових мереж власника (відповідно до Правил надання і погодження технічних умов на підключення до теплових мереж²⁶)
- укладання замовником та власником Договору (умови якого мають відповідати Типовому договору про приєднання до теплових мереж, що міститься у додатку до Правил на приєднання до теплових мереж);
- розроблення замовником (у разі відсутності такої можливості - проектною організацією на договірних умовах із замовником) проектної документації для приєднання об'єктів до теплових мереж і узгодження її з власником;
- оплата замовником власнику вартості приєднання відповідно до умов укладеного Договору;
- виконання сторонами зобов'язань щодо здійснення заходів із приєднання об'єкта до теплових мереж;
- отримання акта готовності об'єкта до експлуатації;
- підключення об'єкта замовника до теплових мереж;
- виконання сторонами інших зобов'язань, передбачених умовами Договору.

Відповідно до п.3.7 Правил про приєднання до теплових мереж перед початком подачі теплової енергії замовник повинен:

- забезпечити доступ уповноваженим представникам відповідних органів державної влади для огляду пристроїв та споруд, які використовуються для приєднання до теплових мереж;
- отримати акт готовності об'єкта до експлуатації;

Згода на приєднання теплогенеруючої установки здійснюється на підставі акта готовності теплогенеруючої установки до експлуатації, який має підписуватися представниками технічної комісії. До її скликання замовником у встановленому порядку створюється робоча комісія, до складу якої включаються представники замовника та власника. Прийняття теплогенеруючої установки в експлуатацію здійснюється технічною комісією лише після усунення всіх недоліків та порушень, виявлених робочою комісією. До акта готовності додається схема приєднання теплогенеруючої установки до теплової мережі із зазначенням основних параметрів теплової мережі та обладнання.

- укласти з теплостачальною організацією договір на постачання теплової енергії.

Щодо останнього положення слід зауважити, що відповідно до Ліцензійних умов на провадження господарської діяльності з постачання теплової енергії, затверджених постановою НКРКП 10.08.2012 р. №278, між постачальником теплової енергії та теплогенеруючою організацією укладається договір купівлі-продажу теплової енергії, а договір на постачання теплової енергії.

У разі наявності технічної можливості та виконання замовником Правил приєднання власник мереж зобов'язаний приєднати об'єкт замовника до своєї теплової мережі.

У разі неможливості приєднання об'єкта до теплових мереж унаслідок відсутності вільної потужності у відповідній точці приєднання на день звернення замовника, але за наявності у схваленій в установленому законодавством порядку інвестиційній програмі власника заходів з розвитку сфери теплостачання та зняття технічних обмежень, які забезпечать надалі технічну можливість приєднання об'єкта до теплових мереж, відмова в укладенні Договору не допускається.

Якщо на дату звернення замовника відсутня технічна можливість приєднання об'єкта до теплових мереж у відповідній точці приєднання і при цьому у схваленій в установленому порядку інвестиційній програмі власника не передбачені заходи з перспективи розвитку сфери теплостачання та зняття технічних обмежень, які забезпечать технічну можливість приєднання об'єкта до теплових мереж, власник протягом 30 днів звертається до органу місцевого самоврядування щодо внесення змін до затвердженої схеми теплостачання в частині забезпечення технічної можливості приєднання об'єкта до теплових мереж з додаванням заяви на приєднання.

У разі відмови відповідного органу місцевого самоврядування, який затвердив схему теплостачання, власнику унесенні змін до схеми теплостачання в частині заходів, що забезпечать можливість приєднання об'єкта замовника до теплових мереж, власник відмовляє замовнику у приєднанні у зв'язку з відсутністю технічної можливості приєднання.

Таким чином, можливість приєднання об'єкта виробництва ТЕ із ВДЕ до теплових мереж залежить від технічної можливості приєднання об'єкта до теплових мереж. Якщо технічна можливість приєднання є, то власник

²⁶ Спільний документ: Наказ Міністерства з питань ЖКГ України від 29.10.2009 р. №334, Постанова НКРЕ України «Про затвердження Правил надання і погодження технічних умов на підключення до теплових мереж» від 29.10.2009 р. №1232.

зобов'язаний приєднати об'єкт замовника до своєї теплової мережі. Якщо технічної можливості приєднання об'єкта до теплових мереж немає, то рішення про внесення змін до схеми тепlopостачання в частині заходів, що забезпечать технічну можливість приєднання об'єкта виробництва ТЕ із ВДЕ до теплових мереж, приймає ОМС. При цьому, ОМС, який затверджує схему тепlopостачання населеного пункту, може відмовити власнику у внесенні змін до схеми тепlopостачання для забезпечення технічної можливості приєднання об'єкта виробництва ТЕ із ВДЕ до теплових мереж.

Відповідно до Закону України «Про електроенергетику», розроблення проектно-кошторисної документації для приєднання об'єктів електроенергетики, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, забезпечується електропередавальною організацією та фінансується за рахунок коштів, передбачених у тарифах на передачу електричної енергії, та/або за рахунок поворотної фінансової допомоги, яка надається замовником електропередавальної організації. НКРЕ під час схвалення інвестиційних програм та джерел їх фінансування для електропередавальних організацій враховує вартість послуг з приєднання генеруючих потужностей, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, згідно з порядком фінансування послуг з приєднання електроустановок до електричних мереж.

У сфері тепlopостачання такого механізму фінансування приєднання об'єктів генерації теплової енергії із використанням альтернативних джерел енергії до інженерних мереж в законодавстві не передбачено, тобто не передбачено фінансування приєднання об'єктів виробництва теплової енергії із альтернативних джерел до теплових мереж за рахунок теплотранспортуючих організацій. Не існує і механізму відшкодування кошторисної вартості будівництва теплових мереж, необхідних для приєднання, за рахунок тарифів на транспортування теплової енергії. Таким чином, у сфері тепlopостачання немає механізму компенсації замовнику (інвестору) інвестиційних витрат на будівництво теплових мереж, які необхідні для приєднання об'єктів виробництва теплової енергії із альтернативних джерел.

Одержання пріоритетності на продаж теплової енергії на конкурсних засадах

Якщо до магістральної або місцевої теплової мережі тепlopостачальної організації приєднані дві або декілька теплогенеруючих організацій, то встановлення пріоритетності укладання договорів на закупівлю теплової енергії від них здійснюється на конкурентних засадах. Конкурс організує виконавчий орган міської або селищної ради в порядку, встановленому законодавством. Якщо тепlopостачальна організація має свої теплогенеруючі потужності, участь у конкурсі на закупівлю теплової енергії цієї організації є обов'язковою.²⁷

Положення цієї статті Закону України «Про тепlopостачання» не діє на практиці, оскільки немає інструкцій для органів місцевого самоврядування стосовно порядку організації конкурсів та у переважній більшості населених пунктів відсутні технічні можливості для транспортування виробленої з різних джерел теплової енергії споживачам. Більше того, це положення статті 21 закону не узгоджується з вимогами статті 20, якою запроваджено державне регулювання цін для суб'єктів господарювання у сфері тепlopостачання незалежно від умов доступу до ринку. Хоча, за умови закупівель теплової енергії на конкурсних засадах, регулювання цін виробників ТЕ є недоцільним. Невизначеність законодавства в питанні пріоритетності закупівель теплової енергії у виробників створює потенційні господарські та інвестиційні ризики.

²⁷ Стаття 21, ЗУ «Про тепlopостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV.

1.4. Одержання ліцензії

Діяльність з виробництва теплової енергії, транспортування її магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами та постачання теплової енергії підлягає ліцензуванню відповідно до законодавства^{28,29}. Державне регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері теплопостачання, що здійснюють комбіноване виробництво теплової і електричної енергії та/або використовують нетрадиційні чи поновлювані джерела енергії (НПДЕ) провадить Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ)³⁰, яка відповідно до покладених на неї завдань здійснює ліцензування господарської діяльності, зокрема, у сфері теплопостачання, видає ліцензії на право провадження господарської діяльності з комбінованого виробництва теплової та електричної енергії; з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії³¹.

Повноваження НКРЕ у сфері теплопостачання³² полягають у сприянні створенню конкурентного середовища у цій сфері; регулюванні тарифів на ТЕ, що виробляється на ТЕЦ, ТЕС, АЕС та КГУ і установках з використанням НПДЕ; ліцензуванні певних видів господарської діяльності у сфері теплопостачання, якщо тепла енергія виробляється на ТЕЦ, КГУ та установках з використанням НПДЕ; здійсненні контролю за додержанням ліцензійних умов у межах своїх повноважень; розгляді справ про порушення ліцензійних умов і прийняття рішень у межах своїх повноважень.

Суб'єкт господарювання при здійсненні (або намірі здійснювати) діяльності з виробництва ТЕ на установках із використанням НПДЕ повинен отримати ліцензію НКРЕ. Суб'єкт господарювання зобов'язаний провадити таку діяльність відповідно до встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов, положеннями яких передбачені кваліфікаційні, організаційні, технологічні та інші вимоги³³. Ліцензійними умовами визначено, що провадження господарської діяльності з виробництва ТЕ на ТЕЦ та установках з використанням НПДЕ можливе при наявності зазначених джерел ТЕ у власності або користуванні ліцензіата³⁴.

Видача НКРЕ ліцензій здійснюється у встановленому законодавством порядку, що визначає положення щодо видачі, переоформлення, зупинення, анулювання, поновлення дії та обліку ліцензій, а також – перелік документів, необхідних для одержання ліцензії, термін прийняття рішення про видачу або відмову у видачі ліцензії, терміну дії ліцензії, плат за видачу (та переоформлення) ліцензії, та ін.

Суб'єкт господарювання, який має намір виробляти теплову енергію із НПДЕ, подає до НКРЕ пакет документів для отримання ліцензії. Перелік необхідних документів, що додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду діяльності, затверджено відповідною постановою Кабінету Міністрів України³⁵, а також міститься у порядку

ВСТАВКА 3.

Інформація про ліцензіатів з виробництва ТЕ на ТЕЦ, КГУ і установках з використанням НПДЕ та з комбінованого виробництва тепло- і електроенергії

На 01.12.2013 р. ліцензію на виробництво ТЕ на ТЕЦ, КГУ та установках з використанням НПДЕ одержали 135 суб'єкта господарювання.

На 12.12.2013 р. із 143 об'єктів електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії, 3 використовують біомасу: ПАТ «Кіровоградолія», ТОВ «Комбінат «Каргілл», ТОВ «Смілаенергопромтранс»

Джерело: Офіційний сайт НКРЕ: <http://www.nerc.gov.ua/?id=5700>; <http://www.nerc.gov.ua/?id=5701>

²⁸ Стаття 10, ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. №1775-III.

²⁹ Стаття 9, ЗУ «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV.

³⁰ Розділ IV, Стаття 15, ЗУ «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV.

³¹ П.4, Указ Президента України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики» від 23.11.2011 р. №1059/2011.

³² Стаття 17, ЗУ «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV.

³³ Стаття 8, ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. №1775-III.

³⁴ П.2.1, Постанова НКРЕ «Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 26.04.2006 р. №540.

³⁵ П.40, Постанова КМУ «Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності» від 04.07.2001 р. №756.

видачі ліцензії³⁶ та визначається інструкцією НКРЕ щодо діяльності з виробництва ТЕ на теплоелектроцентралях та установках з використанням НПДЕ³⁷. До них належать:

1) Заява за встановленою формою, у якій зазначається:

- найменування,
- місцезнаходження,
- банківські реквізити,
- організаційно-правова форма,
- ідентифікаційний код;
- місце здійснення діяльності (якщо підприємницька діяльність, від якої підлягає ліцензуванню, здійснюється у кількох територіально відокремлених підрозділах суб'єкта підприємницької діяльності, у заяві зазначаються їх адреси);
- вид діяльності, на який заявник має намір отримати ліцензію;
- встановлена потужність та річні обсяги;
- термін дії ліцензії;

2) Засвідчена в установленому порядку копія документа, що підтверджує право власності суб'єкта господарювання або оренди ним виробничих об'єктів, де провадитиметься відповідний вид господарської діяльності.

3) Відомості за підписом заявника - суб'єкта господарювання (за формою, встановленою ліцензійними умовами³⁸) про:

- наявність власних або орендованих виробничих об'єктів, де провадитиметься відповідний вид господарської діяльності;
- наявність та стан технологічного обладнання і технічної бази для його обслуговування;
- освітній і кваліфікаційний рівень працівників, необхідний для провадження відповідного виду господарської діяльності;

4) Баланс підприємства на останню звітну дату за підписом керівника суб'єкта господарювання, скріпленим печаткою.

Документи подаються в 5 примірниках, один з яких посвідчується нотаріально.

Плата за видачу ліцензії визначена згідно із чинним законодавством³⁹ у сумі одноразової плати - 21,77 грн. за 1 Гкал/год встановленої потужності виробництва теплової енергії на ТЕЦ, КГУ та установках з використанням НПДЕ, та поточної плати, яка встановлюється виходячи із затвердженого Головою НКРЕ кошторису витрат Комісії (наприклад, її розмір на IV квартал 2013 року встановлено відповідною постановою Комісії⁴⁰). Поточна плата сплачується ліцензіатами за квартал у цілому до 30 числа першого місяця розрахункового кварталу⁴¹. Одноразова та поточна плати зараховуються до державного бюджету України.

Рішення про видачу або відмову у видачі ліцензії на провадження діяльності з виробництва ТЕ на установках з використанням НПДЕ НКРЕ приймає в термін не пізніше ніж 10 робочих днів з дати надходження заяви про видачу ліцензії та документів⁴², що додаються до заяви, і оскільки спеціальним законом, що регулює відносини у цій сфері господарської діяльності, не передбачений інший строк видачі ліцензії. НКРЕ може відмовити у разі

³⁶ П.3., 4., 5., Постанова КМУ «Про порядок видачі Національною комісією регулювання електроенергетики ліцензій на провадження діяльності, пов'язаної з виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії, комбінованим виробництвом теплової та електричної енергії, виробництвом теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел» від 29.04.1999 р. №753.

³⁷ Додаток 24, Постанова НКРЕ «Про затвердження Інструкції про порядок видачі ліцензій Національною комісією регулювання електроенергетики на здійснення окремих видів підприємницької діяльності» від 06.10.1999 р. №1305.

³⁸ Додатки 1-3, Постанова НКРЕ «Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 26.04.2006 р. №540.

³⁹ Постанова КМУ «Про плату за видачу та переоформлення Національною комісією регулювання електроенергетики ліцензій на здійснення певних видів підприємницької діяльності» від 13.07.1995 р. №516.

⁴⁰ Постанова НКРЕ «Про поточну плату за ліцензії на здійснення господарської діяльності в електро- та теплоенергетиці на IV квартал 2013 року» від 30.09.2013 р. №1281.

⁴¹ Постанова НКРЕ «Про затвердження Положення про визначення поточної плати за ліцензії на здійснення підприємницької діяльності в електро- та теплоенергетиці» від 07.02.2003 р. №122.

⁴² Стаття 11, 3У «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. №1775-III.

недостовірності даних у документах, поданих заявником, для отримання ліцензії; невідповідності заявника згідно з поданими документами ліцензійним умовам, встановленим для виду господарської діяльності, зазначеного в заяві про видачу ліцензії. У таких випадках суб'єкт господарювання може виправити зазначені невідповідності, подати нову заяву, або може оскаржити рішення про відмову у судовому порядку.

Термін дії ліцензії встановлює НКРЕ, він не може бути меншим, ніж 3 роки⁴³. Цей строк залишається незмінним, якщо ліцензія переоформлюється, видається її дублікат та замінюється її бланк⁴⁴.

Коли термін дії ліцензії закінчується, суб'єкт господарювання зобов'язаний звернутись до НКРЕ для отримання нової ліцензії. Копія ліцензії видається ліцензіату на кожну філію, інший відокремлений підрозділ, де провадитиметься зазначений вид діяльності. Якщо змінились місцезнаходження; найменування юридичної особи; відомості, зазначені у ліцензії, виданій громадянину-підприємцю; місце провадження ліцензіатом діяльності, ліцензія підлягає переоформленню. Отримання дублікату ліцензії відбувається у разі втрати або пошкодження. Якщо змінились данні, зазначені у документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії, суб'єкт господарювання зобов'язаний повідомити НКРЕ у визначений законодавством термін.

Контроль за додержанням ліцензіатами умов та правил здійснення діяльності реалізовує НКРЕ у встановленому законодавством порядку⁴⁵, а у разі порушення законодавства у галузі електроенергетики передбачено накладання штрафів⁴⁶ та застосування санкцій⁴⁷.

Умови та правила (ліцензійні умови) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на ТЕЦ та установках з використанням НПДЕ (далі – ліцензійні умови) дають право ліцензіату постачати вироблену ТЕ безпосередньо споживачу згідно з договором купівлі-продажу. Тому у окремих випадках, якщо транспортувати теплову енергію немає необхідності, можливі взаємовідносини виключно між таким ліцензіатом та споживачем (рис. 3, п.1). А у свою чергу, згідно з ліцензійними умовами з транспортування – транспортувальник зобов'язаний здійснювати транспортування теплової енергії споживачам та/або тепlopостачальним організаціям відповідно до умов договору⁴⁸. За необхідності транспортування ТЕ (мережами транспортувальника) – виробник ТЕ на установках із використанням НПДЕ має укласти з транспортувальником договір про приєднання до теплових мереж, а споживач - на транспортування (рис. 3, п.2). Якщо споживач не укладе договір на транспортування – виробнику ТЕ на установках з НПДЕ необхідно отримати ліцензію на постачання ТЕ, або укласти договір із тепlopостачальною організацією, як має ліцензію на постачання ТЕ. (див. рис. 3, п.3). Теплотранспортуюча організація не має права відмовити тепlopостачальній організації у транспортуванні ТЕ, якщо це дозволяють технічні можливості системи⁴⁹.

Якщо ліцензіат з виробництва ТЕ не постачає вироблену ТЕ безпосередньо споживачу згідно з договором купівлі-продажу, то він повинен укласти договір купівлі-продажу з тепlopостачальною організацією⁵⁰. Теплотранспортуюча організація зобов'язана приєднати теплогенеруючу організацію, що має намір здійснювати діяльність з виробництва ТЕ, після виконання технічних умов та укладення договору про приєднання до теплової мережі⁵¹.

Між тепlopостачальною та теплотранспортуючою організаціями, у свою чергу, укладається договір на

⁴³ П.8, Постанова КМУ «Про порядок видачі Національною комісією регулювання електроенергетики ліцензій на провадження діяльності, пов'язаної з виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії, комбінованим виробництвом теплової та електричної енергії, виробництвом теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел» від 29.04.1999 р. №753.

⁴⁴ П.2.9., Постанова НКРЕ «Про затвердження Інструкції про порядок видачі ліцензій Національною комісією регулювання електроенергетики на здійснення окремих видів підприємницької діяльності» від 06.10.1999 р. №1305.

⁴⁵ Постанова НКРЕ «Про затвердження Порядку контролю за додержанням ліцензіатами умов та правил здійснення діяльності, пов'язаної з виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії, комбінованим виробництвом теплової та електричної енергії, виробництвом теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 19.05.2011 р. №882.

⁴⁶ Постанова КМУ «Про затвердження Положення про порядок накладення на суб'єктів господарювання штрафів за порушення законодавства в галузі електроенергетики та сфері тепlopостачання» від 21.07.1999 р. №1312.

⁴⁷ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку застосування санкцій за порушення законодавства про електроенергетику» від 19.07.2000 р. №1139.

⁴⁸ П.5.3.3, Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами» від 10.08.2012 р. №277.

⁴⁹ П.2.4., Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами» від 10.08.2012 р. №277.

⁵⁰ П.2.1.1., Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання теплової енергії» від 10.08.2012 р. №278.

⁵¹ П.2.2., Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами» від 10.08.2012 р. №277.

транспортування ТЕ магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами^{52,53}. Постачальник ТЕ укладає зі споживачем договір на постачання теплової енергії⁵⁴.

Передбачена чинним законодавством схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ, який при цьому не є транспортувальником і постачальником ТЕ, та іншими суб'єктами: безпосередньо споживачем, або транспортувальником та постачальником ТЕ, і споживачем ТЕ відображена на рисунку 3. Як видно на рисунку, споживач ТЕ має договірні відносини з постачальником ТЕ.

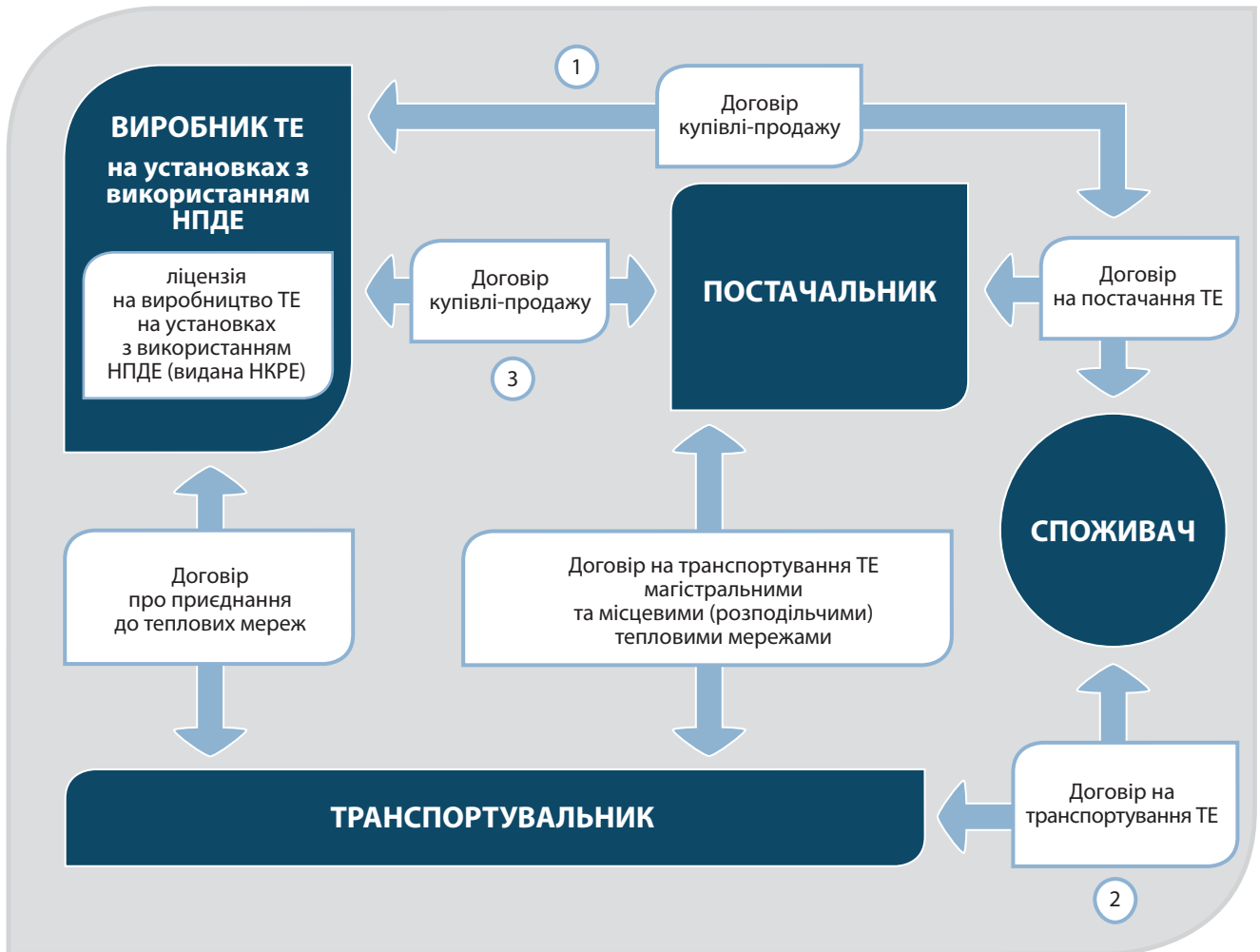

РИС. 3. Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ (який не є транспортувальником і постачальником ТЕ) та безпосередньо споживачем, або транспортувальником, постачальником і споживачем ТЕ.

Крім ліцензії, яку має отримати суб'єкт господарювання, що виробляє або має намір виробляти теплову енергію на установках із використанням НПДЕ, йому також може бути необхідна ліцензія і для здійснення інших видів діяльності. Виробник ТЕ на установках із використанням НПДЕ повинен одержати ліцензії на інші види діяльності залежно від того, як організована діяльність у сфері теплопостачання населеного пункту. Далі розглянемо три варіанти можливих схем відносин учасників ринку теплової енергії.

⁵² П.5., Постанова КМУ «Про затвердження Правил користування тепловою енергією» від 03.10.2007 р. №1198.

⁵³ П.2.1.4., Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами» від 10.08.2012 р. №277.

⁵⁴ П.2.1.1., Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання теплової енергії» від 10.08.2012 р. №278.

1) Ліцензія на виробництво теплової енергії на установках із використанням НПДЕ та ліцензія на постачання теплової енергії.

Згідно із законодавством у сфері теплопостачання⁵⁵, а також ліцензійних умов діяльності з виробництва теплової енергії на установках із використанням НПДЕ⁵⁶ ліцензіат має право постачати вироблену теплову енергію безпосередньо споживачу згідно з договором купівлі-продажу. Якщо така схема відносин не є можливою для ліцензіата з виробництва ТЕ, то він має отримати ліцензію на постачання теплової енергії у Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг (НКРКП), або в Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях.

НКРКП здійснює ліцензування діяльності з постачання теплової енергії суб'єктів господарювання, що провадять таку господарську діяльність на території двох або більше областей України (включаючи Автономну Республіку Крим, міста Київ та Севастополь) або обсяги постачання теплової енергії для потреб споживачів перевищують 18 тисяч Гкал на рік. Ліцензування діяльності решти суб'єктів господарювання здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Відповідно до ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання ТЕ, постачальник ТЕ має укласти зі споживачем договір на постачання теплової енергії⁵⁷.

РИС. 4. Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ (який є одночасно постачальником ТЕ) та транспортувальником і споживачем ТЕ.

⁵⁵ Стаття 19, ЗУ «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV.

⁵⁶ П.2.2., Постанова НКРЕ «Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 26.04.2006 р. №540.

⁵⁷ П.2.1.1., Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання теплової енергії» від 10.08.2012 р. №278.

У разі, якщо ліцензіат не є теплотранспортуючою організацією, то теплотранспортуюча організація не має права відмовити ліцензіату в транспортуванні теплової енергії, якщо це дозволяють технічні можливості системи. Для здійснення діяльності з постачання ТЕ ліцензіат повинен буде укласти договори з цією організацією на транспортування ТЕ та зі споживачами на купівлю-продаж ТЕ (також згідно з правилами користування ТЕ⁵⁸).

Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ, який одночасно є постачальником ТЕ, але не є транспортувальником ТЕ, та транспортувальником, а також споживачем, зображена на рисунку 4.

2) Ліцензія на виробництво теплової енергії на установках із використанням НПДЕ, ліцензія на транспортування ТЕ

Якщо ліцензіат з виробництва ТЕ на установках з використанням НПДЕ може здійснювати діяльність з транспортування ТЕ, тобто має у власності або користування теплові мережі - він має отримати ліцензію на транспортування теплової енергії у Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг (НКРКП), або в Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях. Виробник ТЕ на установках з використанням НПДЕ має право постачати вироблену ТЕ безпосередньо споживачу згідно з договором купівлі-продажу (рис. 5, п. 1), або за участі теплопостачальної організації (рис. 5, п. 2).

Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ (який одночасно є транспортувальником ТЕ) та постачальником, а також споживачем, зображена на рисунку 5.

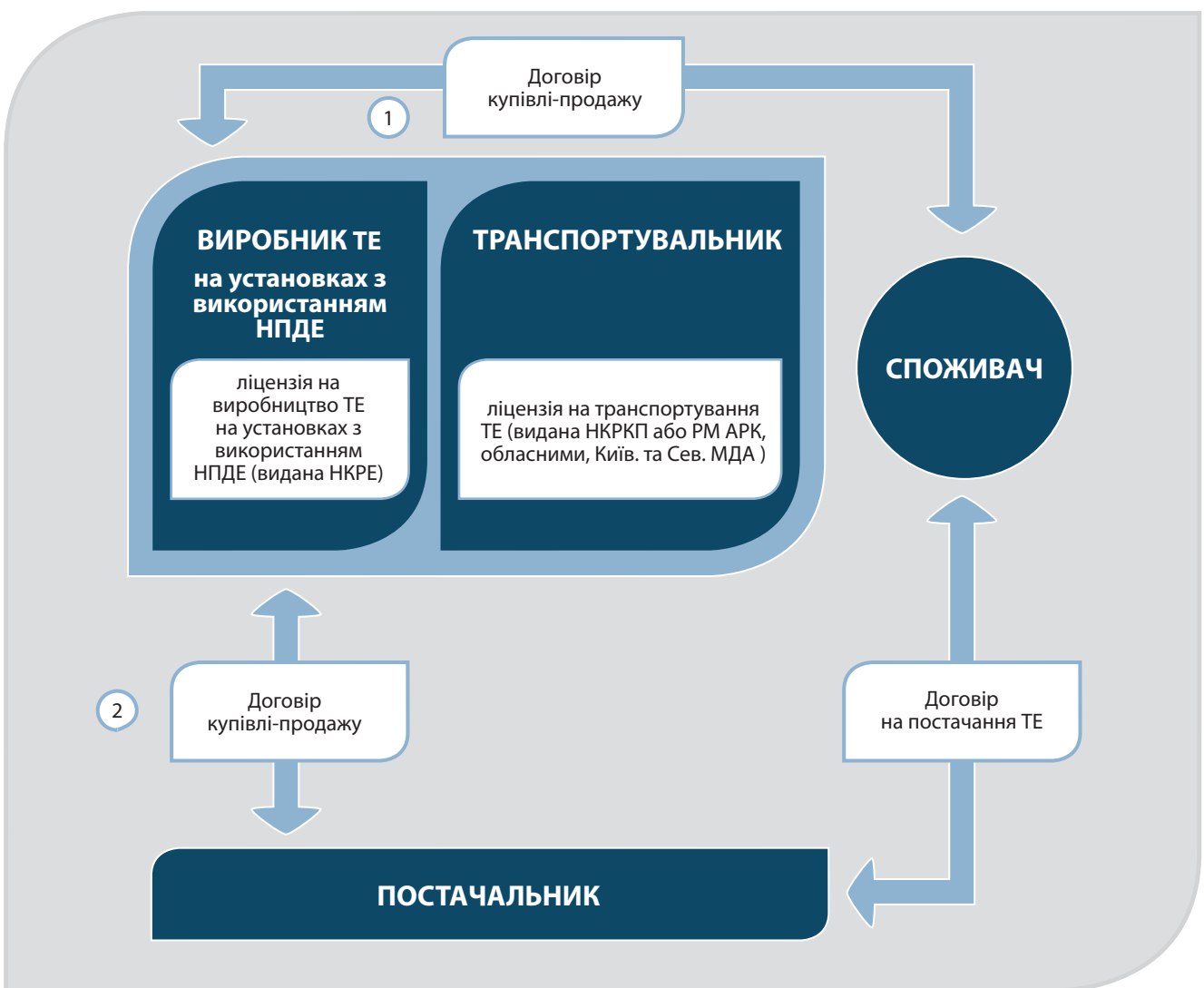

РИС. 5. Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ (який є одночасно транспортувальником ТЕ) та постачальником і споживачем ТЕ.

⁵⁸ П.4., Постанова КМУ «Про затвердження Правил користування тепловою енергією» від 03.10.2007 р. №1198.

3) Ліцензія на виробництво теплової енергії на установках із використанням НПДЕ, ліцензія на комбіноване виробництво теплової та електричної енергії.

Якщо суб'єкт господарювання, крім виробництва ТЕ на установках із використанням НПДЕ, також здійснює комбіноване виробництво теплової та електричної енергії, за встановлених законодавством умов, йому також необхідно одержати ліцензію для провадження цього виду діяльності. Ліцензування діяльності з комбінованого виробництва теплової та електричної енергії здійснює НКРЕ. Для подальшого транспортування та постачання ТЕ буде діяти подібна схема роботи, описана вище (див. рис. 3, п. 2; рис. 4; рис. 5, п. 2).

Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ, який одночасно є виробником комбіновано ТЕ та ЕЕ, а також постачальником ТЕ, та транспортувальником і споживачем ТЕ зображена на рисунку 6.

РИС. 6. Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ (який є одночасно виробником комбіновано ТЕ та ЕЕ, а також постачальником ТЕ) та транспортувальником і споживачем ТЕ.

4) Ліцензія на виробництво теплової енергії на установках із використанням НПДЕ, ліцензія на комбіноване виробництво теплової та електричної енергії, на постачання та на транспортування теплової енергії.

Суб'єкт господарювання також, крім зазначених видів діяльності (виробництва та постачання теплової енергії), може здійснювати діяльність з транспортування теплової енергії, у разі якщо у нього перебувають у власності або у користуванні магістральні або місцеві (розподільчі) теплові мережі.

Відповідно до законодавства суб'єкт господарювання має отримати ліцензію на транспортування теплової енергії у НКРКП, або в Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській та Севастопольській миських державних адміністраціях. НКРКП здійснює ліцензування діяльності з транспортування теплової

енергії суб'єктів господарювання, що провадять таку господарську діяльність на території двох або більше областей України (включаючи Автономну Республіку Крим, міста Київ та Севастополь) або обсяги транспортування теплової енергії із теплових мереж і теплових пунктів суб'єкта господарювання для потреб споживачів перевищують 18 тисяч Гкал на рік. Ліцензування діяльності решти суб'єктів господарювання здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ, який одночасно є виробником комбіновано ТЕ і ЕЕ, постачальником ТЕ, а також транспортувальником ТЕ; та споживачем ТЕ зображено на рисунку 7.

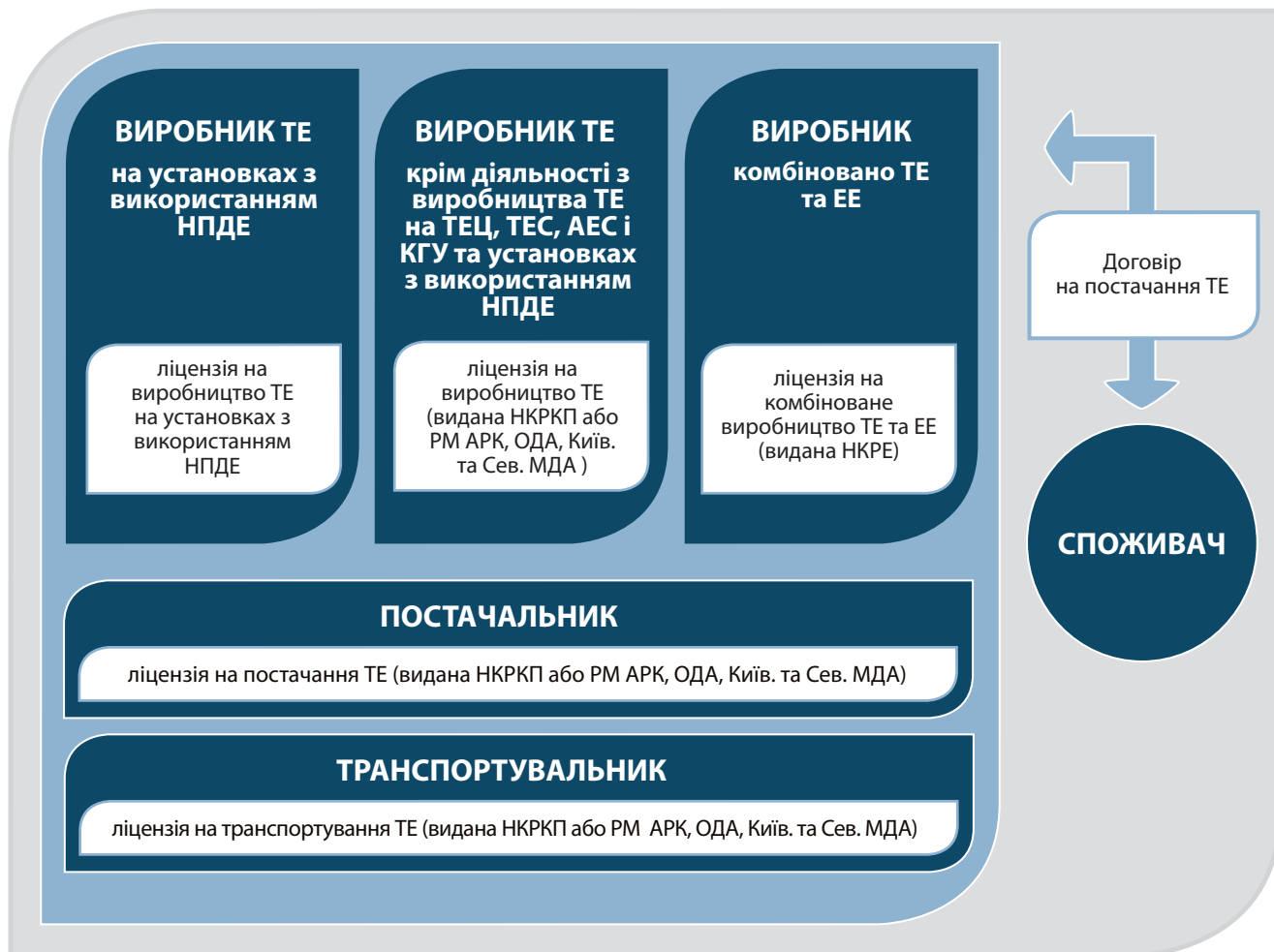

РИС. 7. Схема відносин між виробником ТЕ на установках з використанням НПДЕ (який є одночасно виробником комбіновано ТЕ та ЕЕ, постачальником ТЕ, а також транспортувальником ТЕ) та споживачем ТЕ.

Підсумовуючи, зазначимо:

- суб'єкт господарювання може розпочати виробництво теплової енергії на установках із використанням НПДЕ лише після отримання ліцензії;
- процедури ліцензування діяльності з виробництва теплової енергії на установках із використанням НПДЕ законодавчо визначені;
- суб'єкт господарювання може подати заяву на одержання ліцензії лише після набуття права власності або користування на об'єкт виробництва теплової енергії, тобто не раніше ніж об'єкт введений в експлуатацію;
- орган ліцензування повинен прийняти рішення щодо видачі або відмови у видачі ліцензії в термін не пізніше ніж 10 робочих днів з дати отримання заяви та відповідних документів;
- ліцензіат НКРЕ має право постачати вироблену теплову енергію на установках із використанням НПДЕ

безпосередньо споживачу згідно з договором купівлі-продажу. За необхідності транспортування ТЕ (мережами транспортувальника) – виробник ТЕ на установках із використанням НПДЕ має укласти з транспортувальником договір про приєднання до теплових мереж, а споживач - на транспортування. Якщо споживач не укладе договір на транспортування – виробнику ТЕ на установках з НПДЕ необхідно отримати ліцензію на постачання ТЕ, або укласти договір із теплопостачальною організацією, яка має ліцензію на постачання ТЕ;

- суб'єкт господарювання, який постачає теплову енергію, вироблену на установках із використанням НПДЕ, безпосередньо споживачу, повинен проходити регуляторні процедури в двох регуляторних органах, які мають різні вимоги до умов провадження ліцензованої діяльності, що суттєво її ускладнює. Такий суб'єкт господарювання повинен в НКРЕ одержати ліцензію з виробництва ТЕ на установках із використанням НПДЕ та в НКРКП або місцевих державних адміністраціях залежно від річного обсягу постачання ТЕ (або території провадження діяльності) - ліцензію на постачання ТЕ;
- суб'єкт господарювання, який виробляє теплову енергію на установках із використанням НПДЕ, та має у своїй власності чи користуванні також котельні, що працюють на традиційному паливі, повинен одержувати ліцензії на виробництво теплової енергії в двох регуляторних органах. Такий суб'єкт господарювання повинен в НКРЕ одержати ліцензію з виробництва ТЕ на установках із використанням НПДЕ та в НКРКП або місцевих державних адміністраціях залежно від річного обсягу відпуску ТЕ (або території провадження діяльності) - ліцензію на виробництво ТЕ (крім діяльності з виробництва ТЕ на ТЕЦ, ТЕС, АЕС і КГУ та установках з використанням НПДЕ) та ліцензію на постачання ТЕ залежно від річного обсягу постачання ТЕ (або території провадження діяльності);
- суб'єкт, який самостійно здійснюватиме транспортування виробленої теплової енергії, повинен одержати в НКРКП або місцевих державних адміністраціях залежно від річного обсягу транспортування ТЕ (або території провадження діяльності) ліцензію на транспортування ТЕ.

1.5. Ціноутворення в сфері виробництва, транспортування та постачання теплової енергії, виробленої з використанням альтернативних видів палива

У сфері виробництва теплової енергії із альтернативних джерел енергії ціни суб'єктів господарювання є регульованими. Регулювання здійснюється шляхом встановлення тарифів на виробництво теплової енергії (ТЕ), видобутої з альтернативних джерел,⁵⁹ органом, уповноваженим здійснювати державне регулювання у сфері енергетики.

Окрім цього, тарифи на теплову енергію, реалізовану для потреб споживачів виробниками ТЕ із традиційних видів палива, транспортувальниками ТЕ та постачальниками ТЕ, підлягають державному регулюванню, і встановлюються органами, уповноваженими здійснювати державне регулювання у сфері комунальних послуг відповідно до законодавства⁶⁰.

Відповідно до закону України «Про теплопостачання» теплова енергія – це товарна продукція, що виробляється на об'єктах сфери теплопостачання для опалення, підігріву питної води, інших господарських і технологічних потреб споживачів, *призначена для купівлі-продажу*⁶¹. Таким чином, державне регулювання у сфері теплопостачання шляхом встановлення тарифів стосується лише теплової енергії, що призначена для купівлі-продажу. У випадку, якщо суб'єкт господарювання виробляє теплову енергію виключно для власних потреб, то у цьому разі тариф на теплову енергію не встановлюється.

Далі проаналізовано законодавство на предмет визначення видів тарифів, що підлягають регулюванню у сфері теплопостачання, встановлення переліку органів, уповноважених встановлювати тарифи у сфері теплопостачання,

⁵⁹ Стаття 5, ЗУ «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. №555-IV.

⁶⁰ Статті 15, 20, ЗУ «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV.

⁶¹ Стаття 1, ЗУ «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. 2633- IV.

визначення порядків формування тарифів та їх положень, процедури встановлення (затвердження) та перегляду тарифів. Особливо розглянуто питання щодо стимулювання виробництва і постачання ТЕ, виробленої з використанням відновлювальних джерел енергії через механізми ціноутворення.

На прикладі підприємства ТОВ «Смілаенергопромтранс» продемонстровано кількість ліцензій та видів тарифів, необхідних для здійснення діяльності, у разі, якщо підприємство одночасно провадить діяльність з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії на котельнях та виробництва теплової і електричної енергії на ТЕЦ і установках з використанням нетрадиційних або поновлювальних джерел енергії (див. **Додаток IV**).

1.5.1.

Види тарифів у сфері тепlopостачання

Залежно від виду ліцензованої діяльності, яку суб'єкт господарювання провадить або має намір здійснювати у сфері тепlopостачання (виробництво ТЕ, транспортування ТЕ магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, постачання ТЕ) йому встановлюють тарифи на реалізацію теплової енергії за відповідним видом діяльності.

Як видно на рисунку 8, теплогенеруючим суб'єктам господарювання може бути встановлено декілька тарифів на виробництво ТЕ, у разі, якщо ТЕ виробляється із використанням різних джерел ТЕ, зокрема:

- тариф на виробництво теплової енергії ТЕЦ, ТЕС, АЕС та установками з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії (НПДЕ);
- тариф на виробництво теплової енергії когенераційними установками;
- тариф на виробництво теплової енергії котельнями.

Закон України «Про тепlopостачання» визнає тариф на теплову енергію для споживача, що визначається як сума тарифів на виробництво, транспортування та постачання ТЕ. Закон не ідентифікує суб'єкта господарювання, якому цей тариф встановлюється, та не визначає орган, який має повноваження визначити (встановлювати) «тариф на теплову енергію для споживача».

Одночасно, Постановою КМУ «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» від 01.06.2011 р. №869 (далі - ПКМУ №869) встановлено, що тариф на теплову енергію встановлюється для ліцензіатів, які здійснюють реалізацію теплової енергії споживачам.

Співставлення вимог положень ПКМУ №869 і умов та правил ліцензованої діяльності в сфері виробництва, транспортування, постачання ТЕ, затверджених Постановами НКРЕ № 276, № 277, № 278, дозволяє зробити припущення, що суб'єктом господарювання, якому встановлюється «тариф на теплову енергію для споживача» є постачальник теплової енергії, оскільки він є суб'єктом господарювання, який здійснює реалізацію теплової енергії споживачам відповідно договору купівлі-продажу ТЕ.

Виключенням в даному випадку може бути ситуація, коли одночасно виконуються наступні умови – 1) суб'єкт господарювання проваджує лише один вид діяльності у сфері тепlopостачання, а саме виробництво ТЕ на ТЕЦ та установках з використанням НПДЕ, та 2) існує технічна можливість реалізації виробленої теплової енергії без її транспортування. Відповідно до Умов та правил провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на ТЕЦ, ТЕС, АЕС, когенераційних установках та установках з використанням НПДЕ⁶² ліцензіати з виробництва ТЕ на установках з використанням НПДЕ мають право постачати вироблену ТЕ безпосередньо споживачу згідно з договором купівлі-продажу. Оскільки на таких суб'єктів господарювання не розповсюджується дія ПКМУ №869, продаж виробленої ТЕ вони можуть здійснювати безпосередньо споживачу за тарифом на виробництво ТЕ, встановленим НКРЕ. Але на практиці таких ситуацій є дуже мало, оскільки містобудівні вимоги передбачають певну відстань об'єктів споживання теплової енергії від джерел виробництва тепла.

Законом України «Про житлово-комунальні послуги» визначено ще два види послуг у сфері тепlopостачання, тарифи на які є регульованими. Це послуги централізованого опалення та постачання гарячої води споживачам у багатоквартирному будинку. При цьому, надання послуг централізованого опалення та постачання гарячої води сьогодні не є ліцензованими видами діяльності.

⁶² Пункт 2.2., Постанова НКРЕ «Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, ТЕС, АЕС, когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 26.04.2006 №540 із змінами.

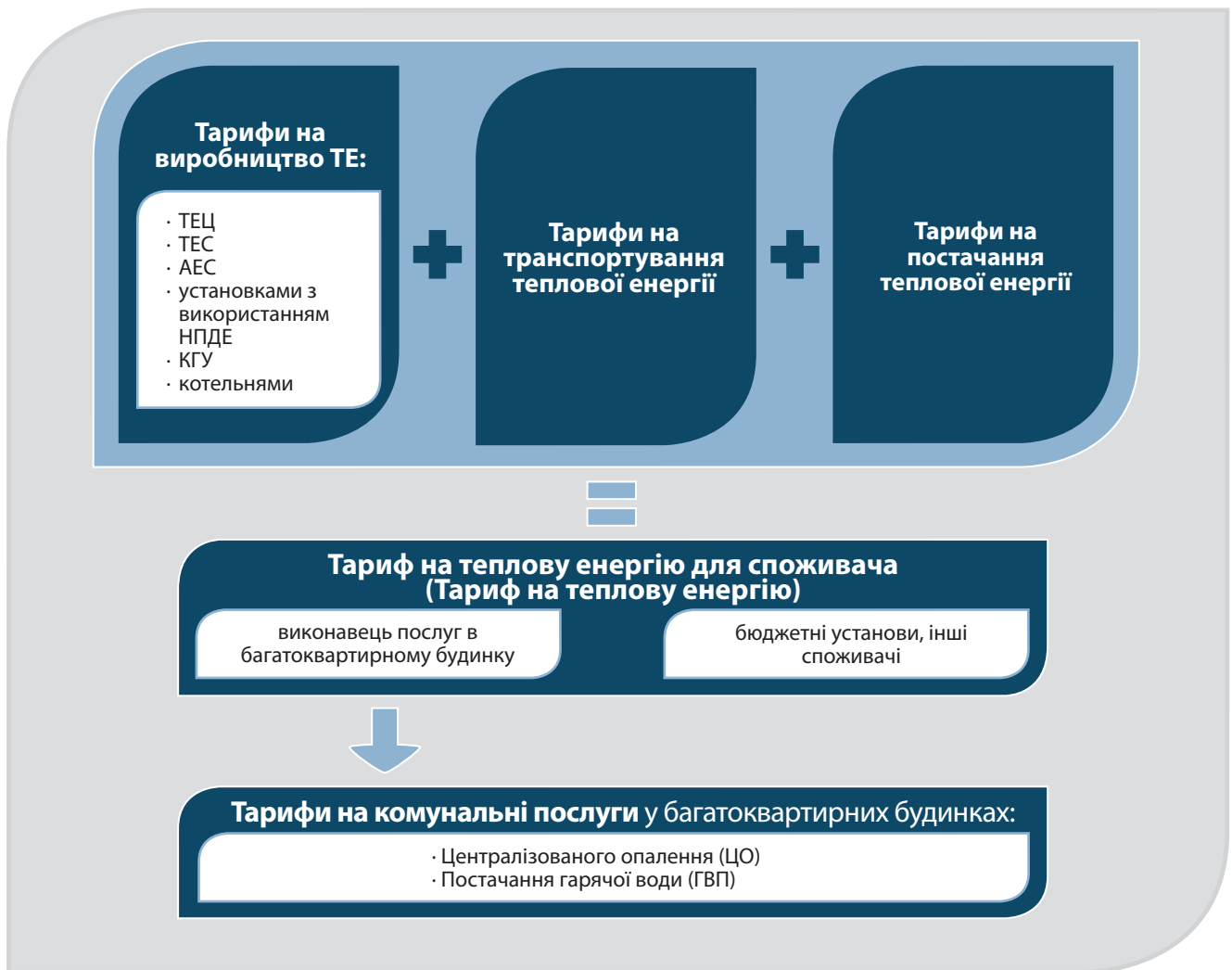

РИС. 8. Тарифи у сфері тепlopостачання.

Органи, уповноважені здійснювати державне регулювання у відповідних сферах діяльності з тепlopостачання, мають керуватися принципом забезпечення відшкодування всіх економічно обґрунтованих витрат на виробництво, транспортування та постачання ТЕ. Це дає можливість органам державного регулювання встановлювати *тарифи різного розміру для відповідних груп споживачів* залежно від витрат. Переважно це стосується встановлення тарифів на виробництво ТЕ на котельнях на природному газі окремо для населення та інших груп споживачів, оскільки різною є ціна на природний газ для виробництва ТЕ для населення та інших груп споживачів.

Законодавство передбачає можливість застосування одноставкових та двоставкових тарифів на ТЕ та на надання послуг з централізованого опалення і централізованого постачання гарячої води. Двоставкові тарифи не передбачені на виробництво теплової енергії ТЕЦ, ТЕС, АЕС, когенераційними установками та установками, що використовують нетрадиційні або поновлювані джерела енергії.

«Зелених» чи інших спеціальних тарифів у сфері виробництва ТЕ з відновлювальних джерел енергії законодавством України не передбачено.

Досвід стимулювання виробництва ТЕ з відновлювальних джерел за допомогою тарифів є в Австрії. Зокрема, поправками 2006 року до федерального закону «Про зелену електроенергетику» (2002) введено фінансову підтримку діяльності зі спільного виробництва електричної та теплової енергії з біомаси у вигляді спеціальних «тарифів підтримки»⁶³ на ТЕ.

⁶³ Green Electricity Act, Federal Law Gazette no. I no. 149/2002 [Article 1] 159 as amended by 1. the Federal Act, Federal Law Gazette I no. 105/2006, 2. the Federal Act, Federal Law Gazette I no. 10/2007. Режим доступу: <http://www.e-control.at/portal/page/portal/medienbibliothek/recht/dokumente/pdfs/gt-liberalisation-eco-%20idF-2007-04-02.pdf>.

Єдиною країною в світі, в якій введено спеціальний тарифний механізм для фінансового стимулювання виробництва теплоти з використанням відновлювальних джерел є Великобританія - ініціатива Renewable heat incentive (RHI) (див. **вставку 4**).

В Україні стимулювання виробництва ТЕ з альтернативних джерел енергії за допомогою механізмів ціноутворення існує сьогодні у сфері електроенергетики. Зокрема, для суб'єктів господарювання, які виробляють електроенергію з альтернативних джерел енергії, у т.ч. біомаси, законом України «Про електроенергетику»:

- передбачені «зелені» тарифи - підвищені тарифи, які розраховуються шляхом множення роздрібного тарифу на спеціальний коефіцієнт;
- гарантований збут «зеленої» електроенергії на Оптовому ринку електроенергії України.

Встановлення «зеленого» тарифу на ТЕ за аналогією з електричною енергією ускладнюється тим, що в системах тепlopостачання населених пунктів з використанням котелень відсутні такі джерела ТЕ, які могли б компенсувати підвищену вартість зеленого тарифу низькою собівартістю виробництва ТЕ, як це має місце в єдиній енергопостачальній системі України за рахунок виробництва електричної енергії на атомних електростанціях.

Перспективи введення «зелених» тарифів на ТЕ, що виробляється з використанням відновлювальних джерел, є не дуже оптимістичними з огляду на ситуацію з «зеленими» тарифами в електроенергетиці. Мова йде про обмеження дії Порядку встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності, що здійснюють діяльність з виробництва електричної енергії на об'єктах електроенергетики з одночасним використанням альтернативних джерел енергії та використанням традиційних видів енергії (традиційних видів палива)⁶⁴.

Подібні обмеження для сфери виробництва ТЕ не можуть бути прийнятними з огляду на те, що біомаса є джерелом енергії, наявність якого залежить від природних і кліматичних умов, про що визначено в Законі України «Про альтернативні джерела енергії». Тому, забезпечити безперебійність роботи системи тепlopостачання, особливо для комунально-побутових споживачів, у таких умовах можна лише за рахунок дублювання біомаси традиційними викопними видами палива або за рахунок створення дублюючих теплогенеруючих потужностей на викопних видах палива.

Теплова енергія, вироблена в Україні з біомаси, в цілому має подібну вартість до ТЕ, виробленої з природного газу для потреб бюджетних установ та інших споживачів, і є дорожчою за ТЕ, вироблену з природного газу для потреб населення, що є найбільшим споживачем ТЕ.

Тобто виробляти теплову енергію з біомаси для потреб населення сьогодні коштує дорожче, ніж з природного газу на якому в Україні працює переважна кількість котелень, що виробляють близько 83% ТЕ. Причиною є субсидування на рівні держави цін на газ, з якого виробляється ТЕ для населення.

У грудні 2013 року під час двосторонньої зустрічі президентів України і Росії в Москві в рамках засідання українсько-російської міждержавної комісії було досягнуто домовленість, що Росія знизить ціну газу для України до 268,5 дол. із 400 дол. за тис. кубометрів. Але з квітня 2014 року Російський газовий монополіст «Газпром» вирішив скасувати всі пільги на поставки газу Україні, пояснивши це тим, що український партнер не виконує досягнуті домовленості із погашення заборгованості за газ. В результаті цього ціна на російський газ збільшилася

ВСТАВКА 4.

Стимулювання відновлювальної теплової енергії

Renewable heat incentive (RHI) – перша в світі ініціатива Уряду Великобританії, що передбачає стимулювання виробництва ТЕ з відновлювальних джерел. Це довгострокова програма фінансової підтримки державою суб'єктів, які генерують та використовують відновлювальну енергію для опалення власних приміщень. RHI складається з Фази 1 – для не побутових споживачів, тобто промислового, комерційного, публічного секторів (заявки приймаються з листопада 2011 р.) та Фази 2 – для побутових споживачів (деталі оголошені в липні 2013 р., початок очікується весною 2014 р., поки що доступна схема Renewable Heat Premium Payment, що передбачає гранти для побутових споживачів, які встановлюють системи виробництва ТЕ з серпня 2011 р.). 3 кроки до RHI: 1. Встановлення системи виробництва ТЕ з відновлювальних джерел 2. Вимірювання обсягу виробленої ТЕ 3. Одержання фіксованої плати в залежності від обсягу виробництва, типу технології та розміру системи.

Джерело: Офіційний сайт Уряду Великобританії. Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/policies/increasing-the-use-of-low-carbon-technologies/supporting-pages/renewable-heat-incentive-rhi>

Офіційний сайт RHI: <http://www.rh incentive.co.uk>

⁶⁴ П. 1.2 Постанова НКРЕ «Про затвердження Порядку встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності» №1421 від 02.11.2012 р.

до 485 дол. за тис. кубометрів із 268,5 дол. за тис. кубометрів у 1-му кварталі 2014 року. Станом на травень 2014 року вартість природного газу для підприємств теплопостачання для виробництва ТЕ для населення враховуючи цільову надбавку, витрати на транспортування, постачання, розподіл газу залишилась на рівні 1091 грн./тис. куб. м без ПДВ, для бюджетних установ та інших споживачів - підвищилась і становить близько 5100 грн./тис. куб. м без ПДВ.

Вартість біопалив також є високою. Причина цього полягає у нерозвиненості ринку біопалива та відсутності при цьому державних стандартів на різні типи твердих біопалив, а також програми стимулювання інвестицій в інфраструктуру по заготівлі, зберіганню та постачанню біопалив. Вартість біопалив сьогодні становить 0,41 грн. за 1 кВт год теплоти. Для природного газу, який відпускається на виробництво ТЕ для потреб населення, вартість 1 кВт год становить 0,145 грн. Вартість палива, яке необхідне для отримання 1 кВт год тепла з природного газу для потреб бюджетних установ та інших споживачів становить 0,69 грн.

Відсутність преференцій для споживачів, які використовують біопаливо призводить до того, що сьогодні вартість ТЕ, що виробляється з відновлювальних джерел, зокрема з деревної тріски, пелет/гранул, деревини, соломи, відходів сільського господарства перевищує встановлені тарифи для населення, що затверджуються та/або погоджуються органами державної влади чи місцевого самоврядування (досвід ВО «Полтаватеплоенерго»).

До середини 2013 року існувала ще одна штучно створена перевага діяльності з виробництва ТЕ з природного газу над біомасою. Мова йде про неможливість підприємств, що виробляють ТЕ з використанням відновлювальних джерел, одержувати державну дотацію для покриття різниці в тарифах у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості ТЕ затвердженим тарифам.

Постановами КМУ, якими встановлюється Порядок та умови надання субвенцій на погашення різниці в тарифах, був передбачений механізм надання субвенції лише тим підприємствам, що працюють на природному газі, оскільки єдиним джерелом такої субвенції виступали надходження від погашення заборгованості та зобов'язань ПАТ НАК «Нафтогаз України» за природний газ⁶⁵.

В серпні 2013 року до відповідної Постанови КМУ були внесені зміни⁶⁶, якими дозволено використовувати на погашення заборгованості з різниці в тарифах на ТЕ інші джерела, зокрема передбачені п. 1, 2, 6, статті 11 ЗУ «Про Державний бюджет України на 2013 рік». До них відносяться:

1) надходження від погашення податкового боргу, в тому числі реструктуризованого або розстроченого (відстроченого), з податку на прибуток підприємств, що сплачується підприємствами електроенергетичної, вугільної галузей, підприємствами, що надають послуги з виробництва, транспортування та постачання теплової енергії, підприємствами централізованого водопостачання та водовідведення, та нараховані суми податку на прибуток таких підприємств, які виникають після проведення розрахунків по субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам;

2) надходження від погашення податкового боргу, в тому числі реструктуризованого або розстроченого (відстроченого), з податку на додану вартість, що сплачується підприємствами електроенергетичної, вугільної галузей, підприємствами, що надають послуги з виробництва, транспортування та постачання теплової енергії, підприємствами централізованого водопостачання та водовідведення, та нараховані суми податку на додану вартість, які виникають після проведення розрахунків по субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, у таких підприємств і Державного агентства резерву України;

3) надходження від погашення заборгованості, в тому числі реструктуризованої або розстроченої (відстроченої), підприємств електроенергетичної, вугільної галузей, підприємств, що надають послуги з виробництва, транспортування та постачання теплової енергії, підприємств централізованого водопостачання та водовідведення із сплати частини чистого прибутку (доходу) державних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до державного бюджету відповідно до закону, та дивідендів (доходу), нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна власність (включаючи заборгованість із сплати дивідендів (без урахування пені, яка сплачується до загального фонду державного бюджету), нарахованих за результатами діяльності 2012 року).

⁶⁵ Додаток 1 Постанови КМУ «Про затвердження Порядку та умов надання у 2013 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, що вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню, яка виникла у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії та послуг з централізованого водопостачання та водовідведення тарифам, що затверджувалися та/або погоджувалися органами державної влади чи місцевого самоврядування» від 20.03.2013 р. №167.

⁶⁶ Зміни до Додатку 1 ПКМУ від 20.03.2013 р. №167 внесені ПКМУ від 24.08.2013 р. №512.

Відповідно до Порядку та умов надання субвенцій на 2014 рік, затвердженому Постановою КМУ від 29.01.2014 р. № 30 «Деякі питання надання у 2014 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, що вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню, яка виникла у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії та послуг з централізованого водопостачання та водовідведення тарифам, що затверджувалися та/або погоджувалися органами державної влади чи місцевого самоврядування» передбачено аналогічні джерела погашення заборгованості з різниці в тарифах, крім того:

- надходження від погашення заборгованості із сплати дивідендів, підприємств електроенергетичної галузі, що сплачується до державного бюджету відповідно до законодавства, в тому числі із сплати реструктуризованої або розстроченої (відстроченої) заборгованості, а також надходження із сплати такими підприємствами дивідендів, нарахованих за результатами діяльності у 2013 році;
- надходження від погашення підприємствами паливно-енергетичного комплексу та нафтогазової галузі перед Державним агентством резерву України заборгованості та зобов'язань за матеріальні цінності (включаючи зобов'язання з податку на додану вартість, що виникають за результатами проведення таких розрахунків, та із сплати штрафних санкцій і відсотків за користування ресурсами), а також надходження Державного агентства резерву України від реалізації матеріальних цінностей, повернутих підприємствами паливно-енергетичного комплексу та нафтогазової галузі. Заборгованість та зобов'язання з повернення енергогенеруючими компаніями матеріальних цінностей у натуральному вигляді визначаються відповідно до ціни матеріальних цінностей, зазначеної у договорах, а в разі відсутності договору - за цінами, що діяли на дату споживання органічного палива.

Ще одна причина більшої сьогодні вартості ТЕ, виробленої із біомаси, ніж ТЕ, виробленої із традиційних джерел енергії, є висока вартість теплогенерувального обладнання для спалювання біомаси, а також обладнання для виробництва пелет, брикетів і інших видів біопалива. Якщо вартість котла загальною потужністю до 1 МВт на природному газі становить близько 320 грн. за 1 кВт потужності котла⁶⁷, то вартість котла на біомасі становить від 460 до 690 грн. за 1 кВт потужності⁶⁸. Субсидії для покупців на закупівлю обладнання для біоенергетики відсутні.

1.5.2.

Органи, уповноважені встановлювати тарифи у сфері теплопостачання

Органи, які уповноважені встановлювати суб'єктам господарювання тарифи на теплову енергію та послуги централізованого опалення та постачання гарячої води, визначені законами України «Про теплопостачання», «Про електроенергетику», «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», «Про житлово-комунальні послуги», «Про місцеве самоврядування», «Місцеві державні адміністрації».

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), у сфері теплопостачання має повноваження здійснювати регулювання тарифів на теплову енергію, що виробляється на ТЕЦ, ТЕС, АЕС та когенераційних установках і установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії⁶⁹.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг (НКРКП), встановлює тарифи на комунальні послуги суб'єктам природних монополій та суб'єктам господарювання на суміжних ринках, ліцензування діяльності яких вона здійснює⁷⁰.

Відповідно до змін, внесених до ЗУ «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 10.04.2014 р. № 1198-VII, розширений перелік комунальних послуг, тарифи на які встановлює національний регуляторний орган. До тарифів на комунальні послуги відносяться тарифи на теплову енергію (крім тарифів на виробництво теплової енергії на ТЕЦ, ТЕС, АЕС і КГУ та установках з використанням НПДЕ), транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, постачання теплової енергії, а також тарифи на послуги централізованого водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових

⁶⁷ Для прикладу наведена вартість котла на природному газі в одного із провідних виробників обладнання для систем теплопостачання – Viessmann (Німеччина): http://www.viessmann.ua/uk/produkte/Price-List_2012.html.

⁶⁸ Для прикладу наведена вартість твердопаливних котлів виробництва HERZ (Австрія) <http://teplota.at.ua/index/herz/0-39>.

⁶⁹ Стаття 17, ЗУ «Про теплопостачання»; Стаття 17, ЗУ «Про електроенергетику»; пункт 4, Указ Президента України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики» від 23.11.2011 р. №1059/2011.

⁷⁰ Стаття 6, ЗУ «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг»; Статті 16, 20, ЗУ «Про теплопостачання»; пункт 4 Указу Президента «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 23.11.2011 р. №1073/2011».

відходів, а також тарифи на послуги з централізованого опалення, послуги з централізованого постачання холодної води, послуги з централізованого постачання гарячої води, послуги з водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем) для суб'єктів, які є виконавцями цих послуг.

Відповідно до ліцензійних умов та правил НКРКП встановлює тарифи:

- на виробництво ТЕ суб'єктам господарювання, що мають намір провадити господарську діяльність з виробництва теплової енергії на території двох або більше областей України (включаючи Автономну Республіку Крим, міста Київ та Севастополь) або відпускати із джерел теплової енергії для потреб споживачів теплову енергію в обсязі, що перевищує 20 тисяч Гкал на рік⁷¹;
- на транспортування ТЕ суб'єктам господарювання, що провадять господарську діяльність з транспортування ТЕ на території двох або більше областей України (включаючи Автономну Республіку Крим, міста Київ та Севастополь) або обсяги транспортування теплової енергії із теплових мереж і теплових пунктів суб'єкта господарювання для потреб споживачів перевищують 18 тисяч Гкал на рік⁷²;
- на постачання ТЕ суб'єктам господарювання, що провадять господарську діяльність з постачання ТЕ на території двох або більше областей України (включаючи Автономну Республіку Крим, міста Київ та Севастополь) або обсяги постачання теплової енергії для потреб споживачів перевищують 18 тисяч Гкал на рік⁷³;

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації та органи місцевого самоврядування встановлюють тарифи на послуги централізованого опалення, постачання гарячої води та на виробництво, транспортування, постачання теплової енергії для суб'єктів господарювання, які не є ліцензіатами НКРЕ або НКРКП, відповідно до повноважень, наданих законами України⁷⁴.

1.5.3.

Порядки формування тарифів та особливості розрахунку тарифів

Розрахунок тарифів у сфері тепlopостачання здійснюється відповідно до встановлених методик.

Регулювання тарифів на теплову енергію, що виробляється на теплоелектроцентралях, ТЕС, АЕС та когенераційних установках і установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії (далі – НПДЕ) здійснює НКРЕ. Так, НКРЕ має повноваження розробляти та затверджувати порядки (методики) формування цін і тарифів на товари (послуги), що виробляються (надаються) суб'єктами природних монополій та суб'єктами, що провадять діяльність на суміжних ринках у сферах електроенергетики, тепlopостачання та нафтогазовому комплексі, та методології ціно-, тарифоутворення⁷⁵. Відповідно до цього, НКРЕ розроблені порядки розрахунку тарифів на теплову енергію:

- Постанова НКРЕ «Про затвердження Порядку розрахунку тарифів на електричну та теплову енергію, що виробляється на ТЕЦ, ТЕС, АЕС та на установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 12.10.2005 р. №896 (далі – Постанова НКРЕ №896)
- Постанова НКРЕ «Про затвердження Порядку розрахунку тарифів на електричну та теплову енергію, що виробляється когенераційними установками» від 12.10.2005 р. №897 (далі – Постанова НКРЕ №897).

НКРКП розробляє та затверджує методології (порядки) формування тарифів на теплову енергію у сфері тепlopостачання для суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках, ліцензування діяльності яких здійснює НКРКП⁷⁶.

⁷¹ Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва (крім діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, теплоелектростанціях, атомних електростанціях і когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії)» від 10.08.2012 р. №276.

⁷² Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами» від 10.08.2012 р. №277.

⁷³ Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання теплової енергії» від 10.08.2012 р. №278.

⁷⁴ Статті 13, 20, 3У «Про тепlopостачання»; стаття 7, 3У «Про житлово-комунальні послуги»; стаття 28, 3У «Про місцеве самоврядування в Україні»; стаття 18, 3У «Про місцеві державні адміністрації».

⁷⁵ Пункт 5, Указ Президента України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики» від 23.11.2011 р. №1059/2011.

⁷⁶ Стаття 16, 3У «Про тепlopостачання».

При цьому, на сьогодні, ліцензіати НКРКП формують тарифи на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії відповідно до положень Постанови КМУ «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» від 01.06.2011 р. №869.

Для діяльності з транспортування теплової енергії НКРКП розробила Методику формування тарифів на транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами на принципах стимулюючого регулювання⁷⁷.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації та органи місцевого самоврядування не мають повноважень розроблення методик ціноутворення, тому мають дотримуватися порядків формування тарифів на виробництво, транспортування, постачання ТЕ та послуг централізованого опалення і централізованого постачання гарячої води, які затверджує Кабінет міністрів України. Зокрема, це порядки формування тарифів, затверджені ПКМУ №869 від 01.06.2011 р.

Проведений аналіз методики розрахунку тарифів на теплову енергію, що виробляється на установках з використанням НПДЕ засвідчив певні особливості методики, що ускладнюють її застосування у практиці підприємств:

- У Постанові НКРЕ №896 зазначено, що її дія поширюється на суб'єктів господарювання, що мають *увласності* ТЕЦ, ТЕС, АЕС та установки з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії, незалежно від їх відомчої належності та форм власності, які здійснюють або мають намір здійснювати підприємницьку діяльність з комбінованого виробництва електричної та теплової енергії. Таке формулювання має суттєве обмеження для залучення у сферу альтернативної енергетики суб'єктів господарювання, що мають у користуванні (*в оренді, концесії, тощо*) установки з використанням НПДЕ. Скоріш за все на практиці зазначене обмеження не діє, оскільки відповідно до Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на установках з використанням НПДЕ є можливим при наявності джерел теплової енергії у власності або користуванні ліцензіата.
- Постанова НКРЕ №896 не містить положень, які б відображали специфіку розрахунку тарифів на теплову енергію, вироблену установками з використанням НПДЕ.
- Розрахунки тарифу надаються не пізніше ніж за 90 календарних днів до початку розрахункового періоду. Тобто розрахунки тарифів слід подавати до НКРЕ не пізніше ніж за 3 місяці до початку розрахункового періоду, яким є, як правило, один рік. Затвердження тарифів на відпуск електричної та теплової енергії на інші терміни можливе за умови прийняття НКРЕ відповідного рішення.
- Окремі положення Постанови №896 мають посилання на акти законодавства, що втратили чинність. Наприклад, Додатки 1 та 2 до цього Порядку заповнюються відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», який втратив чинність із набуттям чинності Податкового Кодексу.
- Суб'єкт господарювання повинен подати розшифровки статей витрат виробничої собівартості, які за структурою не відповідають структурі витрат, передбаченій П(С)БО 16 «Витрати»⁷⁸, та відрізняються від структури витрат, передбаченої Постановою КМУ №869. Зокрема, відсутні окремо прямі витрати та загальновиробничі витрати, вони наводяться сумарно як виробнича собівартість. Це не дає можливості перевірити правильність розподілу загальновиробничих витрат між виробництвом теплової та електричної енергії (у випадку, якщо суб'єкт здійснює комбіноване виробництво) та в подальшому правильності їх розподілу між виробництвом, транспортування, постачанням теплової енергії та іншими видами діяльності (у випадку якщо суб'єкт господарювання не лише виробляє ТЕ на установках з використанням НПДЕ). Витрати на збут відсутні, фінансові витрати показані як «інші (% за кредит)».
- У тексті Постанови НКРЕ №896 неодноразово зустрічається *«тариф на відпуск теплової енергії»*, хоча тарифу з такою назвою відповідно до законодавства не існує і в жодного з регуляторних органів немає повноважень встановлювати тариф на відпуск ТЕ.

Повний перелік матеріалів, які ліцензіат повинен подати до НКРЕ для затвердження тарифу на виробництво ТЕ, міститься в пунктах 6, 7, 9, 10 Постанови НКРЕ № 896 і включає, крім іншого, інвестиційну програму, затверджену відповідно до статуту ліцензіата та погоджену з центральним органом виконавчої влади, що здійснює управління в електроенергетиці. На вимогу НКРЕ надаються інші додаткові матеріали.

У випадку якщо суб'єкт господарювання виробляє теплову енергію не лише на установках з використанням НПДЕ, але й на котельнях на традиційних видах палива, то після встановлення тарифу на виробництво теплової

⁷⁷ Постанова НКРКП «Про затвердження Методики формування тарифів на транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами на принципах стимулюючого регулювання» від 02.11.2012 р. №357.

⁷⁸ Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджені наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. №318.

енергії НКРЕ, він повинен здійснити розрахунок тарифу на виробництво теплової енергії відповідно до Постанови КМУ №869. В цьому випадку встановлена НКРЕ повна планована собівартість ТЕ, виробленої установками з використанням НПДЕ, включається до прямих витрат у складі тарифу на виробництво ТЕ (п. 18 Постанови КМУ №869).

Суб'єкт господарювання подає на затвердження до НКРКП або до ОМС (критерії визначені ліцензійними умовами провадження діяльності з виробництва ТЕ) розрахунки тарифу на виробництво ТЕ (до складу якого входить планова собівартість виробництва теплової енергії на установках з використанням НПДЕ). При цьому, якщо регуляторним органом є ОМС, то перш ніж подати йому розрахунки тарифів, суб'єкт господарювання повинен одержати висновок Держцінінспекції про економічну обґрунтованість планових витрат у порядку, затвердженому Мінекономрозвитку. Ця вимога вступила в силу в серпні 2013 року шляхом внесення змін в ПКМУ №869. Порядок надання висновків затверджено Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Змін до Порядку надання висновків щодо розрахунків економічно обґрунтованих планованих витрат під час формування тарифів на окремі види житлово-комунальних послуг» від 03.12.2013 р. №1428.

Якщо суб'єкт господарювання також здійснює діяльність з транспортування і постачання ТЕ, він виконує розрахунок тарифів на транспортування та постачання ТЕ відповідно до Постанови КМУ №869 і подає їх до НКРКП або до ОМС (відповідно до критеріїв ліцензійних умов провадження діяльності з транспортування та постачання ТЕ). Аналогічно тарифу на виробництво ТЕ, якщо регуляторним органом суб'єкта господарювання, що здійснює транспортування та постачання ТЕ, є ОМС, то перш ніж подати йому розрахунки тарифів на транспортування та постачання ТЕ, суб'єкт господарювання також повинен одержати висновок Держцінінспекції.

Таким чином, суб'єкт господарювання який одночасно виробляє теплову енергію на установках з використанням НПДЕ та котельнях на традиційних видах палива, а також здійснює діяльність з транспортування та постачання теплової енергії, повинен при ціноутворенні узгодити вимоги порядків формування тарифів, які встановлені різними регуляторними органами, а саме:

- в частині структури витрат;
- в частині механізму розподілу загальновиробничих та адміністративних витрат між видами діяльності;
- визначити тариф на теплову енергію для споживача шляхом приведення розрахунків тарифів на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії до єдиного знаменника, тобто визначити тариф на 1 Гкал реалізованої споживачам теплової енергії.

Відповідно до змін внесених до ЗУ «Про житлово-комунальні послуги» Законом України від 10.04.2014 р. № 1198-VII виконавцем послуг з централізованого опалення та послуг з централізованого постачання гарячої води для об'єктів усіх форм власності є суб'єкт господарювання з постачання теплової енергії (теплопостачальна організація).

Виконавець послуг з централізованого опалення та постачання гарячої води повинен додатково сформувати тарифи на зазначені послуги, одержати висновок про економічну обґрунтованість планових витрат в Держцінінспекції та подати розраховані на послуги тарифи на затвердження до НКРКП (якщо він є ліцензіатом НКРКП з виробництва, транспортування, постачання ТЕ) або до ОМС (якщо він є ліцензіатом ОДА з виробництва, транспортування, постачання ТЕ).

Очевидно, що наявність декількох регуляторних органів та декількох порядків формування тарифів на ТЕ для суб'єктів, що здійснюють декілька видів діяльності у сфері теплопостачання, значно ускладнюють та уповільнюють процес встановлення тарифів на ТЕ. Зокрема, для суб'єктів, що одночасно виробляють ТЕ на установках з використанням НПДЕ та на котельнях на традиційних видах палива, наявність встановленого НКРЕ тарифу на виробництво ТЕ на установках з використанням НПДЕ, не дасть можливості відшкодувати витрати по цьому виду діяльності до тих пір, поки не буде затверджений тариф на ТЕ НКРКП або ОМС. В свою чергу НКРКП або ОМС не встановить тариф на ТЕ до тих пір, поки суб'єкт господарювання не одержить висновок щодо економічно обґрунтованих планових витрат Держцінінспекції⁷⁹.

⁷⁹ 5 травня 2014 року на офіційному сайті Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства розміщено проект змін до Постанови КМУ № 869, яким передбачено скасування необхідності одержання висновків Держцінінспекції. Режим доступу: minregion.gov.ua

Встановлення тарифів у сфері тепlopостачання здійснюється відповідно до процедур, які визначені уповноваженими на це відповідно до закону органами.

Тарифи на теплову енергію, що виробляється на ТЕЦ, ТЕС, АЕС, когенераційних та на установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії, затверджує та переглядає НКРЕ відповідно до Постанови НКРЕ «Про затвердження Процедури перегляду та затвердження тарифів для ліцензіатів з виробництва електричної та теплової енергії» від 12.10.2005 р. №898 (далі – Постанова НКРЕ №898).

Тарифи на теплову енергію, її виробництво (крім виробництва на ТЕЦ, ТЕС, АЕС, когенераційних установках та на установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії), транспортування та постачання встановлює НКРКП відповідно до Постанови НКРЕ «Про затвердження Процедури встановлення тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування, постачання» від 17.02.2011 р. №244 (далі – Постанова НКРЕ №244). Положення Постанови НКРЕ №244 поширюються лише на ліцензіатів НКРКП. Для ліцензіатів Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, що здійснюють виробництво, транспортування, постачання теплової енергії, окремі питання процедури встановлення тарифів зазначені в Постанові КМУ №869, Законах України «Про тепlopостачання», «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг».

Тарифи на послуги з централізованого опалення і централізованого постачання гарячої води встановлюють:

- НКРКП - для суб'єктів, що є ліцензіатами НКРКП з виробництва, транспортування, постачання ТЕ;
- відповідно до повноважень Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації та органи місцевого самоврядування - для суб'єктів, що є ліцензіатами ОДА з виробництва, транспортування, постачання ТЕ.

Тарифи на послуги встановлюються з урахуванням вимог Наказу Мінрегіону «Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, структуру цін/тарифів, зміну цін/тарифів з обґрунтуванням її необхідності та про врахування відповідної позиції територіальних громад» від 30.07.2012 р. №390 (далі – Наказ Мінрегіону №390).

Процедура перегляду та затвердження тарифів визначена в законодавстві чітко. Але виконання вимог усіх зазначених нормативно-правових актів вимагає значного часу, у т.ч. через неможливість здійснювати процедури по встановленню тарифів одночасно з іншими, наприклад, одночасно з одержанням ліцензій.

Зокрема, перш ніж подати розрахунки відповідних тарифів до уповноважених встановлювати їх органів, суб'єкт господарювання має одержати ліцензію на провадження господарської діяльності. Щодо діяльності з виробництва ТЕ на установках з використанням НПДЕ рішення про видачу ліцензії або відмову у видачі НКРЕ приймає в термін не пізніше ніж **30 днів з дня отримання заяви та відповідних документів**. Далі, за вимогою Постанови НКРЕ №896 та Постанови НКРЕ №898 розрахунок тарифів на виробництво ТЕ на установках з використанням НПДЕ надається до НКРЕ **не пізніше ніж за 90 календарних днів до початку розрахункового періоду**. Відповідно до Постанови НКРЕ №898 рішення про перегляд тарифів на виробництво ТЕ на установках з використанням НПДЕ приймається **протягом десяти робочих днів** з дати реєстрації заяви. При цьому, суб'єкт господарювання може очікувати дотримання встановлених термінів розгляду заявки лише у разі, якщо сама заявка оформлена належним чином, в іншому випадку, НКРЕ може повернути її на доопрацювання. У такому разі процес встановлення тарифів триватиме ще довше.

Якщо суб'єкт господарювання також здійснює інші види діяльності у сфері тепlopостачання, наприклад, виробляє ТЕ на котельнях на традиційному паливі, транспортує та постачає ТЕ, то він також повинен одержати відповідні ліцензії, рішення про видачу яких приймається органом ліцензування не пізніше ніж за **десять робочих днів** з дати надходження заяви. Лише після одержання ліцензій та встановлення НКРЕ тарифу на виробництво теплової енергії на установках з використанням НПДЕ, він може подати розрахунок тарифу на ТЕ до НКРКП або ОМС. Якщо органом регулювання такого суб'єкту є НКРКП, то відповідно до Постанови НКРЕ №244, термін розгляду заяви становить **один календарний місяць**, якщо орган місцевого самоврядування – термін розгляду не визначений. Крім того, якщо органом регулювання є ОМС, то перш ніж подавати йому розрахунок тарифів на ТЕ, необхідно одержати висновок Держцінінспекції про економічну обґрунтованість планових витрат. Рішення щодо надання висновку або відмови в наданні висновку приймається Держцінінспекцією в строк, що не перевищує десяти робочих днів з дати реєстрації документів службою діловодства.

Якщо суб'єкт господарювання є виконавцем послуг з централізованого опалення та ГВП, то до встановлення

тарифів йому додатково необхідно виконати вимоги Наказу Мінрегіону №390, яким передбачено, що строк, протягом якого від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань приймаються зауваження і пропозиції, встановлюється суб'єктом господарювання, але він не може бути *меншим ніж 14 календарних днів та більшим ніж 20 календарних днів* з дня повідомлення споживачів про намір здійснити зміну тарифів на житлово-комунальні послуги.

1.6. Державна підтримка та стимулювання у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та теплопостачання

Державна підтримка та стимулювання у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та теплопостачання здійснюється відповідно до чинного законодавства України, зокрема:

- Закону України «Про енергозбереження»,
- Закону України «Про альтернативні джерела енергії»,
- Закону України «Про альтернативні види палива»,
- Закону України «Про теплопостачання».

Перелік заходів, економічних стимулів та механізмів державної підтримки у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та теплопостачання, які визначені у зазначених вище законах, детально визначений у *Додатку V*.

Напрямки стимулювання підприємств, об'єднань та організацій у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та теплопостачання найбільш детально визначені у статті 16 Закону України «Про енергозбереження», та включають:

- пріоритетне кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів;
- надання податкових пільг;
- встановлення підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів;
- отримання цільових державних та інших субсидій і безповоротного асигнування на виконання пошукових науково-дослідних робіт у сфері енергозберігаючих технологій і нетрадиційних видів енергії, на виробництво та освоєння нових видів енергозберігаючої техніки та технології.

Пріоритетному кредитуванню підлягають енергозберігаючі заходи, що вживаються згідно з рекомендаціями центрального органу виконавчої влади (ЦОВВ), що реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, включаючи витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, виготовлення дослідних зразків та експериментальних установок, впровадження у виробництво високоефективних технологічних процесів, обладнання та матеріалів.

Закон України «Про енергозбереження» включає заходи щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів, використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії, виробництва альтернативних видів палива до переліку тих, що підлягають пріоритетному кредитуванню.

Придбання з ініціативи підприємств - споживачів паливно-енергетичних ресурсів енергозберігаючих технологій, обладнання, матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, а також інвестиції у створення енергозберігаючих технологій, виробництво енергозберігаючого обладнання, матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, у створення і впровадження технологій використання нетрадиційних джерел енергії, виробництва альтернативних видів палива, в будівництво енергозберігаючих об'єктів *кредитуються на пільгових умовах за наявності відповідного експертного висновку органів управління енергозбереженням*.

Порядок пріоритетного кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів, використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії, виробництва альтернативних видів палива встановлюється Кабінетом Міністрів України (*ПКМУ «Про затвердження Порядку надання пільгових кредитів для реалізації інвестиційних проектів впровадження енергозберігаючих технологій та технологій з виробництва альтернативних джерел палива» №695 від 18.05.2006 р.*).

Розмір зниження відсоткової ставки за пільговими кредитами залежить від енергетичної ефективності впровадження енергозберігаючих заходів. Компенсація збитків кредитних установ від зменшення позикового відсотка проводиться за рахунок коштів фонду енергозбереження. Розміри податкових, кредитних та інших пільг встановлюються згідно з законодавством України.

Податкові пільги

На виконання задекларованих у нормативно-правових актах законодавства економічних стимулів та заходів державної підтримки у Податковому кодексі України відповідно передбачено *податкові пільги* певним суб'єктам господарювання (платникам податків), за видами діяльності, об'єктами оподаткування або характеру та суспільного значення здійснюваних ними витрат.

Податкові пільги, порядок та підстави їх надання встановлюються з урахуванням вимог законодавства України про захист економічної конкуренції виключно Податковим кодексом України (ПКУ, Кодекс), рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, прийнятими відповідно до ПКУ.

Відповідно до ПКУ, податкова пільга – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності підстав, визначених у пункті 30.2 статті 30 Кодексу. Підставами для надання податкових пільг є особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат.

Для цілей цього звіту буде розглянуто податкові пільги у сфері впровадження енергоефективних технологій та альтернативної теплової енергетики (далі – альтернативної енергетики), зокрема щодо особливостей справляння податку на прибуток та звільнення від сплати податку на додану вартість (ПДВ). Суб'єкти господарювання (платники податків) за наявності відповідних підстав можуть мати податкові пільги з інших податків і зборів, а також не мати їх, наприклад, якщо не є платниками ПДВ та/або податку на прибуток.

Податкові пільги у сфері альтернативної енергетики і енергозбереження поширюються на:

- виробників енергозберігаючого обладнання, техніки, матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами ПЕР,
- виробників обладнання для використання нетрадиційних та поновлювальних джерел енергії,
- виробників альтернативних видів палива,
- підприємства, які використовують устаткування, що працює на нетрадиційних та поновлювальних джерелах енергії, альтернативних видах палива.

Податок на прибуток підприємств

Чинне податкове законодавство містить як загальні, так і спеціальні норми щодо звільнення від оподаткування прибутку підприємств паливно-енергетичного комплексу (ПЕК), підприємств, які впроваджують енергоефективні технології, а також у сфері альтернативної енергетики, та, відповідно, викладені у декількох статтях двох розділів ПКУ, а саме:

- у статтях 154 «Звільнення від оподаткування» та 158 «Особливості оподаткування прибутку підприємств, отриманого у зв'язку із впровадженням енергоефективних технологій» розділу III «Податок на прибуток» ПКУ,
- у пункті 15 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ.

Інформація про податкові пільги з податку на прибуток, що передбачені у Податковому кодексі України в сфері альтернативної теплоенергетики наведено на схемі в *Додатку VI*.

Розглянемо податкові пільги з податку на прибуток окремо для кожної категорії підприємств більш докладно.

Податкові пільги підприємствам, які впроваджують енергоефективні технології

З метою стимулювання підприємств, що впроваджують енергоефективні технології, передбачено звільнення від оподаткування податком на прибуток 80 відсотків прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України (пункт 158.1. стаття 158 ПКУ), який включає:

- устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;

- матеріали, сировину, устаткування та комплектуючі, які будуть використовуватись у виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;
- енергоефективне обладнання і матеріали, виробли, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;
- засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;
- устаткування для виробництва альтернативних видів палива.

Таке звільнення від оподаткування діє протягом 5 років з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності виробництва. Платник податку повинен забезпечити окремий облік прибутку або збитку, отриманого від продажу на митній території України таких товарів.

Суми коштів, вивільнених у зв'язку з наданням податкової пільги, повинні спрямовуватися платником податку на збільшення обсягів виробництва. У разі порушення цільового використання коштів платник податку зобов'язаний визначити прибуток, неоподаткований у зв'язку з наданням податкової пільги, та оподаткувати його в поточному періоді, а також сплатити за відповідний період пеню в розмірах, визначених ПКУ.

Крім того пункт 158.2. статті 158 ПКУ передбачає звільнення від оподаткування 50 відсотків прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств, що включені до Державного реєстру підприємств, установ та організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів, строком на 5 років з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності виробництва.

До Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів, включаються підприємства, установи та організації, включені до галузевих програм із енергоефективності і за результатами проведення експертизи в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів, та отримали висновок такого органу про відповідність енергоефективних заходів та енергоефективних проектів, що вже впроваджені або перебувають на стадії розроблення та впровадження, критеріям енергоефективності та включені до галузевих програм з енергоефективності.

При впровадженні платником податку енергоефективних заходів та енергоефективних проектів такий платник повинен забезпечити окремий облік прибутку або збитку, отриманого від здійснення зазначених заходів та реалізації проектів.

Податкові пільги для підприємств теплопостачання та підприємств паливно-енергетичного комплексу (ПЕК)

Звільняється від оподаткування прибуток *суб'єктів господарювання теплопостачання* в межах витрат, передбачених інвестиційними програмами, погодженими органом місцевого самоврядування (в межах його компетенції) та схваленими НКРКП (для суб'єктів, регулювання діяльності яких здійснює така комісія), на капітальні інвестиції в будівництво (реконструкцію, модернізацію) об'єктів теплопостачання, та/або сум, спрямованих на повернення кредитів, які використані для фінансування зазначених цілей (пп. 154.9 ст. 154 ПКУ).

Звільняється від оподаткування прибуток *підприємств паливно-енергетичного комплексу* в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму: в межах витрат, передбачених інвестиційними програмами, погодженими органом місцевого самоврядування (в межах його компетенції) та схваленими НКРКП (для суб'єктів, регулювання діяльності яких здійснює така комісія), на капітальні інвестиції в будівництво (реконструкцію, модернізацію) об'єктів теплопостачання, та/або сум, спрямованих на повернення кредитів, які використані для фінансування зазначених цілей (пп. 154.9 ст. 154 ПКУ).

Порядок розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення затверджено Наказом Мінрегіонбуду №630 від 14.12.2012 р. та Постановою НКРКП №381 від 14.12.2012 р.

Податкові пільги для виробників альтернативних видів палива

Відповідно до пункту 15 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ тимчасово, до 1 січня 2020 року, звільняється від оподаткування прибуток виробників біопалива, отриманий від продажу біопалива.

Належність палива до альтернативного підтверджується документом про ідентифікацію палива, що видається

уповноваженим органом виконавчої влади в порядку, визначеному постановою КМУ від 05.10.2004 р. №1307 «Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного» (далі - Постанова №1307).

Отже, виробники біологічного палива з метою реалізації своєї продукції та відповідно отримання права на податкову пільгу з податку на прибуток, повинні отримати свідоцтво про належність палива до альтернативного. Свідоцтво видається строком на два роки за результатами розгляду Національним агентством з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів заяви про видачу свідоцтва та експертного висновку про наявність ознак альтернативного виду палива, яке надається в порядку та за формою, затвердженими наказом Державного комітету України з енергозбереження від 10.12.2004 р. №183.

Біологічні види палива, призначені для реалізації як товарна продукція, підлягають обов'язковій сертифікації відповідно до законодавства. Суб'єкти господарської діяльності, які реалізують свою продукцію, на вимогу покупця надають документ, що підтверджує якість палива та його належність до альтернативних видів палива.

Отже, виробники біологічного палива з метою реалізації права на податкову пільгу повинні отримати експертний висновок та свідоцтво про належність палива до альтернативного.

Податкові пільги підприємствам, які здійснюють діяльність з одночасного виробництва електричної і теплової енергії з використанням біологічних видів палива та/або провадять діяльність з виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива

Тимчасове звільнення від податку на прибуток підприємств до 1 січня 2020 року, яке визначено у пункті 15 Підрозділу 4 «Особливості справляння податку на прибуток підприємств» розділу XX «Перехідні положення» ПКУ, поширюється на виробників електричної і теплової енергії з використанням біологічних видів палива. Податкові пільги для виробників електричної енергії з використанням біологічних видів палива для цілей цього звіту не розглядалися.

Зазначена податкова пільга застосовується з урахуванням норм пункту 21 підрозділу 4 розділу XX ПКУ, яким визначено, що суми вивільнених коштів спрямовуються таким платником на створення чи переоснащення матеріально-технічної бази, збільшення обсягу виробництва (надання послуг), запровадження новітніх технологій та/або повернення кредитів (у тому числі отриманих до дня набрання чинності ПКУ), використаних на зазначені цілі, та сплату процентів за ними.

З метою оподаткування, суми вивільнених коштів визнаються доходами одночасно з визнанням витрат, понесених за рахунок цих коштів, у розмірі таких витрат.

Порядок цільового використання вивільнених від оподаткування коштів встановлений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2011 р. №299 встановлює, що вивільнені кошти в бухгалтерському обліку обліковуються на окремому субрахунку рахунку «Цільове фінансування і цільові надходження» відповідно до встановлених стандартів.

Зокрема, відповідно до пунктів 16 - 19 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. №290, цільове фінансування не визнається доходом доти, доки не існує підтвердження того, що воно буде отримане та підприємство виконає умови щодо такого фінансування.

Отримане цільове фінансування (у тому числі кошти, вивільнені від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток підприємств) визнається доходом протягом тих періодів, у яких були зазначені витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування.

Цільове фінансування капітальних інвестицій визнається доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів інвестування (основних засобів, нематеріальних активів тощо) пропорційно сумі нарахованої амортизації цих об'єктів.

Цільове фінансування для компенсації витрат (збитків), яких зазнало підприємство, та фінансування для надання підтримки підприємству без установлення умов його витрачання на виконання у майбутньому певних заходів визнаються дебіторською заборгованістю з одночасним визнанням доходу.

Наявність такої кількості вимог до відображення в обліку та при оподаткуванні операцій, пов'язаних із реалізацією права на звільнення від оподаткування прибутку виробників ТЕ з використанням біологічних видів палива, на практиці може перешкоджати суб'єкту господарювання фактично одержати вигоду від наявності зазначеної пільги.

Зокрема, складність становить дотримання вимог щодо:

- ідентифікації доходів від діяльності з виробництва ТЕ з ВДЕ у разі, якщо платних податку здійснює декілька видів ліцензованої діяльності у сфері теплопостачання (більш детально описано у розділі 1.4 цього звіту) та забезпечення їх документального підтвердження. Для такого підприємства обсяги відпущеної/реалізованої теплової енергії, яка була вироблена із використанням біологічних видів палива, можна визначити лише розрахунково. Забезпечити документальне підтвердження обсягів реалізації ТЕ можливо лише при розміщенні джерела генерації енергії безпосередньо для відпуску ТЕ певній групі споживачів (наприклад, бюджетній установі – школі, лікарні, тощо). У іншому випадку, суми доходів від реалізації ТЕ не будуть підтверджені документально, а такий підхід є неприйнятним з точки зору податкового законодавства. Як наслідок, виробникам ТЕ з використанням біологічних видів палива буде складно відстояти своє право на звільнення від оподаткування прибутку за цим видом діяльності.
- ведення окремого обліку прибутку від діяльності з виробництва ТЕ з використанням біологічних видів палива. Практично неможливо цю вимогу застосувати підприємствам, які одночасно є ліцензіатами з транспортування та постачання теплової енергії, а також надають послуги ЦО та ГВП, оскільки в єдиному технологічному циклі та за наявності проблеми ідентифікації доходу від діяльності з виробництва ТЕ з використанням БВП досить складно або практично неможливо визначити її фінансовий результат.

Податкові пільги для виробників техніки, обладнання та устаткування, що споживають біологічні види палива

Відповідно до пункту 15 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ, тимчасово, до 1 січня 2020 року, звільняється від оподаткування прибуток виробників техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону України від 14.01.2000 р. №1391-XIV «Про альтернативні види палива» (далі - Закон №1391) для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин та енергетичних установок, які споживають біологічні види палива, одержаний від продажу зазначеної техніки, обладнання та устаткування, що були вироблені на території України.

Зокрема, статтею 7 Закону №1391 встановлено, що до технічних засобів, які працюють на альтернативних видах палива, належать засоби, призначені або переобладнані для роботи принаймні на одному з видів альтернативного палива або на суміші традиційного палива з альтернативним, в яких вміст біоетанолу відповідає вимогам нормативних документів, що здатні працювати на такому паливі без погіршення безпечності, надійності та відповідності їх екологічних показників вимогам нормативних документів. Призначення технічного засобу для роботи на альтернативному виді палива підтверджується документом підприємства - виробника цього засобу.

Переобладнання технічного засобу для роботи на альтернативному виді палива погоджується з підприємством - виробником технічного засобу або центральним органом виконавчої влади з питань технічного регулювання у сфері, що стосується конструкції відповідного технічного засобу.

Підтвердження відповідності призначеного або переобладнаного для роботи на альтернативному виді палива технічного засобу здійснюється згідно з вимогами законодавства, що поширюється на технічні засоби, які працюють на традиційних паливах.

До техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції існуючих та будівництва нових підприємств з виробництва біопалив та таких, що використовуються для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалив, відносяться товари, які класифікуються за кодами Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) 8402, 8403, 8404, 8405, 8406, 8416, 8417, 8419, 8422 40 00, 8423 20 00 00, 8423 30 00 00, 8423 81, 8423 82, 8423 89 00 00, 8423 90 00 00, 8514.

До технічних та транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі, відносяться товари, які класифікуються за кодами УКТ ЗЕД 8701, 8702, 8704, 8705, 8709.

Таким чином, у виробників техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива, тимчасово, до 1 січня 2020 року, звільняється від оподаткування прибуток, одержаний від продажу зазначеної техніки, обладнання та устаткування, що були вироблені на території України.

Узагальнена інформація про підприємства, види прибутку за певними видами діяльності та умови звільнення їх від оподаткування податком на прибуток відповідно до ПКУ наведено у таблиці в [Додатку VII](#).

Податок на додану вартість

Інформація про податкові пільги з податку на додану вартість, що передбачені у Податковому кодексі України в сфері альтернативної теплоенергетики, наведено на схемі в *Додатку VIII*.

У частині оподаткування податком на додану вартість у ПКУ передбачено звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій із ввезення певної категорії товарів на митну територію України (відповідно до пункту 197.16. Розділу V «Податок на додану вартість» ПКУ).

Пунктом 197.16. статті 197 ПКУ передбачено звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України, зокрема:

- устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;
- матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва:

а) устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії;

б) матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватись у виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;

в) енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

г) засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів.

Операції із ввезення на митну територію України зазначених товарів звільняються від оподаткування, якщо ці товари застосовуються платником податку для *власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні*.

Таким чином, зазначена податкова пільга поширюється на суб'єктів господарювання, які ввозять на митну територію України товари, перелічені у п. 197.16 статті 197 ПКУ, для власного виробництва. За цих умов теплопостачальне підприємство, яке має намір використовувати енергозберігаюче обладнання або устаткування для власного виробництва ТЕ з використанням біологічних видів палива, має самостійно імпортувати такі товари, та, відповідно, при ввезенні їх на митну територію України не буде сплачувати ПДВ. Якщо імпорт устаткування, яке працює на відновлювальних джерелах енергії, здійснює інший суб'єкт господарювання, який не має наміру використовувати його для власного виробництва, а ввозить його з метою продажу, застосувати зазначену пільгу з ПДВ не має підстав.

У разі порушення вимог щодо цільового використання таких товарів, платник податку зобов'язаний збільшити податкові зобов'язання за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, на суму податку на додану вартість, що мала бути сплачена із зазначених операцій в момент ввезення таких товарів, а також сплатити пеню, нараховану на таку суму податку, виходячи із 120 відсотків облікової ставки Національного банку України, що діяла на день сплати податкового зобов'язання, та за період з дня ввезення таких товарів до дня збільшення податкового зобов'язання.

Відповідно до пункту 2 підрозділу 2 розділу XX «Перехідних положень» тимчасово, до 1 січня 2019 року, звільняються від сплати податку на додану вартість операції з постачання техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону України «Про альтернативні види палива», на території України та імпорту за кодами УКТ ЗЕД, визначеними статтею 7 Закону України «Про альтернативні види палива», техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції існуючих і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива якщо такі товари не виробляють та не мають аналогів в Україні, а також технічних та транспортних засобів у тому числі самохідних сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі, якщо такі товари не виробляються в Україні. Порядок ввезення зазначених техніки, обладнання та устаткування, технічних та транспортних засобів визначається Кабінетом Міністрів України. (ПКМУ №444 від 14.05.2008 р. «Питання ввезення на митну територію України енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектуючих»).

Крім того, імпорт обладнання, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, при його ввезенні на митну територію України відповідно до пунктів 14 і 16 частини першої статті 282 Митного кодексу України звільняється від сплати мита. Звільнення як від ПДВ, так і від мита, може застосовуватися до товарів (обладнання, устаткування, матеріалів, і т.д.), якщо вони застосовуються для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними

якісними показниками не виробляються в Україні. Перелік такого обладнання встановлюється Кабінетом Міністрів України. Відповідний Перелік енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектуючих, що звільняються від ввізного мита, та операції з увезення яких на митну територію України звільняються від обкладення ПДВ, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2008 р. №444.

Слід зазначити, що до Переліку товарів, затвердженого ПКМУ №444 від 14.05.2008 р., неодноразово вносили зміни (остання зміна внесена ПКМУ №790 від 17 жовтня 2013 р.). При цьому, 02.07.2013 р. у ВРУ зареєстровано проект ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу щодо скасування окремих податкових пільг». У пояснювальній записці⁸⁰ до цього проекту закону зазначається, що перелік звільнених від оподаткування товарів з дня затвердження зазначеного Переліку товарів постійно розширювався, як результат, до нього входить фактично звичайне обладнання та устаткування, а також матеріали, використання яких не відповідає меті вказаної податкової пільги. Зазначене призводить лише до необґрунтованих втрат бюджету та стимулювання іноземного виробника. А дана податкова пільга є корупційно-небезпечною й неодноразово була об'єктом розгляду з боку правоохоронних органів. При цьому, надання звільнень від сплати ПДВ є порушенням загальних принципів адміністрування цього податку, а також призводить до спотворення конкуренції на користь імпорту. Тому, автори законопроекту пропонують скасувати зазначені податкові пільги.

Проте у ПКУ не передбачено норм щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з поставки товарів на митній території України (зокрема, біопалива, теплової енергії, виробленої з використанням біологічних видів палива, тощо).

Інших податкових пільг, які безпосередньо стосуються підприємств, що *провадять діяльність з виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива*, зокрема щодо земельного податку, екологічного податку (за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення), тощо ПКУ не містить.

Право на податкові пільги та звітування

Платники податків мають право використовувати податкову пільгу з моменту виникнення відповідних підстав для її застосування і протягом усього строку її дії (пункт 30.3 ПКУ).

Такий платник податків також вправі відмовитися від використання податкової пільги чи зупинити її використання на один або декілька податкових періодів, якщо інше не передбачено ПКУ. Податкові пільги, не використані платником податків, не можуть бути перенесені на інші податкові періоди, зараховані в рахунок майбутніх платежів з податків та зборів або відшкодовані з бюджету (пункт 30.4 ПКУ).

Суми податку та збору, не сплачені суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг, обліковуються таким суб'єктом - платником податків. Облік зазначених коштів ведеться в порядку, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2010 року №1233 (далі – Постанова №1233). Цей порядок є обов'язковим для виконання суб'єктами господарювання, які відповідно до ПКУ не сплачують податки та збори до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг, визначає порядок ведення обліку та складання звіту про суми податкових пільг за формою, визначеною у додатку до Постанови №1233.

Механізм розрахунку суми пільг

Порядок визначення сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг за операціями, які здійснюються на митній території України, затверджений наказом ДПАУ від 29.03.2011 р. №167, визначає механізм розрахунку пільги *з податку на додану вартість (ПДВ)*.

З податку на прибуток суму пільг слід визначати відповідно до Узагальнюючої податкової консультації щодо визначення суми пільги у зв'язку із звільненням прибутку від оподаткування, затвердженої наказом ДПС України від 05.07.2012 р. №584 та Методичних рекомендацій щодо визначення втрат бюджету від застосування пільг з податку на прибуток, що викладені у листі ДПСУ від 06.06.2012 р. №15709/7/15-1217 (див. *вставку 5*).

Крім цього, платники податку, прибуток яких звільнено від оподаткування, за результатами звітного (податкового) періоду подають до органів ДПС Звіт про використання платниками податку на прибуток підприємств вивільнених коштів за формою, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 21.12.2011 р. №1685. Починаючи

⁸⁰ Пояснювальна записка до проекту закону «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо скасування окремих податкових пільг». Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47703.

зі звітнього податкового періоду - I квартал 2013 року платники податку, прибуток яких звільнено від оподаткування, подають Звіт про використання платниками податку на прибуток підприємств вивільнених коштів за формою, з урахуванням змін, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 26.09.2012 р. №1032. Після внесення змін відповідно до наказу МФУ №1032, у звіті окремо зазначаються:

- сума коштів, вивільнених від оподаткування за звітний (податковий) період;
- залишок суми коштів, вивільнених від оподаткування, але не використаних за призначенням на початок року;
- суми вивільнених коштів за напрямками використання окремо (на збільшення обсягів виробництва (надання послуг), створення чи переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій, повернення кредитів, використаних на цілі, що перелічені вище, сплату процентів за цими кредитами);
- залишок суми коштів, вивільнених від оподаткування, не використаних за призначенням на кінець звітнього (податкового) періоду;
- суми коштів, вивільнених від оподаткування, не використаних протягом 1095 днів з дати закінчення періоду, за результатами якого платник податку залишив такі кошти у своєму розпорядженні.

У частині встановлення *підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів*, зазначена норма на сьогодні не реалізована, оскільки не визначена в законодавстві, тобто повністю нівельована. Цей механізм було передбачено в ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств», проте він не знайшов свого відображення у ПКУ.

Для цілей цього звіту не проводилася оцінка заходів державної підтримки науково-дослідних розробок та досліджень.

ВСТАВКА 5.

Алгоритм визначення суми пільги з податку на прибуток:

$$\text{Сума пільги з податку на прибуток} = \frac{(\text{Дпп} - \text{СВ} - \text{ІВ}) \times \text{Сп}}{100\%}$$

Дпп - доходи від діяльності, прибуток якої звільняється від оподаткування;

СВ - собівартість придбаних (виготовлених) та реалізованих товарів (робіт, послуг), яка відноситься до діяльності, прибуток якої звільняється від оподаткування;

ІВ - інші витрати, які відносяться до діяльності, прибуток якої звільняється від оподаткування;

Сп - розмір ставки податку (з 01.01.13 р. по 31.12.13 р. - 19%, з 01.01.14 р. - 18%).

Джерело: п. 151.1 ст. 151, п. 10 підрозд. 4 розд. XX «Перехідні положення» ПКУ, Узагальнююча податкова консультація від 05.07.2012 р. №584.

2

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження проаналізовано положення 129 актів законодавства з питань виробництва теплової енергії із ВДЕ та альтернативних видів палива. Серед них: 37 законів України; 10 указів Президента України; 27 постанов Кабінету Міністрів України; 6 розпоряджень Кабінету Міністрів України; 36 документів – накази, постанови та листи центральних органів виконавчої влади, а також 13 документів, які встановлюють державні будівельні норми, державні стандарти, державні санітарні правила; крім цього, 6 проектів законів та інших нормативних документів.

За результатами дослідження виконано оцінку законодавчого, регуляторного та податкового середовища на предмет ідентифікації проблем, які потребують вирішення шляхом вдосконалення діючого законодавства, а також визначення бар'єрів, які можуть перешкоджати впровадженню проектів виробництва теплової енергії із альтернативних джерел енергії (зокрема біомаси) на місцевому рівні.

Аналіз законодавства свідчить про відсутність єдиної термінології, класифікації, а також національних стандартів стосовно біомаси, біопалива і біоенергії та про неузгодженість термінів в законодавстві України із положеннями Директиви 2009/28/ЄС, що не сприяє розвитку вектору біоенергетики в Україні.

Встановлено, що законодавче, регуляторне та податкове середовище має значний вплив на розвиток виробництва теплової енергії із альтернативних джерел енергії (зокрема біомаси).

Вимоги містобудівельного, земельного законодавства та державних санітарних правил мають широкий спектр, і мають враховуватися при інвестуванні у виробництво теплової енергії із біомаси. Дотримання цих вимог є обов'язковим і вимагає спеціальних знань, як інвесторів так і органів управління та контролю за діяльністю суб'єктів господарювання з питань землевпорядкування та містобудування.

Для вирішення земельних питань, пов'язаних з виділенням земельної ділянки та закріплення прав користування нею, мають враховуватися такі особливі санітарно-гігієнічні та екологічні вимоги як вимоги до встановлення санітарно-захисних зон та охоронних зон.

Вимоги земельного та цивільного законодавства регулюють питання набуття речових прав на земельну ділянку для будівництва опалювальних котелень на альтернативному паливі та об'єктів переробки і складування біопалива, у разі, коли земельна ділянка ще не сформована і не зареєстрована в Державному земельному кадастрі, а також вимоги до проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок особливо цінних земель, земель лісогосподарського призначення, а також земель водного фонду, природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення підлягають на предмет необхідності проведення державної експертизи землевпорядної документації.

При проектуванні котелень на біомасі необхідно враховувати, в першу чергу, законодавчі вимоги до об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, до яких належать котельні на біопаливі, а також будівельні норми та правила щодо визначення джерела сировини; вимог до палива; враховувати умови доставки палива на котельню; умови зберігання запасів палива для котельні; логістику, у т.ч. віддаленість від джерела сировини та інші. Будівельні норми та правила вимагають дотримання особливих вимог проектування складів твердого палива і приймально-розвантажувальних пристроїв для них, які повинні враховувати особливості фізико-хімічних характеристик різних видів твердої біомаси та відповідні параметри щільності.

Враховуючи характеристики біомаси, визначені в законах України, які зумовлюють вірогідність припинення її постачання для котелень у силу непереборних обставин, котельні повинні бути забезпечені дублюючим базовим паливом – природним газом, або мазутом з можливістю їх спалювання. На стадії проектування, реконструкції і експлуатації будівель необхідним є дотримання вимог щодо вибухопожежної і пожежної безпеки забудови, планування, конструктивних рішень і систем протипожежного захисту і пристроїв.

Законодавча вимога ліцензування діяльності із виробництва теплової енергії на установках з використанням НПДЕ (так і інших видів діяльності у сфері тепlopостачання: виробництва теплової енергії на котельнях, які використовують традиційні види палива; транспортування теплової енергії, постачання теплової енергії)

створює необхідність дотримання суб'єктами господарювання умов та правил здійснення усіх видів діяльності, що підлягають ліцензуванню у сфері теплопостачання. Окрім того, ціни суб'єктів господарювання у сфері теплопостачання, у тому числі виробництва теплової енергії на установках із НПДЕ, є регульованими, і тому, по відношенню до суб'єктів господарювання у цій сфері застосовуються вимоги, які встановлюють органи державного регулювання.

Процес встановлення тарифів також регулюється уповноваженими органами та відбувається відповідно до процедур, затверджених нормативно-правовими актами.

Державна підтримка та стимулювання у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та теплопостачання здійснюється відповідно до законів України: «Про енергозбереження», «Про альтернативні джерела енергії», «Про альтернативні види палива», «Про теплопостачання». Із широкого спектру засобів державного стимулювання та підтримки, передбаченого у цих законах, можна виділити такі як: пріоритетне кредитування, надання податкових пільг, встановлення підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів; надання цільових державних та інших субсидій, безповоротного асигнування на виконання пошукових науково-дослідних робіт та освоєння нових видів енергозберігаючої техніки та технології, створення пільгового режиму інвестиційної діяльності і запровадження новітніх технологій у сфері альтернативних видів палива, надання спеціальних державних гарантій захисту іноземних інвестицій, спрямованих на розвиток сфери альтернативних видів палива.

Пріоритетне кредитування суб'єктів господарювання здійснюється відповідно до встановленого Кабінетом міністрів України Порядку. Податкові пільги суб'єктам господарювання (платникам податків) у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та теплопостачання визначені у щонайменше п'яти статтях Податкового кодексу України.

Окремі пільги з податку на прибуток для кожної категорії підприємств та видів операцій мають певні особливості, як щодо розміру податкової пільги, так і щодо умов їх застосування. Отже, отримувачі податкових пільг мають враховувати вимоги ПКУ щодо умов набуття права на пільгу, розміру пільги, періодичності та термін дії пільги, ведення окремого обліку доходу (прибутку), який звільняється від оподаткування, а також забезпечити окремий облік прибутку/збитку від реалізації енергоефективних заходів та енергоефективних проектів, звітувати про суми отриманих пільг та суми вивільнених від оподаткування коштів, враховувати цільові призначення використання податкових пільг, а також нести відповідальність у разі порушення порядку звітування та/або цільового використання коштів, вивільнених від оподаткування.

Суми вивільнених від оподаткування коштів, внаслідок реалізації права на податкові пільги, мають цільове призначення, за недотримання якого передбачена фінансова відповідальність.

Положення закону України «Про енергозбереження» щодо встановлення підвищених норм амортизації, як економічний стимулюючий механізм, втратив свою актуальність через відсутність його реалізації у Податковому кодексі України.

Враховуючи наявність в законодавстві різних тлумачень термінів для біомаси та відсутність визначення терміну «енергія біомаси», для цілей застосування норм податкового законодавства, у т.ч. щодо податкових пільг, слід, у першу чергу, оперувати поняттями у такому значенні, як це передбачено ПКУ.

Серед основних понять, які зазначені у статті 14 ПКУ, є лише одне поняття, яке стосується теми дослідження цього звіту, а саме поняття «відновлювальні джерела енергії». Для цілей оподаткування, це поняття вживається у такому значенні: джерела вітрової, сонячної, геотермальної енергії, енергії хвиль та припливів, гідроенергії, енергії біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів (пункти 14.1.29 статті 14 ПКУ).

Поняття «ВДЕ» визначено тільки у ПКУ. В значній мірі визначення цього поняття перекликається з поняттям «альтернативні джерела енергії», яке наведено у ЗУ «Про альтернативні джерела енергії», проте є дещо звуженим. Про відновлювальні джерела енергії згадується у контексті звільнення від оподаткування ПДВ товарів при їх ввезенні на митну територію України, та стосується устаткування, що працює на ВДЕ, матеріалів, які використовуються для виробництва енергії з ВДЕ, тощо.

Стосовно податкових пільг з податку на прибуток, то в законодавстві передбачено норми виключно з використанням поняття «біологічні види палива». Оскільки ПКУ не містить визначення цього поняття, доцільно використовувати його у значенні, яке зазначається у ЗУ «Про альтернативні види палива».

Підсумовуючи, зазначаємо, що процес формування і вдосконалення законодавства з питань альтернативної енергії не завершений, щороку приймаються нові нормативно-правові акти або вносяться зміни до чинних. Такі нововведення справляють як позитивний так і часом негативний вплив на діяльність суб'єктів господарювання у цій сфері. Так, позитивним моментом стало усунення в 2013 році штучно створеної переваги для підприємств, що працюють на природному газі, щодо можливості одержати дотацію на покриття різниці в тарифах в зв'язку з невідповідністю фактичної вартості ТЕ затвердженим тарифам. Починаючи з вересня 2013 року, таку можливість мають виробники ТЕ,

що працюють не лише на природному газі. Водночас, віднесення проектів будівництва котельні до 5 категорії складності значно ускладнило ситуацію з проектуванням, будівництвом та введенням в експлуатацію котельень на біомасі.

При цьому вже на сьогоднішній день законодавство у сфері альтернативної енергетики є достатньо складним і об'ємним, що вимагає від суб'єктів господарювання у цій сфері доброї обізнаності з ним.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що господарська діяльність з виробництва теплової енергії з альтернативних джерел енергії регулюється значною кількістю актів законодавства, і при цьому, суб'єкти господарювання стикаються з низкою бар'єрів. Їх можна згрупувати як: законодавчі, регуляторні, податкові.

Законодавчі бар'єри

Законодавче визначення терміну «біомаса» не відповідає його визначенню, встановленому у Директиві Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р.; відсутнє також і визначення поняття «енергія біомаси», що створює проблеми щодо визначення зобов'язань України використовувати енергію, що була видобута із відновлюваних джерел, для досягнення цілей енергетичного співтовариства, встановлених зазначеною Директивою. Це також створює підґрунтя для неоднозначного тлумачення податковими органами прав суб'єктів господарювання на користування податковими пільгами, встановленими для виробників теплової енергії, виробленої із біологічних видів палива (біомаси).

Законодавство містить кілька визначень терміну «біомаса». Біомаса розглядається як біологічно відновлювальна речовина органічного походження, а також органічна частина промислових та побутових відходів; як альтернативний вид палива та альтернативне та відновлювальне джерело енергії. Виробництво теплової енергії із біомаси, як альтернативного джерела енергії, є сферою альтернативної енергетики; енергетичні рослинні культури та продукція сільськогосподарського виробництва, які є джерелом енергії, відповідно до законодавства слід класифікувати як нетрадиційні джерела та види енергетичної сировини. Види палива, які виготовлені із біомаси, називаються біопаливом. Термін «енергія біомаси», яка є відновлювальним джерелом енергії, не конкретизований в законодавстві. Усі ці визначення зустрічаються в різних контекстах у законодавстві України та не завжди використовуються як взаємозамінні поняття.

Крім того, в законі України «Про теплопостачання» існує певна неточність у визначенні термінів. Як показав нещодавній досвід, ця неточність створює проблему для практиків при проходженні містобудівельних процедур, необхідних для реалізації проектів виробництва теплової енергії на установах, із використанням ВДЕ.

Зокрема, є неточність класифікації видів енергоносіїв (джерел енергії), які включені до визначення терміну «енергоносії» у статті 1 зазначеного закону. Так, «органічне паливо, електроенергія, нетрадиційні та поновлювані види енергії, вторинні енергетичні ресурси» перелічені через кому, і це дає право тлумачити ці джерела енергії, як різні види. Відповідно, можна формально не відносити біогаз та біомасу, які є нетрадиційними та поновлювальними видами енергії у визначенні закону України «Про альтернативні джерела енергії», до органічних речовин, оскільки поняття «органічне паливо» відокремлене від поняття «нетрадиційні та поновлювальні види енергії».

Сьогодні для біопалива із біомаси не встановлені державні стандарти якості, вимоги до нормованого складу палива, межі його відхилення від нормованих значень, допустимі величини токсичних інгредієнтів і т. ін. Це створює ризики для виробників теплової енергії, пов'язані із низькою спроможністю дотримуватися стабільних і постійних фізико-хімічних характеристик біомаси, необхідних для ефективної роботи паливоспалювального обладнання. Відсутність обов'язкових вимог до якості біомаси як палива перешкоджає формуванню ринку оптового продажу біомаси, який би дозволив довгострокове стабільне постачання біомаси для потреб виробництва теплової енергії без великих коливань ціни.

Крім того, відсутність технічних стандартів до біомаси не стимулює розвиток ринків біомаси на засадах сталості біомаси, що може заважати досягненню екологічних цілей зі скорочення викидів парникових газів, збереженню біорізноманіття та забезпечення безпеки харчування.

Відповідно до закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» до проектної документації на будівництво, зокрема, об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, якими є й котельні на біомасі, додаються результати оцінки впливу на стан навколишнього природного середовища (матеріали оцінки та звіти про оцінку і громадське обговорення). Хоча закон вимагає, щоб порядок проведення такої оцінки визначав Кабінет Міністрів України, останній такого порядку досі не затвердив, у зв'язку з чим доводиться керуватися положеннями ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд» (далі – ДБН А.2.2-1-2003), а також статей 35-36 Закону України «Про екологічну експертизу». Це вносить правову невизначеність у питання оцінки впливу проекту на стан навколишнього природного середовища.

Відсутність законодавчих механізмів економічного стимулювання інвесторів у виробництво ТЕ із ВДЕ шляхом запровадження компенсаційних механізмів по аналогії із «зеленим» тарифом на електричну енергію, гальмує розвиток біоенергетики в Україні. Питання запровадження механізмів економічного стимулювання виробництва теплової енергії із ВДЕ потребує вирішення через відсутність у системах тепlopостачання населених пунктів таких джерел ТЕ, які могли б компенсувати підвищену вартість зеленого тарифу низькою собівартістю вироблення ТЕ, як це має місце в єдиній енергопостачальній системі України за рахунок вироблення електричної енергії на АЕС.

Закон України «Про тепlopостачання» вимагає від органу місцевого самоврядування організувати конкурс на встановлення пріоритетності укладання договорів на закупівлю теплової енергії від виробників теплової енергії, у разі, якщо до магістральної або місцевої теплової мережі приєднані дві або декілька теплогенеруючих організацій. Це положення не діє на практиці, оскільки не встановлено порядку організації конкурсів та відсутні єдині системи (мережі) транспортування споживачам теплової енергії, виробленої із різних джерел. Невизначеність законодавства в питанні пріоритетності закупівель теплової енергії у виробників створює для суб'єктів господарювання потенційні господарські та інвестиційні ризики.

Регуляторні бар'єри (ліцензування, надання документів дозвільного характеру, приєднання до мереж)

Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» встановлено, що ліцензія є єдиним документом дозвільного характеру, який дає право на зайняття певним видом господарської діяльності, що відповідно до законодавства підлягає обмеженню. Практично, для здійснення діяльності з виробництва теплової енергії на установках з використанням НПДЕ, крім ліцензії на виробництво, що видає НКРЕ, необхідною умовою є отримання низки інших документів дозвільного характеру.

Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» розмежував процедури видачі ліцензії та дозволів і скасував низку документів дозвільного характеру, водночас, законом не врегульовані питання необхідності паралельно отримувати вказані документи.

Відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» до документів дозвільного характеру належать: дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ, який дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання у разі надання йому права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності та/або без наявності якого суб'єкт господарювання не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності.

Аналіз законодавства у сфері виробництва теплової енергії із альтернативних джерел енергії засвідчив, що крім ліцензії для провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на установках з використанням НПДЕ ліцензіату необхідно також отримувати додаткові документи дозвільного характеру, за відсутності яких починати або здійснювати діяльність неможливо навіть при наявності ліцензії, зокрема:

- висновки: державної експертизи землепорядної документації щодо об'єктів, які підлягають обов'язковій (первинній, повторній, додатковій) державній експертизі; державної санітарно-епідеміологічної експертизи; за результатами проведення державної експертизи інвестиційних проектів; експертизи щодо відповідності об'єкта вимогам нормативно-правових актів з охорони праці та промислової безпеки (з урахуванням результатів сертифікації в системі УкрСЕПРО у разі її проведення) і спроможності суб'єкта господарської діяльності забезпечити додержання вимог законодавства під час його експлуатації; експертний висновок щодо результатів експертизи проектної документації органу державного пожежного нагляду та інші;
- дозволи: на початок будівельних робіт; дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;
- сертифікати: на закінчений будівництвом об'єкт.

Крім того, виробнику ТЕ із використанням НПДЕ, як ліцензіату НКРЕ, який бажає здійснювати продаж теплової енергії споживачу, або одночасно здійснює ще інші види господарської діяльності у сфері тепlopостачання, – діяльність з виробництва ТЕ (на котельнях на традиційному паливі), комбіноване виробництво ТЕ та ЕЕ, транспортування ТЕ, постачання ТЕ, необхідно отримати окремі ліцензії на виробництво ТЕ (котельнями на традиційному паливі) та/або транспортування теплової енергії, та/або постачання теплової енергії від інших органів державного регулювання (НКРКП або ОДА), якими встановлені відмінні умови та правила здійснення ліцензованих видів діяльності. Відповідно, різними є питання, що підлягають перевірці при здійсненні контролю за дотриманням суб'єктами ліцензійних умов.

Сукупність ліцензій, наявність різних вимог органів ліцензування у сфері тепlopостачання до ліцензіатів, різних порядків контролю за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов та вимог щодо одержання документів дозвільного характеру робить сферу виробництва теплової енергії із ВДЕ (зокрема біомаси) непривабливою для інвесторів.

У сфері тепlopостачання законодавство не передбачає механізму компенсації замовнику (інвестору) вартості будівництва теплових мереж, які необхідні для приєднання об'єктів виробництва теплової енергії із альтернативних джерел. У той же час, такий механізм встановлений у законі «Про електроенергетику» для сфери електроенергетики, зокрема: приєднання об'єктів електроенергетики, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, фінансується в обсязі 50 відсотків за рахунок коштів, передбачених у тарифах на передачу електричної енергії, і 50 відсотків - за рахунок *поворотної фінансової допомоги, яка надається замовником електропередавальній організації*. Аналогічний механізм доцільно законодавчо запровадити для сфери виробництва ТЕ з ВДЕ.

Регуляторні бар'єри (встановлення тарифів)

Законом України «Про тепlopостачання» встановлено, що тариф на теплову енергію для споживача визначається як сума тарифів на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії. Законом не встановлена вимога стосовно затвердження тарифу на теплову енергію для споживача органами державного регулювання. На практиці це не так - через те, що підзаконним актом (Постановою Кабінету Міністрів №869 від 01.06.2011 р.) запроваджена вимога по встановленню тарифу на теплову енергію для ліцензіатів, які здійснюють реалізацію теплової енергії споживачам.

Дія ПКМУ №869 не розповсюджується на тих суб'єктів господарювання, що виробляють ТЕ на установках з використанням НПДН. Якщо вони також мають технічну можливість реалізації виробленої ТЕ безпосередньо споживачу без її транспортування, то продаж виробленої ТЕ безпосередньо споживачу буде відбуватися за договором купівлі-продажу по тарифу на виробництво ТЕ, встановленому НКРЕ. В усіх інших випадках, зокрема, якщо суб'єкт господарювання одночасно виробляє ТЕ на установках з використанням НПДЕ та на котельнях на традиційних видах палива, та існує необхідність транспортування і постачання виробленої ТЕ, суб'єкту господарювання необхідно виконати розрахунки тарифів та подати їх на затвердження уповноважених органів з врахуванням вимог ПКМУ №869.

Відповідно, суб'єкт господарювання, якому НКРЕ встановила тариф на виробництво ТЕ на установках з використанням НПДЕ, маючи встановлений тариф, не може розпочати продаж теплової енергії безпосередньо споживачу або реалізувати теплову енергію через постачальника без додаткових регуляторних процедур, пов'язаних із затвердженням тарифів. Лише ліцензіат, який здійснює реалізацію теплової енергії споживачам, може продати теплову енергію споживачу за тарифом на теплову енергію, який формується як сума тарифів на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії, та підлягає встановленню органами державного регулювання. Таким чином, тепlopостачальна організація повинна розрахувати тариф на теплову енергію для споживачів (сумарний тариф) для врахування вартості виробництва ТЕ на установках з використанням НПДЕ та подати цей тариф на встановлення органам державного регулювання відповідно до повноважень.

Таким чином, положення ПКМУ №869 про необхідність встановлення тарифу на ТЕ як суми тарифів на виробництво, транспортування та постачання ТЕ, створює особливі перешкоди для виробників теплової на установках із використанням НПДЕ, які одночасно виробляють теплову енергію на установках з використанням НПДЕ та котельнях на традиційному паливі, та/або здійснюють транспортування і постачання. Вони не можуть розпочати реалізацію теплової енергії за тарифом, встановленим НКРЕ, та відшкодувати витрати, пов'язані з виробництвом ТЕ на установках з НПДЕ, до того часу, поки ці витрати не будуть прийняті НКРКП (або органом місцевого самоврядування) у складі тарифу на виробництво ТЕ та ТЕ для споживача.

Розрахунок тарифів на виробництво ТЕ на установках з використанням НПДЕ здійснюється відповідно до вимог Постанови НКРЕ №896, що містить ряд положень, які на сьогоднішній день посилаються на закони, що втратили чинність, та не узгоджені з положенням ліцензійних умов та правил здійснення діяльності з виробництва ТЕ на установках з використанням НПДЕ. Такі неузгодженості стосуються питань сфери застосування порядку формування тарифів: чи він поширюється на тих суб'єктів господарювання, які мають установки НПДЕ у власності або користуванні, або лише тих, хто має їх у власності.

Система державного регулювання тарифів створює невиправдані складнощі для тих підприємств, які одночасно виробляють ТЕ на установках з використанням НПДЕ, та котельнях на традиційних видах палива, а також здійснюють діяльність з транспортування та постачання ТЕ, оскільки вони повинні при ціноутворенні узгодити вимоги порядків формування тарифів, які встановлені різними регуляторними органами та різними порядками формування тарифів.

Порядок формування тарифів на установках з використанням НПДЕ також використовує класифікації витрат, перелік статей калькуляції та підходи до розподілу витрат між видами діяльності, які складно зіставити із аналогічними класифікаціями та підходами до розподілу витрат у положеннях стандартах бухгалтерського обліку.

Для підприємств, які здійснюють декілька видів діяльності (переважно інших ліцензованих видів діяльності у сфері електроенергетики чи тепlopостачання) такі відмінності створюють проблеми, пов'язані із дотриманням вимог звітності за ліцензованими видами діяльності.

У сфері виробництва ТЕ на установках з використання НПДЕ не передбачено встановлення двоставкових тарифів на теплову енергію. Це не дає можливості суб'єктам господарювання гарантовано відшкодувати умовно-постійні витрати на виробництво ТЕ, та створює для них нерівні умови господарювання порівняно з виробниками ТЕ на котельнях із використанням традиційних видів палива, яким надана можливість застосовувати двоставкові тарифи.

Процес встановлення тарифів на ТЕ, вироблену на установках з використанням НПДЕ, відбувається лише після одержання ліцензії, та значно розтягнутий в часі, якщо виконувати вимогу подавати розрахунки тарифів до НКРЕ за 90 днів до початку розрахункового періоду та очікувати рішення про встановлення тарифів протягом 10 днів з дня реєстрації заяви. При цьому, практика реєстрації заяв також свідчить про те, що на підготовку прийнятної органом державного регулювання заяви, потрібен час. Якщо суб'єкт господарювання, крім виробництва ТЕ на установках з використанням НПДЕ також здійснює інші види діяльності у сфері тепlopостачання, то він також повинен одержати відповідні ліцензії, здійснити розрахунки тарифів та виконати вимоги процедур по їх встановленню. Для таких суб'єктів господарювання час від моменту одержання ліцензій до встановлення тарифів, є ще довшим.

«Зелених» тарифів або інших стимулюючих тарифних механізмів для ТЕ, виробленої із ВДЕ, законодавством не передбачено, на відміну від практики в інших країнах, наприклад Великобританії, Австрії, досвід яких частково описаний в цьому звіті.

Антистимулом для розвитку виробництва ТЕ з відновлювальних джерел є субсидування з боку держави цін на природний газ для виробництва ТЕ для населення – основного споживача ТЕ для комунально-побутових потреб. Сьогодні ціна на газ для виробництва ТЕ для населення становить 1091 грн./тис. куб. м без ПДВ, а для бюджетних установ та інших споживачів – близько 5100 грн./тис. куб. м без ПДВ. Субсидювання внутрішніх цін на природний газ для населення робить біомасу неконкурентноздатною в системах централізованого тепlopостачання. Як зазначено вище, вартість 1 м³ природного газу для опалення житлових будинків від мереж підприємств комунального енергетики становить близько 1,309 грн. з ПДВ (1,091 грн. без ПДВ). При цьому, вартість 1 кг пелет становить від 1,0 до 1,4 грн. з ПДВ. За енергетичним потенціалом для заміни 1 м³ природного газу необхідно використати 2- 2,5 кг пелет. Таким чином паливна складова в 1 МВт·год виробленої теплоти буде становити: за умови використання природного газу – близько 162 грн.; за умови використання пелет – 387 грн. (у 2,4 рази більше).

Враховуючи вартість біопалива, тариф на ТЕ вироблену з нього, може конкурувати лише з тарифами на ТЕ, вироблену з природного газу для бюджетних установ та інших споживачів.

До регуляторних бар'єрів щодо встановлення тарифів сьогодні слід віднести конфлікт між окремими положеннями закону України «Про тепlopостачання», який полягає в тому, що стаття 20 закону вимагає державного регулювання тарифів на виробництво теплової енергії без винятків, а стаття 21 цього ж закону передбачає можливість організації органом місцевого самоврядування конкурсу на пріоритетність закупівель теплової енергії у виробників. Неможливо запровадити конкурентні засади на ринку виробництва теплової енергії без відмови від державного регулювання тарифів на теплову енергію суб'єктів господарювання, які виборюють право продавати вироблену теплову енергію за конкурсом.

Отже, проблеми **регуляторного характеру** негативно впливають на інвестиційну привабливість ринку використання біопалива для отримання теплоти з відновлювальних джерел енергії і, як наслідок, інвестиційні проекти виробництва теплоти із біомаси сьогодні реалізуються переважно при можливості постачання теплової енергії, виробленої із біомаси, для господарських та побутових потреб бюджетних організацій та групи інших споживачів.

Податкові та інші бар'єри

У законах України «Про альтернативні джерела енергії», «Про альтернативні види палива», «Про тепlopостачання» заходи, механізми підтримки та стимулювання зазначено глобально без їх конкретизації: надання податкових, кредитних та інших пільг, застосування економічних важелів і стимулів, створення сприятливих економічних умов, стимулювання підприємств тощо. Суб'єкт господарювання повинен вивчити ще значний обсяг різних актів законодавства для того, щоб з'ясувати практичні аспекти застосування видів державного стимулювання та підтримки, окреслених в законах.

Найбільш складними для застосування на практиці є положення законодавства щодо реалізації права на податкові пільги суб'єктом господарювання, оскільки, для їх реалізації платник податків стикається із численними обмеженнями та спеціальними порядками по їх застосуванню кожної окремої податкової пільги.

Для того, щоб скористатися своїм правом на податкову пільгу, суб'єкт господарювання має знати значну кількість норм актів законодавства, включаючи значну частину статей та розділів Податкового та Митного кодексів, законів, постанов, наказів та інших підзаконних актів, а також відслідковувати численні зміни та доповнення до них.

Відповідно до норм ПКУ термін використання коштів, вивільнених від оподаткування, обмежено у часі терміном 1095 днів та, в окремих випадках, звужено напрямки використання вивільнених коштів порівняно з тими, що передбачені у Постановах Кабінету Міністрів (ПКМУ №299 від 28.02.2011 р.). Останнє стосується підприємств, які впроваджують енергоефективні технології, і зокрема отримують прибуток від продажу товарів власного виробництва згідно переліку, встановленого КМУ, для яких передбачено їх використання лише на збільшення обсягів виробництва. Крім того, для зазначеної категорії підприємств, встановлено, що ці норми починають діяти з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності виробництва. Таке положення ПКУ не можна вважати дієвим механізмом реалізації податкової пільги, для суб'єктів господарювання, які отримують прибуток від продажу товарів власного виробництва. Підприємство, що реалізує енергоефективне обладнання, навряд чи підвищує власну енергоефективність, тобто залежність права на податкову пільгу від підвищення енергоефективності іншого суб'єкта господарювання - покупця енергоефективного обладнання – є бар'єром для такого платника податків.

Для решти підприємств, які впроваджують енергоефективні заходи та реалізують енергоефективні проекти, у тому числі у сфері альтернативної енергетики, встановлено вимогу ведення окремого обліку прибутку/збитку, отриманого від реалізації зазначених заходів та реалізації зазначених проектів, у порядку, затвердженому КМУ. Порядок визначення та обліку прибутку/збитку, отриманого від реалізації зазначених заходів та реалізації зазначених проектів для таких платників податку не визначено, і на практиці є вкрай сумнівним, що підприємства самостійно розроблять такий порядок. Порядок визначення та обліку фінансового результату є вкрай необхідним і для підприємств, які одночасно провадять декілька видів ліцензованої діяльності у сфері теплопостачання (виробництво ТЕ, у т.ч. з використанням біологічних видів палива, транспортування ТЕ, постачання ТЕ) та/або перебувають у статусі виконавця послуг ЦО і ГВП тощо.

Суб'єкти господарювання, що не сплачують податки та збори у зв'язку з отриманням податкових пільг, зобов'язані вести облік сум таких пільг та відповідно складати і подавати звітність про суми податкових пільг та суми вивільнених від оподаткування коштів.

Щодо податку на додану вартість, то пільгу з цього податку передбачено тільки для суб'єктів господарювання, які імпортують в Україну енергозберігаючі матеріали, обладнання, устаткування та комплектуючі згідно Переліку, визначеного Постановою КМУ №444. Проте, жодних пільг з податку на додану вартість, для операцій поставки на митній території України ПКУ не містить.

Таким чином, податкове законодавство не дає достатніх економічних стимулів для виробників теплової енергії з використанням біологічних видів палива, щоб на перших етапах формування ринку виробництва теплової енергії із біомаси та становлення оптового ринку біомаси мати можливість зменшити податкове навантаження на інвесторів та створити умови для забезпечення доступності теплової енергії із ВДЕ для споживачів, зокрема:

- відсутні податкові пільги з податку на додану вартість для операцій поставки на митній території України, зокрема для поставки виробленої ТЕ з використанням біологічних видів палива;
- пільги з податку на прибуток встановлено у розмірі 50%, 80% та 100% для окремих категорій платників податку (виробники ТЕ, виробники енергозберігаючого обладнання, техніки, виробники альтернативних видів палива, тощо) та видів прибутку, відмінними є термін та період дії цих податкових пільг, а також умови їх застосування,
- отримання податкових пільг зобов'язує вести окремий облік прибутку/збитку за видом діяльності/операцією, прибуток від якої звільняється від оподаткування, а також призводить до додаткового адміністрування обліково-економічних процедур.

Належність пріоритетного пільгового кредитування до переліку дієвих механізмів стимулювання та державної підтримки суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти з впровадження енергозберігаючих технологій та технологій з виробництва альтернативних джерел палива, забезпечується лише у разі отримання суб'єктом господарювання позитивного висновку НАЕР щодо ефективності такого проекту в частині енергозбереження та відповідності пріоритетним напрямкам енергозбереження.

3

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Із результатів дослідження робимо висновки, що є необхідність стимулювання розвитку сфери виробництва теплової енергії із біомаси шляхом внесення змін до актів законодавства України, так і через спілкування та обмін інформацією між зацікавленими сторонами на державному і місцевому рівні, пов'язаними із сектором біоенергетики.

Для вирішення проблем, які були визначені в ході проведення дослідження законодавства України з питань впровадження проектів виробництва теплової енергії із альтернативних джерел енергії (і зокрема біомаси), пропонуємо низку рекомендацій.

Окремі рекомендації вже були озвучені спеціалістами в рамках інших міжнародних проектів або вже є напрацювання Уряду України з їх впровадження. Нами проаналізовані та частково використані для формування рекомендацій такі документи:

- «План дій GREENERGY Initiative 2013», Програма GREENERGY Initiative, ICC Ukraine.
- «План дій по біомасі для України», Нідерландсько-Український G2G (Уряд до Уряду) проект «Біомаса та біопалива» (G2G07UA85), вересень 2009.
- Посібник з розвитку приватного сектору «Залучення інвестицій у сферу відновлювальної енергії України», ОЕСР, жовтень 2012 р.
- Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Закону України Про конвергенцію (зближення) засобів державного регулювання господарської діяльності» від 24.09.2013 р.

Підсумовуючи, пропонуємо внести **зміни до актів законодавства** України якими:

Уточнити визначення терміну «біомаса» з метою приведення його у відповідність до Директиви 2009/28/ЄС та створення умов для податкового стимулювання операцій виробників теплової енергії, виробленої на установках, які працюють на біомасі.

Необхідно чітко визначити в законодавстві види біомаси, енергія якої є відновлюваним джерелом енергії, а також термін «енергія біомаси», по-перше: для визначення зобов'язань України використовувати енергію, що була видобута з відновлюваних джерел, для досягнення цілей енергетичного співтовариства, встановлених Директиві Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р. (Директива 2009/28/ЄС). Зокрема, у жовтні 2012 року Україна взяла на себе зобов'язання в рамках Європейського енергетичного співтовариства досягти 11% відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) в структурі валового кінцевого енергоспоживання до 2020 року. По-друге, таке визначення необхідне виробникам теплової енергії, які використовують біомасу як джерело енергії. Їм необхідно розрізняти виробництво теплової енергії на установках з використанням нетрадиційних джерел енергії та видів енергетичної сировини від виробництва теплової енергії із біопалива, яке можна віднести до відновлювальних джерел енергії.

Внести зміни до визначення терміну «енергоносії» у законі України «Про тепlopостачання» таким чином, аби прийняти традиційну класифікацію джерел енергії на відновлювальні та не відновлювальні. Відповідно, створити умови для того, щоб були всі законодавчі підстави відносити біомасу та біогаз, як органічні речовини, до альтернативних джерел енергії.

Розробити та запровадити на рівні закону спеціальні (стимулюючі, підтримуючі, «зелені») тарифні або інші економічні механізми на ТЕ вироблену із ВДЕ. Врахувати при цьому такий факт, що виробникам теплової енергії на біомасі необхідно забезпечувати котельні дублюючим базовим паливом – природним газом, або мазутом з можливістю їх спалювання, що зумовлено особливостями біомаси, визначеними в законах України, які передбачають вірогідність припинення її постачання для котельних у силу непереборних обставин.

Розробити умови для формування оптового ринку біомаси або напрямку розвитку товарних бірж (у т.ч. сертифікації палива, логістики торгівлі біомасою та її постачання для енергетичних цілей) за регіональним принципом

залежно від потенціалу відповідних місцевих ринків та встановити технічні стандарти до біомаси, які відповідають критеріям сталості біомаси.

Зробити оцінку доцільності розроблення та затвердження постановою Кабінету Міністрів України порядку оцінки впливу на стан навколишнього природного середовища. За відсутності такої доцільності, внести зміни до статті 31 закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», а у разі необхідності, розробити та затвердити відповідну постанову Кабінету міністрів України.

Внести зміни до Закону України «Про теплопостачання», якими визначити умови для розвитку конкурентного середовища на ринку виробництва теплової енергії, у т.ч. виробництва ТЕ із ВДЕ. Зокрема, за наявності технічної спроможності забезпечення транспортування теплової енергії від генеруючих об'єктів та із врахуванням схеми теплопостачання населеного пункту, необхідно передбачити можливість споживачів (фізичних осіб-власників будинків, юридичних осіб, або управителів багатоквартирних будинків) самостійно обирати теплогенеруючу організацію для укладення договору купівлі-продажу теплової енергії. Також слід передбачити порядок для укладення таких договорів як довгострокових.

Внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України №869 в частині скасування вимоги встановлення тарифів на ТЕ для споживача як суми тарифів на виробництво, транспортування та постачання ТЕ для суб'єкта господарювання, що здійснює продаж ТЕ.

Визначити на рівні закону у сфері теплопостачання механізм компенсації замовнику (інвестору) вартості приєднання об'єктів виробництва теплової енергії із альтернативних джерел до теплових мереж по аналогії із механізмом компенсації, визначеним для сфери електроенергетики у законі «Про електроенергетику». Такий механізм має передбачити можливість фінансування приєднання об'єктів виробництва теплової енергії із використанням альтернативних джерел енергії у такій пропорції: 50% за рахунок коштів, передбачених у тарифах на транспортування теплової енергії, та 50% за рахунок поворотної фінансової допомоги, яка надається замовником будівництва теплотранспортуючій організації. Підзаконним актом (постановою Кабінету Міністрів України) слід визначити порядок впровадження положень закону щодо механізму компенсації та повернення теплотранспортуючою організацією фінансової допомоги замовнику.

У сфері державного регулювання пропонуємо:

Удосконалити законодавство шляхом розробки проекту Закону України «Про конвергенцію (зближення) засобів державного регулювання господарської діяльності» (концепція якого вже підготовлена Урядом України), дію якого спрямовано на удосконалення процедур ліцензування та отримання документів дозвільного характеру в частині усунення дублюючих адміністративних процедур, зокрема, необхідності отримання документів дозвільного характеру та/або ліцензій, які дають право на зайняття певним видом господарської діяльності або на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності, що відповідно до законодавства підлягають обмеженню чи державному регулюванню.

До прийняття закону України «Про конвергенцію (зближення) засобів державного регулювання господарської діяльності», обласним адміністраціям розглянути можливість та ініціювати запровадження на регіональному рівні дозвільних центрів для сприяння реалізації інвестиційних проектів у виробництво теплової енергії на установках із використанням НПДЕ за принципом «єдиного вікна», забезпечивши прозорість та скорочення часу на проходження дозвільних процедур для інвесторів.

Розробити план поступового переходу до економічно - обґрунтованих цін на природний газ для виробництва ТЕ для всіх груп споживачів.

Надати повноваження одному регуляторному органу здійснювати ліцензування усіх видів діяльності в сфері теплопостачання, у т.ч. виробництва ТЕ із використанням установок на НПДЕ. Таким органом може бути НКРКП (ОДА – відповідно до ліцензійних умов). Доцільність такої рекомендації полягає в тому, що на практиці існує дуже мало ситуацій, коли виробник може продавати вироблену ТЕ – безпосередньо споживачу, не користуючись тепловими мережами, оскільки містобудівні вимоги передбачають певну відстань об'єктів споживання теплової енергії від джерел виробництва тепла. Відповідно, більшість виробників ТЕ потребуватимуть послуг транспортування ТЕ, або будуть здійснювати транспортування та постачання ТЕ самостійно. Другим вагомим аргументом на користь зазначеної пропозиції є те, що виробництво ТЕ на установках із використанням НПДЕ здійснюють суб'єкти господарювання, які мають ліцензію на виробництво ТЕ на котельнях, що використовують традиційні види палива. Такі суб'єкти господарювання, як правило, є одночасно транспортувальниками та постачальниками ТЕ, і їх діяльність підлягає ліцензуванню НКРКП (або ОДА).

Виключити положення Порядку формування тарифів на ТЕ, її виробництво, транспортування, постачання та послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води (для суб'єктів, що здійснюють одночасно

різні види діяльності у сфері теплопостачання) (Постанова Кабінету Міністрів України №869) щодо вимоги встановлення для ліцензіатів, які здійснюють реалізацію теплової енергії споживачам, тарифів на теплову енергію (які є сумою тарифів на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії), - оскільки це не передбачено законом України «Про теплопостачання», і суттєво збільшує час від моменту встановлення тарифу ліцензіату на виробництво теплової енергії із ВДЕ до моменту, коли ліцензіат може розпочати продаж теплової енергії. Передбачити можливість підприємству самостійно визначати сумарний тариф на теплову енергію на підставі встановлених органом державного регулювання тарифів на окремі види ліцензованої діяльності у сфері теплопостачання.

Внести зміни в законодавство, якими визнати ціни на виробництво теплової енергії вільними у разі, якщо право продажу виробленої енергії виробник виборює на конкурсних засадах.

Запровадити можливість одночасного подання суб'єктом господарювання запиту на одержання ліцензії до органу ліцензування та запиту на встановлення тарифів до органу державного регулювання тарифів.

Викласти в новій редакції Порядок формування тарифів на виробництво ТЕ на установках з використанням НПДЕ (Постанова НКРЕ №896) та гармонізувати його положення із положеннями Порядку формування тарифів на ТЕ, її виробництво, транспортування, постачання та послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води (для суб'єктів, що здійснюють одночасно різні види діяльності у сфері теплопостачання) (Постанова Кабінету Міністрів України №869).

Розробити та запровадити порядок стимулювання населення та підприємств щодо придбання і використання обладнання для виробництва енергії з альтернативних джерел та запровадження енергоефективності.

У сфері пільгового оподаткування пропонуємо:

Розробити комплексні підходи для забезпечення дієвості механізмів податкового стимулювання заходів з енергозбереження та діяльності у сфері альтернативної біоенергетики, що серед іншого може включати:

- роз'яснення порядку надання податкових пільг із визначенням періоду застосування права на податкову пільгу, зокрема, для випадків, які сьогодні визначені нечітко: «момент отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності»;
- розробку механізму застосування одночасно декількох податкових пільг, а саме: щодо застосування пільги з податку на прибуток у разі впровадження енергоефективних технологій (у розмірі 50% прибутку) та виробництва ТЕ з використанням біологічних видів палива (у розмірі 100% прибутку);
- затвердження порядку ведення окремого обліку доходу (прибутку), який звільняється від оподаткування, та прибутку/збитку від реалізації енергоефективних заходів та проектів та надання роз'яснення щодо порядку визначення прибутку від діяльності з виробництва ТЕ з використанням ВДЕ, за наявності ліцензій на провадження господарської діяльності з виробництва ТЕ на традиційному паливі, транспортування ТЕ, постачання ТЕ, надання послуг ЦО і ГВП;
- спрощення умов застосування права на податкову пільгу, як то: виключення вимог з *проведення експертиз, отримання висновків та схвалень, наявність рішень КМУ тощо*;
- усунення окремих обмежень щодо напрямків використання коштів, вивільнених від оподаткування, які поширюються на підприємства, що здійснюють продаж на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України;
- звільнення операцій поставки ТЕ, виробленої з використанням біологічних видів палива, від оподаткування податком на додану вартість (за ставкою 20%) з метою зменшення величини тарифу на теплову енергію для споживачів та стимулювання такого виробництва;
- усунення незрозумілих формулювань положень податкового кодексу в частині визначення розміру податкових пільг у сфері альтернативної енергетики (як, наприклад: «100% прибутку в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму») та заміна їх новими чіткими положеннями.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Посібник «Стимулювання відновлюваної енергетики в Україні за допомогою «зеленого» тарифу», Міжнародна фінансова корпорація (IFC), 2013 р., [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/a8094c004f047e0cb9f0fb3eac88a2f8/GT_Guide_19032013_UKR.pdf?MOD=AJPERES.
2. Посібник з розвитку приватного сектору «Залучення інвестицій у сферу відновлювальної енергії України», ОЕСР, жовтень 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/daf/psd/UkraineRenewableEnergyUKR.pdf>.
3. Посібник для виробників та трейдерів. Стале виробництво та сертифікація біомаси для ринку ЄС. Ешборн, Німеччина, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/2012/2_biomass/GIZ_IER_Sustainability_biomass_handbook_17.02.2012.pdf або [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2011/1_Biomass/23.02.2012_presentation/GIZ_IER_Sustainability_biomass_handbook_17.02.2012.pdf.
4. OECD (2010). Bioheat, Biopower and Biogas. Developments and implications for agriculture. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/bioheat-biopower-and-biogas_9789264085862-en.
5. OECD (2012). Competitiveness and Private Sector Development: Ukraine 2011. Sector Competitiveness Strategy, OECD Publication. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264128798-en>.
6. Ukraine Renewable Energy Newsletter, issue No.23, 21/06/2012, IMEPOWER. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imepower.files.wordpress.com/2012/06/renewable-energy-ukraine-newsletter-23-2012-site.pdf>.
7. Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23.04.2009 р. про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС. Режим доступу: http://sae.gov.ua/wp-content/uploads/2012/07/1__Directive_2009_28_EC_Ukr.pdf.
8. Справочник потребителя біотоплива / [Виллу Варес, Юло Касък, Пеэтер Майсте и др.]; под ред. Виллу Вареса. — Таллин, 2005. -183 с. — ISBN 9985–59–586–6.
9. Коментарі Біоенергетичної асоціації України щодо зауважень Кабінету Міністрів України, Головного науково-експертного управління та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, до проекту Закону України №2946 «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії», автори – Медяник В.Ю., Близнюк А.М., Федоряк Г.Д., Сальдо В.В., Попеску І.В. від 14.06.2013 р. - Режим доступу: <http://www.uabio.org/img/files/news/pdf/letter-to-martynenko-14-06-2013.pdf>.
10. Лист Біоенергетичної асоціації України №39 від 21.10.2013 р. до Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Режим доступу: <http://www.uabio.org/img/files/news/pdf/uabio-letter-minregionbud-cat-hazard.pdf>.
11. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» Головного науково-експертного управління до проекту закону України №2946 від 26.04.2013 р., народні депутати України Медяник В., Близнюк А., Федоряк Г. та ін. Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=46816&pf35401=266196>.
12. EN 14961-1:2010 «Solid biofuels - Fuel specifications and classes – Part 1: General requirements». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.infobio.ru/sites/default/files/14961-1__Biotoplivo_Klassifikaciya.pdf.
13. «План дій по біомасі для України», Нідерландсько-Український G2G (Уряд до Уряду) проект «Біомаса та біопалива» (G2G07UA85), вересень 2009, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.journal.esco.co.ua/2012_2/art137.pdf.
14. Принципові положення. Ідеї для стимулювання розвитку біоенергетики в Україні. Європейсько-українське енергетичне агентство. Опубліковано 15 жовтня 2012 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esco-ua.org/>

euea-energyagency.org/images/Library/position-papers/2012%2003%2005%20Position%20Paper%20EUEA_Bio-energy_UKR.pdf.

15. «План дій GREENERGY Initiative 2013», Програма GREENERGY Initiative, ICC Ukraine, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iccua.org/sites/default/files/plan_diy_greenenergy_initiative__2013.pdf.
16. Government Response to the consultation on proposals to enhance the sustainability criteria for the use of biomass feedstocks under the Renewables Obligation (RO), 22.08.2013 р., [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/231102/RO_Biomass_Sustainability_consultation_-_Government_Response_22_August_2013.pdf.
17. Сайт EUBIONET II, III project, що координований VTT Technical Research Centre of Finland. Режим доступу: www.eubionet.org.
18. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Закону України Про конвергенцію (зближення) засобів державного регулювання господарської діяльності» від 24.09.2013 р. Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/2285.htm>
19. Government Response to the consultation on proposals to enhance the sustainability criteria for the use of biomass feedstocks under the Renewables Obligation (RO), 22.08.2013 р., [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/231102/RO_Biomass_Sustainability_consultation_-_Government_Response_22_August_2013.pdf.
20. Green Electricity Act, Federal Law Gazette no. I no. 149/2002 [Article 1] 159 as amended by 1. the Federal Act, Federal Law Gazette I no. 105/2006, 2. the Federal Act, Federal Law Gazette I no. 10/2007 Режим доступу: <http://www.e-control.at/portal/page/portal/medienbibliothek/recht/dokumente/pdfs/gt-liberalisation-eco-%20idF-2007-04-02.pdf>.
21. Проміжний звіт про діяльність, що проводиться Консультантом за Завданням 1: «Впровадження в повному обсязі Закону про «зелений» тариф та методологія його застосування», ПРОГРАМА РЕГУЛЯТОРНОЇ ПІДТРИМКИ – ЗАВДАННЯ I: Впровадження в повному обсязі закону про «зелений» тариф та методологія його застосування. AF-MERCADOS EMI, EXERGIA, RAMBOLL на замовлення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, з використанням фінансування Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР), наданого Глобальним Екологічним Фондом (ГЕФ), грудень 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uself.com.ua/fileadmin/documents/20976_UREDLF_Task_1_Report_ukr.pdf.
22. International Chamber of Commerce (ICC WBO) - Всесвітня організація бізнесу. Режим доступу: <http://iccwbo.org/>.
23. Український національний комітет міжнародної торгової палати (ICC Ukraine). Режим доступу: <http://iccua.org>.
24. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Проект ОЕСР «Стратегія конкурентоспроможності для України». Режим доступу: <http://www.oecd.org/>.
25. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) - Європейська Економічна комісія Організації Об'єднаних Націй. Проект «Просування інвестицій в енергоефективність для зменшення наслідків зміни клімату та сталого розвитку», Проект «Співробітництва у розвитку підприємництва у секторі біомаси та торгівлі». Режим доступу: <http://www.unecsc.org>.
26. United Nations Development Programme (UNDP) - Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй Проект «Розробка та комерціалізація технологій біомаси в муніципальному секторі в Україні» Режим доступу: <http://www.undp.org.ua/>.
27. United Nations Environment Programme (UNEP) – Програма ООН по навколишньому середовищу. Green Economy Initiative. Режим доступу: <http://www.unep.org/greenconomy/>.
28. Програма «Sustainable Biomass Import Program» Міністерства економіки Нідерландів, проект «Pellets for Power: Sustainable Import Biomass from Ukraine» <http://www.agentschapnl.nl/node/508083>; <http://www.pdaa.edu.ua/>.
29. Програма «Renewable Heat Incentive (RHI)». Режим доступу: <http://www.rhincentive.co.uk>; на офіційному сайті Уряду Великобританії. <https://www.gov.uk/government/policies/increasing-the-use-of-low-carbon-technologies/supporting-pages/renewable-heat-incentive-rhi>.

Додаток І.

Перелік законів та нормативних документів з питань виробництва теплової енергії із відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива

Державна політика з питань біоенергетики у сфері тепlopостачання

Закони України:

1. Закон України «Про тепlopостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV
2. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV
3. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. №555-IV
4. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р. №575/97-ВР
5. Закон України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 09.07.2010 р. №2479-VI
6. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. №1775-III
7. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 р. №1682-III
8. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р. №877-V
9. Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 р. №74/94-ВР
10. Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 р. №2509-IV
11. Закон України «Про відходи» від 05.03.1998 р. №187/98-ВР
12. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення розрахунків за енергоносіями» від 29.04.2014 р. 1198-VII

Укази Президента України:

1. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 грудня 2005 року «Про стан енергетичної безпеки України та основні засади державної політики у сфері її забезпечення» від 27.12.2005 р. №1863/2005
2. «Про невідкладні заходи щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів» від 28.02.2008 р. №174
3. «Про рішення Ради національної безпеки й оборони України від 30 травня 2008 року «Про стан реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів» від 28.07.2008 р. №679/2008
4. «Про рішення Ради національної безпеки й оборони України від 10 лютого 2009 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення енергетичної безпеки України» від 11.02.2009 р. №82/2009
5. «Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 12.03.2012 р. №187/2012
6. «Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України» від 13.04.2011 р. №462/2011

Постанови Кабінету Міністрів України:

1. «Комплексна державна програма енергозбереження України», схвалена постановою КМУ від 05.02.1997 р. №148
2. «Програма державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики», затверджена постановою КМУ від 31.12.1997 р. №1505
3. «Про організацію державного контролю за ефективним (раціональним) використанням паливно-енергетичних ресурсів», Постанова КМУ від 22.10.2008 р. №935
4. «Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010 - 2015 роки», затверджена постановою КМУ від 01.03.2010 р. №243
5. «Порядок розроблення регіональних програм модернізації систем тепlopостачання», затверджений постановою КМУ від 02.04.2009 р. №401

Розпорядження Кабінету Міністрів України:

1. «Енергетична стратегія України до 2030 року», схвалена розпорядженням КМУ від 15.03.2006 р. №145-р
2. «Концепція формування енергетичного балансу», схвалена розпорядженням КМУ від 28.11.2007 р. №1058-р
3. «План заходів з реалізації Концепції формування енергетичного балансу», затверджений розпорядженням КМУ від 30.10.2008 р. №1376-р
4. «Про програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів», Розпорядження КМУ від 17.12.2008 р. №1567-р
5. «Концепція Державної цільової науково-технічної програми розвитку виробництва та використання біологічних видів палива», схвалена розпорядженням КМУ від 12.02.2009 р. №276-р
6. «Про забезпечення здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Розпорядження КМУ від 15.09.2010 р. №1850-р

Накази центральних органів виконавчої влади

1. Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розробки переліків питань для здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) з урахуванням ступенів ризику від провадження господарської діяльності, а також типових форм актів, які складаються за результатами відповідних перевірок» №88 від 09.04.2010 р.

Містобудівельне та земельне законодавство з питань будівництва об'єктів виробництва теплової енергії із біомаси

Закони України:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. №2768-III
3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. №5403-VI
4. Закон України «Про тепlopостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV
5. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV
6. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. №555-IV
7. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р. №575/97-ВР
8. Закон України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 09.07.2010 р. №2479-VI
9. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р. №3038-VI
10. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. №1775-III
11. Закон України «Про оренду землі» від 06.10.1998 р. №161-XIV
12. Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 09.07.2010 р. №2480-VI
13. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 р. №1682-III
14. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р. №877-V
15. Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 р. №74/94-ВР
16. Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 р. №2509-IV
17. Закон України «Про землеустрій» від 22.05.2003 р. №858-IV
18. Закон України «Про державну експертизу землепорядної документації» від 17.06.2004 р. №1808-IV
19. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 р. №1952-IV
20. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 р. №4004-XII
21. Закон України «Про екологічну експертизу» від 09.02.1995 р. №45/95-ВР
22. Закон України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 р. №1704-VI
23. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 р. №2245-III

24. Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17.05.2001 №2406-III
25. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 р. №2806-IV

Постанови Кабінету Міністрів України:

1. «Порядок державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень», затверджений постановою КМУ від 22.06.2011 р. №703
2. «Про Програму державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики», Постанова КМУ від 31.12.1997 р. №1505
3. «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт», Постанова КМУ від 13.04.2011 р. №466
4. «Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку», затверджений постановою КМУ від 27 липня 1995 р. №554
5. «Порядок залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля», затверджений постановою КМУ від 29.06.2011р. №771
6. «Порядок видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки», затверджений постановою КМУ від 26.10.2011 р. №1107
7. «Порядок затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи», затверджений постановою КМУ від 11.05.2011 р. №560
8. «Порядок проведення державної експертизи інвестиційних проектів», затверджений постановою КМУ від 9.06.2011 р. №701
9. «Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів», Постанова КМУ від 13.04.2011 р. №461

Накази центральних органів виконавчої влади та листи-роз'яснення

1. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України «Про затвердження Порядку надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, їх склад та зміст» від 07.07.2011 р. №109
2. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України «Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів» від 16.05.2011 р. №45
3. Наказ Міністерства будівництва, архітектури та ЖКГ «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення енерго- та екологоефективних схем тепlopостачання населених пунктів України» від 26.04.2006 р. №147
4. Наказ Державного комітету України з енергозбереження «Про затвердження Порядку проведення експертизи для підтвердження належності палива до альтернативного» від 10.12.2004 р. №183
5. Лист Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства «Про категорію складності об'єкта» від 02.09.2013 р. №7/16-13666

Державні будівельні норми, державні стандарти, державні санітарні правила:

1. ДБН 360-92** «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень», затверджений Наказом Державного комітету України у справах містобудування і архітектури від 17.04.1992 р. №44
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 червня 1996 р. №173» від 02.07.2007 р. №362
3. ДБН А.2.2-3-2012 «Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва», затверджений Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України від 03.03.2012 р. №98
4. ДБН В.1.2-14-2009 «Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель, споруд, будівельних конструкцій та основ»
5. ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд»
6. ДБН В.2.5-39:2008 «Теплові мережі» К., Мінрегіон України, 2009, 55 с.
7. СНиП II-35-76 «Котельные установки». Нормы проектирования. К., 2006. 87 с.
8. ДСТУ 2272:2006 «Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять». К., затверджений наказом Держспоживстандарту від 09.06.2006 р. №162
9. ДСТУ 3855-99 «Пожежна безпека. Визначення пожежної небезпеки матеріалів та конструкцій. Терміни та визначення». К., затверджений наказом Держстандарту від 19.03.1999 р. №120

10. НАПБ Б.03.002 – 2007. «Нормы определения категорий помещений, зданий и наружных установок по взрывопожарной и пожарной опасности», затверджено Наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України від 03.12.2007 р. №833
11. ДБН В.1.1.7- 2002. Пожежна безпека об'єктів будівництва. К. 2003.
12. ДНАОП 0.00-1.26-96 «Правила будови і безпечної експлуатації парових котлів з тиском пари не більше 0,07МПа (0,7кгс/см²), водогрійних котлів і водопідігрівачів з температурою води не вище 1150С», затверджені наказом Державного Комітету України по нагляду за охороною праці від 23.07.1996 р. №125
13. ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд», а також статей 35 – 36 Закону України «Про екологічну експертизу».

Вимоги до альтернативного палива

Закони України:

1. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV
2. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. №555-IV
3. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р. №575/97-ВР

Постанови Кабінету Міністрів України:

1. «Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного», Постанова КМУ від 05.10.2004 р. №1307

Накази центральних органів виконавчої влади та листи - роз'яснення

1. Державний класифікатор України «Класифікатор відходів» ДК 005-96, затверджений наказом Держстандарту України від 29.02.1996 р. №89
2. Наказ Державного комітету України з енергозбереження «Про затвердження Порядку проведення експертизи для підтвердження належності палива до альтернативного» від 10.12.2004 р. №183
3. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища «Про затвердження нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел» від 27.06.2006 р. №309
4. Лист НКРЕ «Щодо надання роз'яснень [щодо тлумачення визначення біомаса]» від 18.03.2013 р. №1873/23/47-13
5. Лист НКРЕ від 15.04.2013 р. №2632/23/47-13 «Щодо надання роз'яснень [щодо тлумачення визначення біомаса для цілей Закону України «Про електроенергетику]»

Доступ об'єктів виробництва теплової енергії із біомаси до ринку тепlopостачання

Закони України:

1. Закон України «Про тепlopостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV
2. Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 р. №2509-IV
3. Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009 - 2014 роки» від 24.06.2004 р. №1869-IV

Постанови Кабінету Міністрів України:

1. «Правила користування тепловою енергією», затверджені постановою КМУ від 03.10.2007 р. №1198

Накази центральних органів виконавчої влади та листи-роз'яснення:

1. Наказ Міністерства з питань ЖКГ України «Про затвердження Правил приєднання когенераційних установок до теплових мереж» від 24.07.2009 р. №223
2. Наказ Міністерства будівництва, архітектури та ЖКГ «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення енерго- та екологоефективних схем тепlopостачання населених пунктів України» від 26.04.2006 р. №147
3. Наказ Міністерства з питань ЖКГ України від 29.10.2009 р. №334, Постанова НКРЕ «Про затвердження Правил надання і погодження технічних умов на підключення до теплових мереж» від 29.10.2009 р. №1232
4. Постанова НКРКП «Про затвердження Правил приєднання до теплових мереж» від 19.10.2012 р. №343

5. Лист НКРКП «Щодо надання роз'яснень [положень Правил приєднання до теплових мереж]» від 31.05.2013 р.

Ліцензування у сфері теплопостачання

Закони України:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV
2. Закон України «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV
3. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV
4. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. №555-IV
5. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р. №575/97-ВР
6. Закон України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 09.07.2010 р. №2479-VI
7. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. №1775-III
8. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 р. №1682-III
9. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р. №877-V
10. Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 р. №74/94-ВР
11. Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 р. №2509-IV

Укази Президента України:

1. «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики» від 23.11.2011 р. №1059/2011
2. «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 23.11.2011 р. №1073/2011

Постанови Кабінету Міністрів України:

1. «Положення про порядок видачі Національною комісією регулювання електроенергетики ліцензій на провадження діяльності, пов'язаної з виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії, комбінованим виробництвом теплової та електричної енергії, виробництвом теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел», затверджене постановою КМУ від 29.04.1999 р. №753
2. «Про плату за видачу та переоформлення Національною комісією регулювання електроенергетики ліцензій на здійснення певних видів підприємницької діяльності», Постанова КМУ від 13.07.1995 р. №516
3. «Перелік документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності», затверджений постановою КМУ від 04.07.2001 р. №756
4. «Положення про порядок накладення на суб'єктів господарювання штрафів за порушення законодавства в галузі електроенергетики та сфері теплопостачання», затверджене постановою КМУ від 21.07.1999 р. №1312
5. «Порядок застосування санкцій за порушення законодавства про електроенергетику», затверджений постановою КМУ від 19.07.2000 р. №1139

Накази центральних органів виконавчої влади

1. Постанова НКРЕ «Про затвердження Інструкції про порядок видачі ліцензій Національною комісією регулювання електроенергетики на здійснення окремих видів підприємницької діяльності» від 06.10.1999 р. №1305
2. Постанова НКРЕ «Про затвердження Умов та правил (ліцензійних умов) провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, ТЕС, АЕС, когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 26.04.2006 р. №540
3. Постанова НКРЕ «Про затвердження Положення про визначення поточної плати за ліцензії на здійснення підприємницької діяльності в електро- та теплоенергетиці» від 07.02.2003 р. №122
4. Постанова НКРЕ «Про затвердження Порядку контролю за додержанням ліцензіатами умов та правил здійснення діяльності, пов'язаної з виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії, комбінованим виробництвом теплової та електричної енергії, виробництвом теплової енергії на теплоелектроцентралях та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 19.05.2011 р. №882

5. Постанова НКРЕ «Про поточну плату за ліцензії на здійснення господарської діяльності в електро- та теплоенергетиці на III квартал 2013 року» від 27.06.2013 р. №809
6. Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами» від 10.08.2012 р. №277
7. Постанова НКРКП «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання теплової енергії» від 10.08.2012 р. №278
8. Постанова НКРКП «Про затвердження Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії (крім діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, теплоелектростанціях, атомних електростанціях і когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії), транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) мережами, постачання теплової енергії» від 10.08.2012 р. №284

Ціноутворення у сфері теплопостачання

Закони України:

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI
2. Закон України «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV
3. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV
4. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. №555-IV
5. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р. №575/97-ВР
6. Закон України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 09.07.2010 р. №2479-VI
7. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 р. №1682-III
8. Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 р. №74/94-ВР
9. Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 р. №2509-IV
10. Закон України «Про житлово-комунальні послуги» від 24.06.2004 р. №1875-IV
11. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. №280/97-ВР
12. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. №586-XIV
13. Закон України «Про столицю України - місто-герой Київ» від 15.01.1999 р. №401-XIV
14. Закон України «Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим» від 16.06.2011 р. №3530-VI
15. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.1999 р. №996-XIV
16. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення розрахунків за енергоносії» від 10.04.2014 р. №1198-VII

Укази Президента України:

1. «Про Державну інспекцію України з контролю за цінами» від 19.01.2012 р. №19/2012
2. «Питання реалізації державної політики з контролю за цінами. Положення Про Державну інспекцію України з контролю за цінами» від 30.03.2012 р. №236/2012

Постанови Кабінету Міністрів України:

1. «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги», Постанова КМУ від 01.06.2011 р. №869

Накази та постанови центральних органів виконавчої влади

1. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України «Про затвердження Порядку доведення до споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, структуру цін/тарифів, зміну цін/тарифів з обґрунтуванням її необхідності та про врахування відповідної позиції територіальних громад» від 30.07.2012 р. №390
2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» від 31.12.1999 р. №318
3. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Змін до Порядку надання висновків щодо розрахунків економічно обґрунтованих планованих витрат під час формування тарифів на

окремі види житлово-комунальних послуг» від 03.12.2013 р. №1428

4. Постанова НКРЕ «Про затвердження Порядку розрахунку тарифів на електричну та теплову енергію, що виробляється на ТЕЦ, ТЕС, АЕС та на установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії» від 12.10.2005 р. №896
5. Постанова НКРЕ «Про затвердження Процедури перегляду та затвердження тарифів для ліцензіатів з виробництва електричної та теплової енергії» від 12.10.2005 р. №898
6. Постанова НКРЕ «Про затвердження Процедури встановлення тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування, постачання» від 17.02.2011 р. №244
7. Постанова НКРКП «Про затвердження Методики формування тарифів на транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами на принципах стимулюючого регулювання» від 02.11.2012 р. №357
8. Постанова НКРКП «Про застосування на період переходу до стимулюючого регулювання прямолінійного методу нарахування амортизації для цілей формування тарифів» від 15.02.2013 р. №20

Податкове та економічне стимулювання у сфері виробництва теплової енергії із альтернативних видів палива та відновлювальних джерел енергії

Закони України:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. №4495-VI
3. Закон України «Про тепlopостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV
4. Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-XIV
5. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. №555-IV
6. Закон України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р. №575/97-ВР
7. Закон України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 09.07.2010 р. №2479-VI
8. Закон України «Про природні монополії» від 20.04.2000 р. №1682-III
9. Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 р. №74/94-ВР
10. Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 р. №2509-IV
11. Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. №959-XII

Постанови Кабінету Міністрів України:

1. «Порядок ввезення на митну територію України техніки, обладнання, устаткування, технічних та транспортних засобів, що використовуються для розвитку виробництва і забезпечення споживання біологічних видів палива», затверджений постановою КМУ від 18.05.2011 р. №581
2. «Питання ввезення на митну територію України енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектуючих», Постанова КМУ від 14.05.2008 р. №444
3. «Порядок надання пільгових кредитів для реалізації інвестиційних проектів впровадження енергозберігаючих технологій та технологій з виробництва альтернативних джерел палива», затверджений постановою КМУ від 18.05.2006 р. №695
4. «Про внесення зміни у додаток 1 до Порядку та умов надання у 2013 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, що вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню, яка виникла у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії та послуг з централізованого водопостачання та водовідведення тарифам, що затверджувалися та/або погоджувалися органами державної влади чи місцевого самоврядування», Постанова КМУ від 24.07.2013 р. №512
5. «Порядок обліку сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг», затверджений постановою КМУ від 27.12.2010 р. №1233
6. «Порядок використання коштів, вивільнених від оподаткування у зв'язку з наданням відповідно до пунктів 15, 17 - 19 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України пільг з податку на прибуток підприємств», затверджений постановою КМУ від 28.02.2011 р. №299
7. «Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного», Постанова КМУ від 05.10.2004 р. №1307

Накази центральних органів виконавчої влади та листи:

1. Наказ Міністерство економічного розвитку і торгівлі України «Про порядок видачі висновків про те, що товари, які використовуються для розвитку виробництва і забезпечення споживання біологічних видів палива, не виробляються та не мають аналогів в Україні» від 23.08.2011 р. №42
2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження форми Звіту про використання платниками податку на прибуток підприємств вивільнених коштів» від 21.12.2011 р. №1685
3. Наказ Державної податкової адміністрації України «Про затвердження Порядку визначення сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг за операціями, які здійснюються на митній території України» від 29.03.2011 р. №167
4. Наказ Державної податкової служби України «Про затвердження Узагальнюючої податкової консультації щодо визначення суми пільги у зв'язку із звільненням прибутку від оподаткування» від 05.07.2012 р. №584
5. Наказ Державного комітету України з енергозбереження «Про затвердження Порядку проведення експертизи для підтвердження належності палива до альтернативного» від 10.12.2004 р. №183
6. Лист Міністерства доходів і зборів України «Довідник N 67/1 податкових пільг, що є втратами доходів бюджету, станом на 01.09.2013 р.» від 01.09.2013 р. №67/1
7. Лист Державної податкової служби України «Про пільги з податку на прибуток» від 06.06.2012 р. №15709/7/15-1217

Проекти законів та нормативних документів з питань виробництва теплової енергії із відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива

1. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Закону України Про конвергенцію (зближення) засобів державного регулювання господарської діяльності», опубліковано від 24.09.2013 р. на офіційному сайті Державної служби України з питань регуляторної політики та підприємництва. Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/2285>
2. «Оновлення Енергетичної стратегії України на період до 2030 р.», опубліковано на офіційному сайті Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=222022&cat_id=104126
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії, зареєстрований у Верховній раді України №2946 від 26.04.2013 р., ініціатори законопроекту: Медяник В.Ю., Близнюк А.М., Федоряк Г.Д., Сальдо В.В., Попеску І.В., ін. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46816
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» (щодо удосконалення механізму стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії) №2171а від 30.05.2013 р., ініціатори законопроекту: Зарубінський О.О. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47189
5. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо скасування окремих податкових пільг, зареєстрований у Верховній раді України від 02.07.2013 р. №2474а, ініціатор законопроекту: Кілінкаров С.П. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47703
6. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14.05.2008 р. №444», інформація про оприлюднення проекту постанови - на офіційному сайті Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 12.07.2013 р. Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=214971&cat_id=154214.

Додаток II.

Визначення понять у сфері виробництва енергії з біомаси

Поняття	Визначення
Альтернативні види палива	«Тверде, рідке та газове паливо, яке є альтернативою відповідним традиційним видам палива і яке виробляється (видобувається) з нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини» (Закон України «Про альтернативні види палива»)
Альтернативні джерела енергії	«Відновлювані джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний гази, газ метан дегазациї вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів» (Закон України «Про альтернативні джерела енергії»)
Альтернативна енергетика	«Сфера енергетики, що забезпечує вироблення електричної, теплової та механічної енергії з альтернативних джерел енергії» (Закон України «Про альтернативні джерела енергії»)
Біомаса	<p>«Будь-який органічний матеріал рослинного чи тваринного походження, отриманий в результаті сільськогосподарського та лісового виробництва та їх побічні продукти, а також промислові та муніципальні відходи, використані як сировина для виробництва енергії та для іншого не харчового застосування». (OECD (2012) <i>Competitiveness and Private Sector Development: Ukraine 2011. Sector Competitiveness Strategy, OECD Publication</i>)</p> <p>«Невикопна біологічно відновлювана речовина органічного походження у вигляді відходів лісового та сільськогосподарства (рослинництва і тваринництва), рибного господарства та технологічно пов'язаних з ними галузей промисловості, що зазнає біологічного розкладу, а також складова промислових або побутових відходів, що здатна до біологічного розкладу» (ЗУ «Про електроенергетику»)</p> <p>«Біологічно відновлювальна речовина органічного походження, що зазнає біологічного розкладу (відходи сільського господарства (рослинництва і тваринництва), лісового господарства та технологічно пов'язаних з ним галузей промисловості, а також органічна частина промислових та побутових відходів» (Закон України «Про альтернативні види палива»)</p> <p>«Означає частину продуктів, що підлягає біологічному розкладенню, відходи та залишки біологічного походження, що отримуються з сільського господарства (враховуючи речовини рослинного та тваринного походження), лісового господарства та суміжних галузей, враховуючи рибальство та аквакультуру, а також частину промислових та міських відходів, що підлягає біологічному розкладенню» (Директива 2009/28/ЄС)</p>
Біологічні види палива (біопаливо)	<p>«Тверде, рідке та газове паливо, виготовлене з біологічно відновлювальної сировини (біомаси), яке може використовуватися як паливо або компонент інших видів палива» (Закон України «Про альтернативні види палива»)</p> <p>• синтетичне біопаливо, також має назву паливо «біомаса-в-рідині», синтезоване паливо, вироблене з майже будь-якої форми біомаси (через процес газифікації) з можливістю адаптації палива або іскровим запалюванням та двигунів із компресійним запаленням (запалюванням від стиснення);</p>

Поняття	Визначення
	<ul style="list-style-type: none"> • біогаз та водень, газоподібне палива виробляється з майже будь-якої форми біомаси, потребує використання спеціалізованих двигунів на газоподібному паливі або паливними елементами; біогаз також може бути використаний для виробництва електроенергії або тепла. • біогаз та водень, газоподібне палива виробляється з майже будь-якої форми біомаси, потребує використання спеціалізованих двигунів на газоподібному паливі або паливними елементами; біогаз також може бути використаний для виробництва електроенергії або тепла. <p>Біогаз: метан або подібний газ із анаеробного розщеплення (травлення) біомаси. Біогаз може бути використаний в якості моторного палива у двигунах на газоподібному паливі, в якості вхідного матеріалу для виробництва тепла і / або електроенергії, або може бути безпосередньо використаний кінцевим користувачем для опалювання або підігріву води.»</p> <p><i>[Неофіційний переклад]</i></p> <p>«Biofuels: fluid or (less frequently) gaseous fuels used to power engines in private or public transport. In particular, biofuels include:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bioethanol (in the following just called ethanol), ethylic alcohol produced from starch and sugar crops (first-generation ethanol) or from cellulose and lingo-cellulose biomass (second-generation ethanol) and used in transport vehicles with spark ignition engines; • Biodiesel, generally produced by transesterification of vegetable oils and used in transport vehicles with compression ignition engines; • Vegetable oils to be used without modification in compression ignition engines; • Synthetic biofuels, also called Biomass-To-Liquid (BTL) fuels, synthesised fuels produced from almost any form of biomass (via a gasification process) with the possibility of tailoring the fuel to either spark ignition or compression ignition engines; • Biogas and hydrogen, gaseous fuels produced from almost any form of biomass that require dedicated engines for gaseous fuels or fuel cells; biogas can also be used to generate electrical power or heat.» (OECD, 2010) <i>Bioheat, Biopower and Biogas. Developments and implications for agriculture</i> <p>«Означає вироблене з біомаси рідке або газоподібне паливо, що використовується для транспорту» (Директива 2009/28/ЄС)</p>
Біопаливна рідина	«Означає рідке паливо, що виробляється з біомаси та призначається для енергетичного використання, іншого аніж транспорт, враховуючи виробництво електроенергії, опалення або охолодження» (Директива 2009/28/ЄС)
Біоелектроенергія	«Електроенергія, вироблена з біомаси, загалом за допомогою спалювання сировини або похідного продукту (наприклад, біогазу) енергогенеруючими турбінами. Біоелектроенергія часто, хоча і не завжди, когенована разом з біотеплом». <p><i>[Неофіційний переклад]</i></p> <p>«Biopower: electricity produced from biomass, generally via combustion of the feedstock or a derived product (e.g. biogas) driving power generating turbines.» (OECD, 2010) <i>Bioheat, Biopower and Biogas. Developments and implications for agriculture</i></p>
Біотепло	«Теплова енергія, вироблена з біомаси, використовуватися або для опалення приміщень, або у виробничих процесах, що потребують технологічного тепла, такого як пара, як правило через спалювання сировини або похідного продукту (наприклад, біогазу). Біотепло часто, хоча і не завжди, когеноване з біоелектроенергією» <p><i>[Неофіційний переклад]</i></p> <p>«thermal energy produced from biomass, used either for space heating or in production processes requiring process heat such as steam, generally via combustion of the feedstock or a derived product (e.g. biogas). Bioheat is often, though not always, cogenerated with biopower.» (OECD (2010) <i>Bioheat, Biopower and Biogas. Developments and implications for agriculture</i>)</p>

Поняття	Визначення
Виробництво енергії на базі біомаси	«Процес, в якому задіяний «будь-який органічний матеріал рослинного чи тваринного походження, отриманий в результаті сільськогосподарського і лісового виробництва та їх побічні продукти, а також промислові та муніципальні відходи, використані як сировина для виробництва енергії та для іншого не харчового застосування» (OECD (2012) <i>Competitiveness and Private Sector Development: Ukraine 2011. Sector Competitiveness Strategy, OECD Publication</i>)
Виробництво теплової енергії	«Господарська діяльність, пов'язана з перетворенням енергетичних ресурсів будь-якого походження, у тому числі альтернативних джерел енергії, на теплову енергію за допомогою технічних засобів з метою її продажу на підставі договору» (Закон України «Про теплопостачання»)
Відновлювані джерела енергії (ВДЕ)	«Джерела вітрової, сонячної, геотермальної енергії, енергії хвиль та припливів, гідроенергії, енергії біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів» (Стаття 14. <i>Визначення понять. Податковий кодекс України</i>)
Вторинні енергетичні ресурси	«Енергетичний потенціал продукції, відходів, побічних і проміжних продуктів, який утворюється в технологічних агрегатах (установках, процесах) і не використовується в самому агрегаті, але може бути частково або повністю використаний для енергопостачання інших агрегатів (процесів)» (Закон України «Про енергозбереження»)
Джерело теплової енергії	«Виробничий об'єкт, призначений для виробництва теплової енергії» (Закон України «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV)
Енергія, вироблена з відновлюваних джерел	«Означає енергію, вироблену з невикопних відновлюваних джерел, зокрема: енергію вітру, сонячну, аероермічну, геотермічну, гідротермічну, морську та гідроелектричну, біомаси, газ від захоронення відходів, газ зі станцій очищення стічних вод та біогаз» (Директива 2009/28/ЄС)
Енергія, вироблена з біомаси – біопаливо, біоелектроенергія та біотепло	«Відновна енергія, вироблена з біомаси. Біоенергія включає біопаливо, біоелектроенергія та біотепло (та біогаз, що також може переходити до безпосередньо кінцевого використання). Крім того, енергію з біомаси сільської місцевості (off-grid) (також називають традиційною біоелектроенергією, в основному у сільській місцевості країн, що розвиваються, - наприклад, дрова, гній) можна додати як тип біоелектроенергії...» [Неофіційний переклад] «Renewable energy produced from biomass. Bioenergy includes biofuels, biopower and bioheat (and biogas which, as mentioned below, can also go to the end use directly). In addition, rural (off-grid) energy from biomass (also referred to as traditional bioenergy, mainly in developing countries' rural areas, e.g. firewood, dung) could be added as a type of bioenergy but in general is not considered in this work.» (OECD (2010) <i>Bioheat, Biopower and Biogas. Developments and implications for agriculture</i>)
Енергоносії	«Органічне паливо, електроенергія, нетрадиційні та поновлювані види енергії, вторинні енергетичні ресурси» (Закон України «Про теплопостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV)
«Зелений» тариф	«Спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, у тому числі на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексах), з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії - вироблена лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями)» (ЗУ «Про електроенергетику»)

Поняття	Визначення
Нетрадиційні та поновлювані джерела енергії	«Джерела, що постійно існують або періодично з'являються в навколишньому природному середовищі у вигляді потоків енергії Сонця, вітру, тепла Землі, енергії морів, океанів, річок, біомаси» (Закон України «Про енергозбереження»)
Нетрадиційні джерела та види енергетичної сировини	«Сировина рослинного походження, відходи, тверді горючі речовини, інші природні і штучні джерела та види енергетичної сировини, у тому числі нафтові, газові, газоконденсатні і нафтогазоконденсатні вичерпані, непромислового значення та техногенні родовища, важкі сорти нафти, природні бітуми, газонасичені води, газогідрати тощо, виробництво (видобуток) і переробка яких потребує застосування новітніх технологій і які не використовуються для виробництва (видобутку) традиційних видів палива» (Закон України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 р. №1391-IV)
Тверде біопаливо	«Тверда біомаса, що використовується як котельно-пічне паливо, у тому числі дрова, торф, тирса, тріска, солома, інші сільськогосподарські відходи, гранули та брикети, вироблені з біомаси, деревне вугілля та вуглиста речовина» (Закон України «Про альтернативні види палива»)
Теплова енергія	«Товарна продукція, що виробляється на об'єктах сфери тепlopостачання для опалення, підігріву питної води, інших господарських і технологічних потреб споживачів, призначена для купівлі-продажу» (Закон України «Про тепlopостачання» від 02.06.2005 р. №2633-IV)

Додаток III.

Вимоги до фізико-хімічних характеристик біомаси

Ефективна робота паливоспалювального обладнання можлива лише за умови дотримання стабільних і постійних фізико-хімічних характеристик біомаси. З цієї причини встановлення, контроль і дотримання сталих характеристик біопалива є найважливішою задачею процесу організації використання біомаси для отримання теплової і електричної енергії.

Визначення характеристик біопалива повинно виконуватись у сертифікованій лабораторії та включати наступне:

- дослідження елементарного складу біопалива на наявність вуглецю С, водню Н, кисню О, азоту N, сірки S, хлору Cl і фтору F);
- визначення хімічного складу золи біопалива;
- визначення зольності, % мас.
- дослідження нижчої теплоти згорання біопалива, МДж/ кг;
- визначення вологості на робочий склад біопалива, W, % мас.;
- дослідження температури розм'якшення золи, °С.

Характерною ознакою біомаси, як сировини для отримання біопалива є зміна її основних фізико-хімічних характеристик залежно від виду сільськогосподарської або лісової сировини, кліматичних умов, умов її збирання, перероблення і зберігання. У *таблиці 2* наведені основні характеристики біомаси, як палива і діапазон змін таких величин.

Із таблиці видно, що із усіх видів біомаси найбільшу теплоту згорання на сухий склад має деревина. Вона характеризується також найменшою зольністю, отже і мінімальними викидами в атмосферу дисперсної фази і найменшим виходом зольного залишку.

До найважливіших характеристик біомаси, як палива відноситься наступне:

- **теплота згорання, Q (теплотворна здатність)** – величина, яка характеризує кількість теплоти, що утворюється у ході повного спалювання 1 кг палива. Нижча, або вища (з урахуванням або без урахування теплоти конденсації водяної пари) теплота згорання біомаси визначається методом лабораторних досліджень шляхом спалювання зразка сухого палива згідно з методикою ГОСТ 147-95.

Але у ході розрахунків витрат палива використовується величина теплоти згорання біомаси на робочий склад, з урахуванням її дійсної вологості W. Із збільшення вологості біомаси її теплота згорання стрімко зменшується. Так наприклад, якщо теплота згорання соломи на сухий склад становить близько 4150 ккал/м³, то після зберігання її на відкритому повітрі (без намокання) вологість збільшується до 15 % мас., а теплота згорання зменшується до 3500 ккал/м³. У разі збільшення вологості до 20% мас. теплота згорання соломи становить уже близько 3300 ккал/м³.

Таким чином, якість біопалива суттєво залежить від умов її зберігання. Тому для зберігання біомаси рекомендують закриті склади.

Зольність біомаси - А. Зола – це негорюча мінеральна частина біопалива. Солі лужних і лужно - земельних металів, оксиди кремнію, заліза, алюмінію, а також сірки, які містяться у золі знаходяться в самих рослинах, попадають в біомасу у процесі її збирання і переробки за рахунок контакту із землею і піском.

Наявність золи в біомасі суттєво погіршує умови її спалювання внаслідок утворення шлаку на колосниках і інших поверхнях топкового простору котлів, забруднення поверхонь нагрівання і газоходів котла, необхідності очищення димових газів від золи, її вивезення і утилізації. Все це зменшує ККД роботи котлів (до 65-70%), призводить до посиленої корозії поверхонь нагрівання, суттєво збільшує вартість будівництва і експлуатації котельні. Шлакування відбувається не лише у ході колосникового спалювання, а й при спалюванні у зрідженому шарі.

У зв'язку із суттєвим впливом величини температури розм'якшення золи на ефективність процесу згорання золи у ході визначення характеристик палива лабораторний аналіз температури розм'якшення і плавкості золи є обов'язковим.

ТАБЛИЦЯ 2. Основні характеристики біомаси, як палива

№	Вид біомаси	Зольність, % мас		Нижча теплота згорання на сухий склад, МДж/кг	
		типова величина	діапазон зміни	типова величина	діапазон зміни
1	Деревина:				
	- хвойні породи	0,3	0,1-1,0	19,1	18,5-19,8
	- листяні породи	0,3	0,2-1,0	18,9	18,4-19,2
	- кора хвойних порід	1,5	1,5	19,2	17,5-20,5
	- кора листяних порід	1,5	1,5	19,0	17,1-21,3
2	Відходи лісозаготівлі:				
	- хвойні породи	3,0	1-10	19,2	18,5 – 20,5
	- листяні породи	5,0	2-10	18,7	18,3 - 18,5
3	Свіжозібрані деревні матеріали із коротким періодом росту:				
	- верба	2,0	1-10	19,9	19,2-20,4
	- тополь	2,0	2-10	19,8	19,5-20,1
4	Солома:				
	- пшениці	6,5	3-10	17,8	15,8-19,1
	- жита	4,5	2-9	17,0	15,5-18,7
	- ячменю	5,5	3-10	17,4	15,8-19,0
	- вівса	4,9	2-10	16,7	15,2-18,5
	- рапсу			17,6	16,6-20,1
5	Трава	7,0	4-10	17,1	16-19
6	Міскантус	4,0	1-6	17,7	16-19
7	Лушпина	2,0	1-3	18,2	17-19
8	Торф	14,0	3-25	14,2	6 -16

Джерело: Сформавано авторами на підставі таких джерел: Семирненко С. Л. Исследование рационального использования соломенной биомассы с целью уменьшения техногенной нагрузки [Текст] / С. Л. Семирненко // Молодой ученый. — 2013. — №3. — С. 98-102. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.moluch.ru/archive/50/6417/>.

В таблиці 3 наведені величини температури розм'якшення золи таких видів біомаси, як деревина, солома і торф. Як

ТАБЛИЦЯ 3. Температура розм'якшення соломи і деревини, як палива

Назва характеристики палива	Од. вим.	Величина характеристики					
		Пшениця озима	Жито	Ячмінь	Овес	Торф	Дере-вина
Температура розм'якшення золи	°C	1050	840	765	735	1205	1210

Джерело: *Справочник потребителя биотоплива / [Виллу Варес, Юло Каськ, Пеэтер Майсте и др.]; под ред. Виллу Вареса. — Таллин, 2005. -183 с. — ISBN 9985–59–586–6.*

видно із таблиці 3. 2 зольність деревини набагато менша за зольність соломи і торфу. Крім того шлакування золи для деревини відбувається при значно більшій температурі, що надає деревині значних переваг у порівнянні із соломою і торфом.

Крім того, суттєвою проблемою соломи, як палива, є наявність у ній хлору, який при неповному спалюванні утворює токсичні органічні хлормістки шкідливі речовини і призводить до посиленої корозії поверхонь нагрівання котлів. Вміст сірки у соломі можна вважати низьким – від 0,16 до 0,56 % (для рапсу).

Таких концентрацій сірки достатньо для того, щоб у продуктах згорання біомаси утворювалась значна концентрація шкідливого сірчистого ангідриду SO_2 , який до того ж за умови обов'язкової присутності у продуктах згорання оксиду вуглецю CO і оксидів азоту NO_x створює синергетичний ефект дії зазначених шкідливих компонентів продуктів згорання. Це призводить до необхідності збільшення висоти димових труб котельень на біопаливі, або провадженню ефективних методів очищення викидів.

Проблеми виникають і при гранулюванні соломи. Внаслідок низького вмісту лігніну важко регулювати вологість муки із соломи для отримання якісних гранул. Проблема утилізації золи є однією із важливих екологічних задач, які приходиться вирішувати. Найбільш поширеним є використання золи у якості добрив. Кількість придатної для використання у якості добрив золи, котра отримується у ході спалювання біопалива необхідно визначати з урахуванням кількості поживних речовин, які потрібні рослинам і ґрунту.

У зв'язку з цим, у ході підготовки до впровадження проектів з використання біомаси необхідно мати хімічний склад як самого біопалива (уміст у паливі за елементарним складом вуглецю С, водню Н, кисню О, азоту N, сірки S, хлору Cl і фтору F), а й хімічний склад золи.

Зазначені дані необхідні також для визначення основних характеристик процесу горіння біопалива і підбору обладнання – котлів, димососів, вентиляторів, підбору розмірів газоходів і димової труби. Без відомого складу біопалива виконати такі розрахунки не представляється можливим. Аналіз хімічного складу біопалива повинен здійснюватись сертифікованою лабораторією.

Наступною важливою характеристикою біопалива є його вологість W у % мас. Вологість палива визначається не лише умовами його збору, переробки і виготовлення, а й умовами транспортування і зберігання на складі. Збільшення вологості біопалива призводить до зменшення його теплоти згорання, збільшення витрат палива, збільшення температури точки роси, явищу конденсації продуктів згорання у газоходах і димовій трубі і погіршенню ефективності роботи паливоспалювального обладнання.

У разі використання пелет або брикетів збільшення вологості призводить до руйнування пелет і неможливості використання біопалива.

З огляду на суттєвий вплив вологості на характеристики біопалива і роботу паливоспалювального обладнання необхідно здійснювати постійний лабораторний контроль за вологістю біомаси, яка надходить на згорання.

Одним із способів перероблення біомаси є виготовлення із них пелет, брикетів і гранул. Пелети і гранули як біопаливо виготовляють із більшої частини біомаси, вимагають додаткових витрат на їх виготовлення, але мають суттєві переваги у порівнянні з біомасою у первинному її вигляді. До таких переваг відноситься наступне:

- низька залишкова вологість пелет і гранул, яка досягається у ході їх вироблення;
- висока стійкість до атмосферної вологи, низька гігроскопічність; але при зволоженні крапельною вологою вони можуть втрачати цілісність і руйнуватись;
- висока щільність насипної маси, за рахунок чого зменшується об'єм і розміри складських приміщень, бункерів для завантаження палива у котел, системи паливоподачі;
- зручність і економічність транспортування на великі відстані;
- можливість застосування систем автоматичної подачі палива у котел, автоматичного регулювання теплопродуктивності паливоспалювального обладнання і автоматизації роботи котельні в цілому;
- менший рівень шкідливих викидів у атмосферу за рахунок скорочення викидів летючої золи;
- спрощення при організації зберігання палива;
- можливість підтримання сталої величини фізико-хімічних характеристик у ході зберігання біопалива;
- спрощення організації процесу горіння, можливість використання компактних топків із колосниковими решітками замість багато габаритних шахтних топків або топків із зрідженим шаром.

Не дивлячись на можливість пелет зберігати сталі фізико-хімічні характеристики, постійний контроль за параметрами палива є обов'язковим. Встановлені величини фізико-хімічних характеристик біомаси, яка використовується у якості палива повинні бути зафіксовані в довготривалій угоді на постачання біопалива і підтверджені технічними умовами на біопаливо, які надаються виробником. Допустимі норми відхилення характеристик біопалива від договірних величин за відсутності державних стандартів можуть бути встановлені згідно з даними заводу - виробника паливоспалювального обладнання.

За відсутності даних заводів виробників обладнання для оцінки взаємозамінності біопалива⁸¹ можна використовувати широко розповсюджений у теорії і практиці спалювання будь якого палива критерій сталої величини теплоти згорання або сталої величини критерія Воббе. Величина теплоти згорання біопалива, або критерій Воббе не повинна відрізнятись від договірних величин більше за 10% (ГОСТ 22667-82 «Расчетный метод определения теплоты сгорания и числа Воббе»).

Це буде гарантувати можливість вироблення задекларованої кількості енергії і можливість регулювання відпуску енергії, що є обов'язковим в умовах впровадження джерел теплоти на біопаливі для комунально-побутових потреб споживачів (ISO 13 686 «Природный газ. Описание качества»). Для природного газу широко застосовуються критерії, які гарантують забезпечення сталих горючих характеристик палива. Якщо такі критерії відсутні для біомаси, то можна взяти за взірець критерії, які розроблені для природного газу.

⁸¹ Примітка авторів: Протягом усього терміну постачання біопалива необхідно підтримувати його сталі характеристики. В іншому випадку паливо, яке буде відрізнятись за горючими властивостями від заявлених в договорі характеристик, не забезпечить сталих характеристик процесу горіння і необхідної кількості теплоти. І тоді прийдеться змінювати конструкцію паливоспалювального обладнання, щоб забезпечити сталість параметрів його роботи. У такому випадку говорять про взаємозамінність палива протягом терміну його постачання, або подачі. Наприклад, газу які постачаються з теплоото згорання 8000 ккал, а завтра – 7000 ккал, не є взаємозамінними, що суперечить вимогам ГОСТ 5542-87.

Додаток IV.

Інформація про перелік ліцензій та видів тарифів у підприємства, що здійснює одночасно діяльність з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії на котельнях та виробництва теплової і електричної енергії на ТЕЦ і установках з використанням нетрадиційних або поновлювальних джерел енергії (на прикладі ТОВ «Смілаенергопромтранс» та офіційних постанов регуляторних органів)

ТОВ «Смілаенергопромтранс» має такі ліцензії:

- на право провадження діяльності з виробництва електричної енергії на території України строком дії десять років (Постанова НКРЕ від 18.03.2010 № 263)
- на право провадження діяльності з виробництва теплової енергії на ТЕЦ та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії на території України строком дії десять років (Постанова НКРЕ від 18.03.2010 № 263)
- на право провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії на території України строком дії п'ять років (крім діяльності з виробництва теплової енергії на ТЕЦ, ТЕС, АЕС і КГУ та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії) (Постанова НКРКП від 7.12.2012 № 378)
- транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами на території України строком дії п'ять років (Постанова НКРКП від 7.12.2012 № 378)
- постачання теплової енергії на території України строком дії п'ять років. (Постанова НКРКП від 7.12.2012 №378).

Відповідно, органи, уповноважені здійснювати регулювання у відповідних сферах, встановили підприємству такі види тарифів:

- тарифи на теплову енергію для потреб бюджетних установ - 746,08 грн. за 1 Гкал без ПДВ, для потреб інших споживачів (крім населення) - 780,77 грн. за 1 Гкал без ПДВ (Постанова НКРКП від 31.12.2013 № 457)
- тариф на виробництво теплової енергії на установках з використанням НПДЕ - 592,35 грн. за 1 Гкал без ПДВ (Постанова НКРЕ від 12.12.2013 № 1563)
- тариф на теплову енергію для потреб населення – 335,61 грн. за 1 Гкал без ПДВ (Постанова НКРКП від 23.04.2014 набирає чинності з 1.07.2014)

Тарифи на послуги з централізованого опалення для населення, що обслуговується ТОВ «Смілаенергопромтранс», затверджені ще в 2008 році рішенням органу місцевого самоврядування і з того часу не переглядались.

Підприємство має «зелені» тарифи на електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії, встановлені Постановою НКРЕ від 30.04.2014 № 567 «Про встановлення "зелених" тарифів на електричну енергію», в розмірі 194,85 коп./кВт•год без ПДВ.

Додаток V.

Перелік заходів, економічних стимулів та механізмів державної підтримки у сфері альтернативної енергетики, енергозбереження та теплопостачання

Сфера застосування	Перелік заходів, економічних стимулів та механізмів:
Виробництво та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел	<p>Стимулювання виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, здійснюється відповідно до законодавства шляхом:</p> <ol style="list-style-type: none">1) застосування економічних важелів і стимулів, передбачених законодавством про енергозбереження та охорону довкілля, з метою розширення використання альтернативних джерел енергії;2) створення сприятливих економічних умов для спорудження об'єктів альтернативної енергетики. <p><i>Стаття 9. Стимулювання виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел (Закон України від 20.02.2003, № 555-IV «Про альтернативні джерела енергії»)</i></p>
Енергозбереження	<p>Стимулювання енергозбереження здійснюється шляхом:</p> <ol style="list-style-type: none">а) надання податкових пільг підприємствам - виробникам енергозберігаючого обладнання, техніки і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, виробникам обладнання для використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії і альтернативних видів палива;б) надання податкових пільг підприємствам, які використовують устаткування, що працює на нетрадиційних та поновлюваних джерелах енергії, альтернативних видах палива;в) пріоритетного кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів.г) встановлення підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів.д) цільових державних та інших субсидій і безповоротного асигнування на виконання пошукових науково-дослідних робіт у сфері енергозберігаючих технологій і нетрадиційних видів енергії, на виробництво та освоєння нових видів енергозберігаючої техніки та технології. <p><i>Стаття 16. Стимулювання енергозбереження (Закон України від 01.07.1994, № 74/94-ВР «Про енергозбереження»)</i></p>
Теплопостачання	<p>Державна підтримка у сфері теплопостачання надається відповідно до обсягів коштів, передбачених законом про Державний бюджет України та місцевими бюджетами на відповідний рік, а також коштів на проведення науково-дослідних робіт з удосконалення систем теплопостачання та енергозбереження.</p> <p>У разі здійснення теплогенеруючими або теплопостачальними організаціями заходів з енергозбереження, що привели до економії енергоносіїв при виробництві теплової енергії, до зменшення витрат при її транспортуванні та постачанні, орган виконавчої влади, який згідно з цим Законом регулює тарифи на теплову енергію, на три роки залишає тарифи на рівні, встановленому до впровадження цих заходів. Якщо протягом строку окупності змінюються ціни на енергоносії, то відповідною мірою коригується рівень тарифу.</p> <p><i>Стаття 8. Державна підтримка та стимулювання у сфері теплопостачання (Закон України від 02.06.2005, № 2633-IV «Про теплопостачання»)</i></p>
Виробництво (видобуток) та споживання альтернативних видів палива	<p>Організаційно-економічні заходи щодо стимулювання виробництва (видобутку) та споживання альтернативних видів палива включають:</p> <ul style="list-style-type: none">- визначення джерел і напрямів фінансування заходів у сфері альтернативних видів палива;- створення системи державних стандартів у сфері альтернативних видів палива, які містять нормативно-технічні показники споживчої якості, питомих витрат палива в різних галузях народного господарства, нормативи екологічної безпеки та показники щодо безпеки праці і здоров'я людини;

Сфера застосування	Перелік заходів, економічних стимулів та механізмів:
	<ul style="list-style-type: none"> - застосування у сфері альтернативних видів палива економічних важелів і стимулів, передбачених законодавством України для підприємств, установ, організацій і громадян, діяльність яких пов'язана з розробками і впровадженням маловідхідних ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій у процесі використання нетрадиційних та поновлюваних джерел і видів енергії, у тому числі викидів та скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище в процесі виробництва альтернативних видів палива; - надання юридичним і фізичним особам субсидій, дотацій, податкових, кредитних та інших пільг, встановлених відповідними законами України для стимулювання розробок і впровадження нових технологій, обладнання, матеріалів у процесі виробництва (видобутку) альтернативних видів палива; - стимулювання підприємств – виготовлювачів машин, механізмів, приладів, енергетичних установок, інших технічних засобів та пристроїв до них, що працюють на альтернативних видах палива, а також підприємств, установ, організацій і громадян, які переобладнують технічні засоби, що працюють на традиційних видах палива, для споживання альтернативних видів палива; - стимулювання інвестиційної діяльності і запровадження новітніх технологій у сфері альтернативних видів палива шляхом створення пільгового режиму інвестиційної та іншої господарської діяльності іноземним інвесторам; - надання відповідно до закону спеціальних державних гарантій захисту іноземних інвестицій, спрямованих на розвиток сфери альтернативних видів палива; - створення спеціального інформаційного фонду з метою накопичення, систематизації та поширення інформації про наявність в Україні нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини. <p><i>Стаття 9. Організаційно-економічні заходи щодо стимулювання виробництва (видобутку) та споживання альтернативних видів палива (Закон України від 14.01.2000, № 1391-XIV «Про альтернативні види палива»)</i></p>

Додаток VI.

Податкові пільги з податку на прибуток, що передбачені у Податковому кодексі України в сфері альтернативної теплоенергетики

ЗВІЛЬНЯЄТЬСЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТОК

Стаття 154
Розділ III ПКУ

Підприємств паливно-енергетичного комплексу

в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму:

- передбаченими інвестиційними програмами на капітальні вкладення з будівництва (реконструкції, модернізації) ТЕЦ; у т. ч. спрямованих на повернення кредитів, які використані для фінансування вищезазначених цілей;
- передбаченими проектами, фінансування яких здійснюється за рахунок суб'єктів природних монополій, виробників електричної та/або теплової енергії відповідно до рішень КМУ;
- витрат у межах інвестиційної складової, затвердженої НКРЕ, необхідної для повернення кредитів, інвестицій, погашення облігацій, з метою фінансування капітальних вкладень з будівництва (реконструкції, модернізації) обладнання... ТЕЦ, відповідно до плану будівництва (реконструкції, модернізації), затвердженого КМУ. (п. 154.8)

Підприємств теплопостачання

в межах витрат, передбачених інвестиційними програмами, погодженими органом місцевого самоврядування (в межах його компетенції) та схваленими НКРКП (для суб'єктів, регулювання діяльності яких здійснює така комісія), на капітальні інвестиції в будівництво (реконструкцію, модернізацію) об'єктів теплопостачання, та/або сум, спрямованих на повернення кредитів, які використані для фінансування зазначених цілей. (п. 154.9)

Стаття 158
Розділ III ПКУ

Підприємств, що здійснюють енергоефективні заходи та впроваджують енергоефективні проекти

80% прибутку, отриманого у зв'язку із продажем в Україні товарів власного виробництва за переліком встановленим Кабінетом міністрів України (у т.ч. устаткування, що працює на ВДЕ, енергоефективне обладнання, устаткування для виробництва альтернативних видів палива та інші. (п. 158.1)

50% прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств, що включені до Державного реєстру підприємств, установ та організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних засобів та енергоефективних проектів. (п. 158.2.)

пункт 15, підпозд. 4
розділ XX ПКУ
(тимчасово до 01.01.2020)

Виробників біопалива

прибуток від продажу біопалива

Підприємств, які здійснюють діяльність з одночасного виробництва ЕЕ і ТЕ з використанням БВП та/або провадять діяльність з виробництва ТЕ з використанням БВП

прибуток від діяльності з одночасного виробництва ЕЕ і ТЕ з використанням БВП та/або провадять діяльність з виробництва ТЕ з використанням БВП

Виробників техніки, обладнання, устаткування для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів, у т. ч. енергетичних установок, які споживають БВП

прибуток від продажу зазначеної техніки, обладнання та устаткування, що були вироблені на території України

Додаток VII.

Узагальнена інформація про підприємства, види прибутку за певними видами діяльності та умови звільнення їх від оподаткування податком на прибуток відповідно до Податкового кодексу України

Отримувач податкової пільги	Розмір пільги	Термін / період дії	Позитивні/негативні аспекти
<p>Підприємства, що здійснюють продаж на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;</i> • <i>матеріали, сировина, устаткування та комплектуючі, які будуть використовуватись у виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;</i> • <i>енергоефективне обладнання і матеріали, виробничі, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;</i> • <i>засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;</i> • <i>устаткування для виробництва альтернативних видів палива.</i> <p>(п. 158.1. ст. 158 ПКУ)</p>	80% прибутку підприємства	Протягом 5 (п'яти) років з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності	<p>Позитивні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність пільги; <p>Негативні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - звільнення від оподаткування податком на прибуток лише частини прибутку (а саме, 80% прибутку); - вимога забезпечити окремий облік прибутку або збитку від продажу товарів, зазначених у абзаці першому п. 158.1. ст. 158 ПКУ; - цільове призначення використання пільги, - обмеження напрямків використання вивільнених коштів (а саме, виключно на збільшення обсягів виробництва); - наявність санкції за порушення цільового використання коштів (оподаткування прибутку, не оподаткованого у зв'язку з наданням податкової пільги, а також зобов'язання сплатити пеню в розмірах, визначених ПКУ); - необхідність визначення суми пільг та звітування (Звіт про суми пільг, Звіт про використання платниками податку на прибуток підприємств вивільнених коштів); - непрозорий механізм дії податкової пільги (а саме, прибуток підприємств, отриманого від продажу на митній території України товарів власного виробництва за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України, звільняється від оподаткування 80% прибутку (п. 158.1.) протягом 5 років з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності виробництва. Тобто, момент отримання прибутку внаслідок підвищення енергоефективності виробництва, ставить в залежність можливість підприємства, що здійснює продаж товарів власного виробництва заодно переліку КМУ, від отримання першого прибутку підприємством, яке отримує прибуток від підвищення енергоефективності виробництва.)
<p>Підприємства, що здійснюють енергоефективні заходи та реалізують енергоефективні проекти, та включені до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів.</p> <p>(п. 158.2. ст. 158 ПКУ)</p>	50% прибутку підприємства	Протягом 5 (п'яти) років з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності	<p>Позитивні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність пільги, <p>Негативні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - звільнення від оподаткування податком на прибуток лише частини прибутку (а саме 50% прибутку);

Отримувач податкової пільги	Розмір пільги	Термін / період дії	Позитивні/негативні аспекти
<p>Підприємства паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму:</p> <ul style="list-style-type: none"> • передбачених інвестиційними програмами, схваленими національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, на капітальні вкладення з будівництва (реконструкції, модернізації) міждержавних, магістральних та розподільчих (локальних) електричних мереж, електричних станцій, теплоелектроцентралей, магістральних газопроводів, газорозподільних мереж, підземних сховищ газу та встановлення лічильників газу населенню, у тому числі сум, спрямованих на повернення кредитів, які використані для фінансування вищезазначених цілей; • передбачених проектами, фінансування яких здійснюється за рахунок суб'єктів природних монополій, виробників електричної та/або теплової енергії відповідно до рішень КМУ; 	100% прибутку в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму	не визначено	<p>- необхідність включення підприємств до Державного реєстру, що передбачає їх включення до галузевих програм із енергоефективності, проведення експертизи та отримання висновку ЦОВВ про відповідність енергоефективних заходів та енергоефективних проектів, що вже впроваджені або перебувають на стадії розроблення та впровадження, критеріям енергоефективності;</p> <p>- вимога забезпечити окремий облік прибутку/збитку, отриманого від здійснення зазначених заходів та реалізації проектів, у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, Зазначеного порядку щодо окремого обліку прибутку/збитку, отриманого від здійснення зазначених заходів та реалізації проектів – на сьогодні немає. Окремі положення щодо ведення окремого обліку доходу (прибутку) викладено у п. 152.11 ст. 152 ПКУ;</p> <p>- непрозорий механізм дії податкової пільги (а саме, звільняється від оподаткування 50% прибутку (п. 158.2.) протягом 5 років з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності виробництва. Саме поняття «момент отримання прибутку» внаслідок підвищення енергоефективності виробництва – є нечітким, а тому може спричинити різне тлумачення з боку платників податку та контролюючих органів).</p>
			<p>Позитивні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність пільги; - звільнення від оподаткування податком на прибуток витрат, у повному обсязі (100%). <p>Негативні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність обмеження розміру прибутку в межах фактичних витрат, що не перевищують загальну річну суму, передбачену інвестиційними програмами, проектами, інвестиційними складовими тощо; - наявність передумов для того, щоб скористатися пільгою (необхідність отримання схвалення інвестиційних програм національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, наявність рішень КМУ, затвердження інвестиційної складової національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та її відповідність плану будівництва (реконструкції, модернізації), затвердженого КМУ. - застосування фіскальних норм при формуванні інвестиційних програм (інвестиційної складової), зокрема в частині нарахування амортизації та 10% «ремонтного ліміту».

Отримувач податкової пільги	Розмір пільги	Термін / період дії	Позитивні/негативні аспекти
<p>«витрат у межах інвестиційної складової, затвердженої національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, необхідної для повернення кредитів, інвестицій, погашення облігацій (боргових цінних паперів), випущених (отриманих) енергогенеруючими компаніями, з метою фінансування капітальних вкладень з будівництва (реконструкції, модернізації) обладнання електричних станцій і теплоелектроцентралей, відповідно до плану будівництва (реконструкції, модернізації), затвердженого КМУ. (п. 154.8, ст. 154 ПКУ)</p>	<p>100% прибутку, отриманого від продажу біопалива</p>	<p>Тимчасово, до 1 січня 2020 року</p>	<p>Позитивні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність пільги, - звільнення прибутку у повному обсязі (100%), у тому числі, якщо підприємство здійснює виключно вид діяльності, прибуток від якої підлягає звільненню від оподаткування податком на прибуток; <p>Негативні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умови застосування п. 15 підрозділу 4 розділу ХХ «Перехідні положення» вкладає у п. 21, та зокрема передбачають, порядок та напрямки використання вивільнених коштів внаслідок застосування пільги, санкції за невикористання сум вивільнених коштів. - необхідність визначення суми пільг та звітування (Звіт про суми пільг, вивільнених коштів), - звільнення від оподаткування прибутку від здійснення діяльності з виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива практично не можливо застосувати підприємствам, які одночасно є ліцензіатами з транспортування та постачання теплової енергії, а також надають послуги ЦО та ГВП, оскільки в єдиному технологічному циклі неможливо відокремити діяльність з виробництва та відповідно визначити її фінансовий результат.
<p>Підприємства-виробники біопалива (п. 15 підрозділу 4, розділу ХХ «Перехідні положення» ПКУ)</p>	<p>100% прибутку</p>	<p>Тимчасово, до 1 січня 2020 року</p>	<p>Позитивні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - звільнення пільги, - умови застосування п. 15 підрозділу 4 розділу ХХ «Перехідні положення» вкладає у п. 21, та зокрема передбачають, порядок та напрямки використання вивільнених коштів внаслідок застосування пільги, санкції за невикористання сум вивільнених коштів. - необхідність визначення суми пільг та звітування (Звіт про суми пільг, вивільнених коштів), - звільнення від оподаткування прибутку від здійснення діяльності з виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива практично не можливо застосувати підприємствам, які одночасно є ліцензіатами з транспортування та постачання теплової енергії, а також надають послуги ЦО та ГВП, оскільки в єдиному технологічному циклі неможливо відокремити діяльність з виробництва та відповідно визначити її фінансовий результат.
<p>Підприємства, що здійснюють діяльність з одначасного виробництва електричної і теплової енергії з використанням біологічних видів палива та/або здійснюють виробництво теплової енергії з використанням біологічних видів палива; (п. 15 підрозділу 4, розділу ХХ «Перехідні положення» ПКУ)</p>	<p>100% прибутку</p>	<p>Тимчасово, до 1 січня 2020 року</p>	<p>Позитивні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність пільги, - звільнення прибутку у повному обсязі (100%), у тому числі, якщо підприємство здійснює виключно вид діяльності, прибуток від якої підлягає звільненню від оподаткування податком на прибуток; <p>Негативні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умови застосування п. 15 підрозділу 4 розділу ХХ «Перехідні положення» вкладає у п. 21, та зокрема передбачають, порядок та напрямки використання вивільнених коштів внаслідок застосування пільги, санкції за невикористання сум вивільнених коштів. - необхідність визначення суми пільг та звітування (Звіт про суми пільг, вивільнених коштів), - звільнення від оподаткування прибутку від здійснення діяльності з виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива практично не можливо застосувати підприємствам, які одночасно є ліцензіатами з транспортування та постачання теплової енергії, а також надають послуги ЦО та ГВП, оскільки в єдиному технологічному циклі неможливо відокремити діяльність з виробництва та відповідно визначити її фінансовий результат.
<p>Виробники техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону України «Про альтернативні види палива» для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин та енергетичних установок, які споживають біологічні види палива (п. 15 підрозділу 4, розділу ХХ «Перехідні положення» ПКУ)</p>	<p>100% прибутку</p>	<p>Тимчасово, до 1 січня 2020 року</p>	<p>Позитивні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність пільги, - звільнення прибутку у повному обсязі (100%), у тому числі, якщо підприємство здійснює виключно вид діяльності, прибуток від якої підлягає звільненню від оподаткування податком на прибуток; <p>Негативні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умови застосування п. 15 підрозділу 4 розділу ХХ «Перехідні положення» вкладає у п. 21, та зокрема передбачають, порядок та напрямки використання вивільнених коштів внаслідок застосування пільги, санкції за невикористання сум вивільнених коштів. - необхідність визначення суми пільг та звітування (Звіт про суми пільг, вивільнених коштів), - звільнення від оподаткування прибутку від здійснення діяльності з виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива практично не можливо застосувати підприємствам, які одночасно є ліцензіатами з транспортування та постачання теплової енергії, а також надають послуги ЦО та ГВП, оскільки в єдиному технологічному циклі неможливо відокремити діяльність з виробництва та відповідно визначити її фінансовий результат.

Додаток VIII.

Податкові пільги з податку на додану вартість, що передбачені у Податковому кодексі України в сфері альтернативної теплоенергетики

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

стаття 197.16
розділ V ПКУ

Звільняються від оподаткування операції із ввезення на митну територію України:

- устаткування, яке працює на ВДЕ, енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами ПЕР, обладнання та матеріалів для виробництва енергії з ВДЕ;
- матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва:
 - а) устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії;
 - в) матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватись у виробництві енергії з ВДЕ;
 - в) енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання ПЕР;
 - г) засобів вимірювання, контролю та управління витратами ПЕР.

пункт 2, підрозд. 2,
розділ XX ПКУ
(тимчасово до 01.01.2019)

Звільнюються від сплати операції з:

- а) постачання техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону України «Про альтернативні види палива», на території України;
- б) імпорту за кодами УКТ ЗЕД, визначеними статтею 7 Закону України «Про альтернативні види палива», техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції існуючих і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива, якщо такі товари не виробляються та не мають аналогів в Україні, а також технічних та транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі, якщо такі товари не виробляються в Україні.

Додаток ІХ.

Вихід соломи в перерахунку на 100 га площі пшениці озимої в Полтавській області (2001-2012 рр.)

Роки досліджень	Урожайність пшениці озимої, ц/га	Вихід соломи на 100 га, т	Час відновлення весняної вегетації за роки досліджень
2001	42,2	885	12.03
2002	59,0	799	12.02
2004	27,8	517	10.03
2005	25,9	444	3.04
2006	26,2	264	30.03
2007	50,2	561	9.03
2008	39,1	399	28.02
2009	46,4	436	28.03
2010	27,8	277	25.03
2011	15,8	198	30.03
2012	7,4	68	25.03

Джерело: Презентація на тему «Солома пшениці озимої як альтернативне джерело енергії: за та проти», Тищенко В.М., завідувач лабораторією селекції пшениці озимої, д.с-г.н. Семінар 17-18 грудня 2013 року в м. Полтава Проекту МАДЕМ.

